

Postboks 924 - Sentrum, Oslo 1 - Telefon (02) 19 06 71

Oslo, den 20 mai 1981

Henviser til: KH/t

Herr Johs G Tofte

TOFTEVAAG

Hjertelig takk for hyggelig brev av 12 ds. Det gleder oss at De er villig til å skrive en "minneoppgave". Vi synes det er viktig å få ned mest mulig på papiret om NS-folks opplevelser før, under og etter okkupasjonen.

Vi har mottatt flere beretninger fra våre medlemmer, men responsen har dessverre ikke vært fullt så god som vi hadde ønsket. Det er selvfølgelig litt av et ork å sette seg ned for å skrive en slik beretning. Vi er imidlertid de som har maktet det, svært takknemlige.

Med vennlig hilsen
INSTITUTT FOR NORSK
OKKUPASJONSHISTORIE

Kåre Haugerud
formann

Sender vedlagt eit gjennomslag av den "minneoppgava" eg har sendt inn til rette vedk. -Den er vidare levert til dei fire døtrene mine, med eit gjennomslag til kvar.
-Skal gjera merksam paa at det er siste delen som handlar om det sokalla "rettsoppgjøret".

Toftevaag den 24 mai 1981.

Beste Helsing frå

Johs G. Tofte

... som korkje fiskeridepartementet eller Regjeringa har noko med i det

... lunge vil kunne ha midlar ledige til fri disponering for Regjeringa.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Johs. G. 70 år

Den kjende vestlandsfiskaren og fiskartillitsmannen Johs. G. Tofte, Toftevåg på Halsøy, fyller 70 år onsdag 12. november.

Han er frå Halsnøy og dreiv ei tid ein trevarefabrikk, men lengste tidi har han vore fiskar. I mange år var han ein drivande formann i Hordaland Fiskarlag, og han fekk m.a. den æra å få halda velkomsttalen for Nikita Krusjtsjov då han vitja Bergen.

Både i salslag og i faglag for fiskarane har Tofte havt mange tillitsyrke. Han har òg drive forsøksfiske etter ål etter oppdrag frå Fiskeridirektoratet, frå Vestlandet og rødt nord til Troms. Og han har vore ein ihuga debattant om aktuelle fiskerispørsmål, ikkje minst gjennom innlegg i dagspressa og bladet Fiskaren. I tidlegare Fjelberg herad var han ei tid ordførar, og fekk god fart i m.a. vegbyggingi. Seinare var han ogso skulestyreformann i Fjelberg. Og etter kommunesamanslåingi var Tofte òg med i Kvinnhead heradstyre og

formannskap, og i Kvinnherad skulestyre.

Vi ynskjer han til lukke med åremålsdagen.

frå "Fiskaren" og mange andre blad

Heilt sidan 1945 har eg forsikra meg sjølv om at dersom eg opplevde at eg får alderspensjon skulde eg ta meg tid til å skrive ei sokalla memoarbok, i soless mange eks. at mine fire døtrer kunne få kvar si til bruk for seg sjølve og sine born og etterkomarar. Etersom det no er utlyst ei slik minneoppgåve vil eg nytta høve å skrive so mykje eg kann koma over til den opsette fristen fyrste juni 1981. So kann eg senda eit eks. til den utlyste konkurranse. Voko premie rekkrar eg på ingen måte med, men ei lita von om at det kann varta arkivert i lag det andre kann det vel vere. Det beste vil vere slikt eg sjølv har sett og opplevt, men vil eg fyrst som ei orientering fortelja litt om det far min og andre bygdefolk har fortalt meg.

-Eg er eldste som til Gjert Tofta, Toftavang på Halsøy, og er fødd 12. nov. 1910. Men budde dei her på "Buseset" saman med foreldre sine, som hadde taek av dette smutbruket som sokalla vilkårsstykket til hjelp på sine gamle dager. Eg har seinare sjølv overteke bruket etter min far. Dei budde dei alle i eit heilar lite hus bygt trulegt i 1860. Det var godt bygt, men hadde berre to små stover ca. 6 m² x 4 m² alnar lange, eit lite kjøkken, nokne spartask innreda, eit lite soverom som ei ugift søster til far min hadde rett på, og eit lite spisekammer med hyller. -Oftast var delt i fire små soverom. Buset var kvittmålt på utsida, men på insida var det herre dør og glassister som var mala.

-Om kring 1800 talet budde det folk på mange av dyarna som ligg rundt her. På den sokalla Lauvøy budde ikkje mindre enn fire familier i kvart sitt hus. Dei hadde fleire kyr der og sauer, og draiv jakt og fiske attant. Om-kring 1880 budde det ikkje mindre enn 4 larsar i same huset. Det var altså fire generasjonar og vart kalla "Gamlalars", "Storelars", "Vetlelars" og "Fetelars" pluss søster til den siste som heitte Lærine! Vetlelars var ein kjend murer som mellom anna har mura kjørebrua på garden til Anders J. Tofta her på Halsøy. Det er eit stort og fint utført arbeid som er i bruk endå.

77
 Dette har eg frue Ingstorg Gjertine Løyden som var fødd i 1872, og seinare gift med Nona Lørd, og livde til ho var trett på 100 år. Dei siste 22 år som enkje. Eg besøkte henne den ho var 92 år. Ho fortalde dei at ho som 16 års jente hadde vore med farsin til Bergen. Dei siglde tidleg på morgonen, og kom til Bukken ved middagstid. Der fekk dei seg mat, og for so vidare og kom til byen i heldinga og fekk seg losji. Ie heimvegen den tredje dagen var dei heldige og fekk nordavind som dei siglde like til bestetå i Lauvøy. Ie stater brukte dei på der tid "stoppe" kokt av poteter med litt salt til. Dei kunde og ha "smalt" laga av grisefeitt lett salts. Kondesmar var berre til høgtidsbruk og naar det kom fremande. Kokt fiskelever var og god mat meinte ho. So var det flatbrød og potetkeker og havregraut med surmjølk.

Johannes Rården var fødd i Lauvøy i 1897, han fortel at naar bestefar hans døde vistnok i 1918 og vart gravlagt på Aid kyrkjegård, so var det ingen fast mann som tok opp gravene. Det vart derfor ordre slik at alle mann-folk som var med i gravlet tok på seg arbeidsklar og på skjift kasta dei so opp grave medan dei andre i fylgjet stod og venta. Han forsikra at dette var sarrt, han var sjølv med. Bestefar som døde heitte Johannes Kjeldvik, han døde heime i Lauvøy medan kona hans som døde ei vike før vart gravlagt. På 18 hundre talet budde d t og folk på Kolsøy som ligg mellom Halsøy og Sunde. Likefins budde det ein familie på Svindy ved Klosteraset.

Millom Halsøy og Kolsøy er det eit skjær som det like opptil mi ungdomstid var mykje kobbø som la seg opp om kveldarne. Og "betelarse" frå Lauvøy som eg hugsar svært godt henta seg nokk ein gild steik på denne veide-plassen nær det passa han. Men fyrst på 18 hundre talet var det smøtt med maten hjå slike småfolk som dei i Kolsøy og Svindy, og det vart vermast "krig" om retten til kobbarne på denne staden. Og desverre vart det tilslutt slik at den eine av dybuarne skaut den andre med mundledringen som var laga til for ein kotte. Dette har for min fortalt som døyde då han var på 92 året. Eg har og fått det bekrefta av Olaf Fygre og bror hans, Johannes Fygre. Men om det Kolsøy-mannen eller Svindy-mannen som overlevde kunde ingen seia.

1

På Lauvøy budde det forutar dei fire famiarn, i siste halvta av 18 hundretalet ei halvgammel sokalla "attegløyme" (ugift). Ho hadde berre ei geit. Ein ~~aktavindsdag~~ austavindsdag var ho nede på eit berg og skar gras til geita si. Ho gleid då utfor berget og drukna, og vart aldri attfunnen. Sinare brukte dybuarane å snakke om, -"det berget der gjenta datt på sjøen".

Omkring 1902-3 kom det ein seglbåt forbi Lauvøy. Millom øya og det sokalla Trollaskjær kom det ein kastevind og slo bommen over til andre skutesida slik at ei ung jente som var ombord vart slagen overbord. Ho vart heller aldri attfunnen. Ikkje mange år seinare var det ein som til Jone "ygaard" på Sebevik som kolvsigide ved det sokalla Salsund på 70 favner djup. Han sokk ned og vart heller aldri attfunnen. Personleg fekk eg på denne staden for ca. 25 år sidan opp eit anker som folk trudde var eit som var i den barten vedkossande brukte.

-Rundt hundreårs-skiftet budde det og ein mann i Toftøy som lige berre ca. 100 m. ~~xxx~~ frå der eg no sit og skriv. Han heitte Aslakk Toftøy, og kona heitte Kristine. Dei hadde vore sigarar av heile øya. Men var so uheldig då dei hadde lånt ein hest av folket her på Halsøy, at hesten om natta tok til syngings og vilde heim, men kom seg ikkje på land i myrkret og drukna. Resultatet vart at dei som eigde hesten tok heile øya som erstatning. Ho er på over hundre dekar, derav ca. 20 dekar godt dybka jord. På alle dei øyar som her er nemde er det enda attmurrestar etter både bustadhus og lær og uthus.

Her på Halsøysida som det no heiter Toftveag vart det tidlegare bygt baatar. Det siste nybygget vart bygt av løyndhandlar John Silseth. Baaten heitte "W.B. Toftveag" og var 56 fot lang. Den vart ferdig i 1910. Og var på den tid eit svært stort fartøy. Toftveag vart då kalla "sponavik", sikkert på grunn av at det alltid var mykje spon. Personleg kann eg hugsa det var eit svært stort gangspel der som dei brukte til å dra opp baatar som skulde reparerast. Den siste dei hadde oppe var ein ca. 50 fots kutter tilhøyrande ein Sten Sunnfjord som bygde seg nytt hus her, som han seinare selde til Ole T. Sjø som kom heim frå Amerika med toleg brø med dollar.

-Omkring 1870 var det ein Johannes Tofte som dreiv skibsbyggeri på denne staden. Han hadde bygt seg eit nytt ~~xxx~~ bustadhus, og likeeins lagt ut ein heller stor mur i sjøen, kalla "Larsmuren" som står der i god stand den dag i dag. I 1875 hadde han vistnok to fartøy under bygging der i Sponaviki. -Men om natti til den 1 april dette året var det ei jente som hette Sissela som sette fyr på bustadhuset hans. Alle kom seg ut, deriblandt ogsa ei lite jente, berre nokre veker gammel, Kari Tofte, som døyde i 1948, knapt 72 år gammel. Etter at alle var berge gjekk Johannes Tofte inn att i den brennande bygningen for å berge ut eit skrin med verdipapirer, millom anne teikningar til nybyggingarne på "verven". Han fekk ogsa kasta dette skrinet ut eit glas, - men fell so gjennom golvet ned i verven og sette livet til. Det var svært lite som vart funne att av han. Sissela som av sjalusigrunnar hadde sett fyr på huset fekk 20 års

slaveri som det heitte. -No kom attende hertil etter soring og budde paa "siselplassen" til sin siste dag. No skulde vera lite fin aa sjaa til. Toftevaag var paa 16 hundrædtalet ~~aa~~ eit sentrum her i Sunnhordland. Ein av landhandlarane var Tønnes Tønnesen. Han var fødd i 1833 og døydd berre 30 aar gamal. Lat me ha vore ein sers driftig mann, som mellom anna bygde det store sjuhuset som staaer like fint den dag i dag. Han sette fleire fartøy som gjekk paa Vatersjøfart. Tok mellom anna heim korn derfraa.

vert) Omkring 1860 handelsplasseen i Toftevaag kjøpt av Anders Silseth fraa Være. Han arbeidde stader opp til ein stor forretning, og levarte varer til ein stor kundekrets, like inn til Fjæra. Han var mykje kristeleg intrassert og bygde i 1887 eit heller stort bedehus som staaer paa Tofte og er i bruk den dag i dag (Vær).

- Protokollar som er bevarte fraa den tid viser at han gav store kredittar til ei stor mengd bygdefolk, endaa til slike som i dag ikkje vilde vere rekne for kredittverdige. Han hadde sikkert store tap paa dette. A. Silseth var fødd i 1840 og døydd i 1913. Men før denne tid hadde han levrt sine eigedomar til fosterson sin Johannes Silseth. Dette var og ein driftig mann, og vart ein kjend mann. Mellom anna fekk han Stavanger Preserving til aa byggja den fyrste sardinfabrikken her i Sunnhordland. Den stod altjaa her i Toftevaag fraa 1907 og til hann brann opp fyrst paa 60 aara. (16 aug. 1963) Ein slik fabrikk paa landsbygda var noko heilt utanom det vanlege paa den tid, dette serlegt paa grunn av et det gav so mange arbeids- plasser for kvinner. Det var ikkje nokk kvinnelige arbeidarar aa fan paa Halsnøy og derfor vart det teka inn folk fraa store deler av Sunnhordland. Solais fraa Bømlo, Roster, Åyenes og sjølvsagt Valen og Sandvoll og andre stader. Det vart fraa starten bygt eit ekstra hus for dei tilreisande, og seinare kjøpt eit til. Dette vart til daglegt kalla for "trallehuset", - det nedste og det øvste.

Og det var nokk ikkje mange av unkarane paa Halsnøy som ikkje var ein tur paa laurdagsfriing paa "trallehuset". Og se her paa Halsnøy tilflytta koner fraa baade Roster og Bømlo og andre stader, som kom her og "gjekk paa fabriikken" og vart verande her forgodt.

-Far min var ein heil mann-salder maskinist paa "fabrikken". Og det var liksom eit eige miljø med fabriikken og det som fylgde med denne. Serlegt i den tid krislingfisket foregjeikk kom det kvar helg, og ofte elles og, mange krislingbruk og la seg til her. Var det fint var laeg dei i rækker og rad utanpaa kvaandre, slik at heile vægen her var full av skjåyter og baatar. Det kunde vara fiskarar fraa heile vestlandet. Fleire hadde trekspel og det var baade dans og song til langt paa natt. Av og til vart det vel litt mykje for dei som budde i nærleiken og gjerne vilde sova. Eg kann hugsa at det var eit bruk fraa Karmøy som kom hertil paa fiske kvar haust i mange aar. Basen var her fraa Halsnøy og heitte Feder Søle. Han som ~~stid~~ eigde bruket Heitte Andreassen, men var kjend over heile vestlandet under ravnat "sangfuglen", for han hadde den sveraste songstemme og nokon gong har høyrte. Og han brukte henne. Gjekk ofte i fine kveldar opp paa ein haug og sette seg til aa syngja. Lønigshaug heitte den plassen han bruka her i Toftevaag. Dei kunde høyra han lange veier, han sang so lufta skalv, med fin røyst. Det var ofte lette songar, for eka. hugsar eg ein som han ofte sang, - " det var en gang en deilig mø, saa rød og rund saa fin og sød, hun elsket en skomagersvend, hans navn var Federsøn, og det var i ungdomsari hei sjungfalleri fallerullen gan, at Federsøn mig badsaret og sa han elsket mig" osv. mange vers. I 1920 -30 aara var det burtimot 30 notbruk i gamle Fjelberg herad, dei fleste her fraa Halsnøy. Og det var arvisy fiske rundt øya, baade her i Høylandssundet og elles. Landavaagen var ein kjend og sikker kasteplass.

Likeleis på Sjøvægen og Bærødalen ved Toftedalven. Sidan det var so mange notbruk på Halsøy var det nødvendig med tilgang på manskap fra andre bygder. Og dei kom fra forskjellige stader. Summe kom langveies, like fra Island kom det ein og gifta seg med ei av døtrene til notbas Torkel Sole. Gisle Benjaminson var namnet. Han har mange etterkomarar etter seg her på Halsøy. Som til Torkel Sole, Hans, hadde og ~~xxxxxxxx~~ notbruk og var flink fiskar. - Han hadde i mange år med seg ein ungar fra Nordland som heitte Hognæ. Han var "baumann" på snurpskjøyta. Denne Hognæ var og kjend over alt der dei fór fram, på grunn av at han brukte sin noksne høgroysta tale, og var elles "grov i kjeften" som folk brukte segja. Han noko vond mann var det likevel ikkje. Han vart her på øya til sin siste dag, og ligg gravlagt på Mid kyrkjegard. Diverre har han ikkje faatt gravstøtta. I 1927-28 var det ogsaa ein annan islending med Hans Sole sitt not - bruk. Han kalla seg med det klingande navn Adelsstein. Men etter att det vart slutt mellom han og ei jente her fra øya han var godven med, reiste han burt herfra.

Fabrikken i Toftevæag kom altjaa i drift i 1907, og la daa grunnen for det me godt kann kalle ein liten revolusjon på øya. På Sebøvik var det nemlig på den tid ein innflytta landhandler som heitte Enoksen. Han forstod at her var forretning aa gjera, og gjekk sjølv i gang med ein liten sardinfabrikk truleg omkring 1912. Det gjekk likevel ikkje betre enn at denne vart seld etter forholdsvis kort drift til Chr. Bjelland som utvida til ein stor fabrikk. Me hadde daa to helst store sardinfabrikkar på Halsøy, og meatte etter samanlikning med andre bygder kunna seggjast aa vera " på den ~~xxxxxxxxxx~~ grønne grein". Begge fabrikkarne var so i drift i lange tider, på Sebøvik vart drifta innstilt for godt på haustparten 1977.

Dette at konerne og døtrene kunde "gaa på fabriken" og tena gode pengar, attast det mennene kunde tena, gjorde at Halsøy vart einn noko meir velstaaende bygd enn mange stader elles i Sundhordland.

- Attersom mest alle unggjenter på øya var "paa fabriken" og enten tredde eller "la" brisling, so var det svært vanlegt at "nothundarne" naar dei laag i havn, gjekk inn på fabrikkarne, - daa særlegt på "tresalen" som var i nedste stasje, og hjelpte jenterne med aa "tre" sild. Dei kunde staa i timevis og det muna nokk og litt ekstra, slik at det kunde verta ein liten "ekstra-klemm", - kanskje seinere på kvelden. Jenterne tredde altjaa på akkord, rundt 1920 var det omleg 25 øre for kvar ræm. Dei flinkaste kunde klara opptil 100 ræmer for dagen, og vart rekna for svært so godt. Bestyrerinde på tresalen var på den tid ei xxx enkja som heitte Serina, ho er bestemor til Georg Lides sønner som no driv skibsbyggeriet i Høylandsbygd. Ho hadde mellom anna jobben med aa levara ei sokalla "brikke" til kvar trear for kvar ræm dei levarte i Høykeriet, som var ved side av tresalen, samtidig som ho kontrollerte at arbeidet var skikkelgt utført.

- Etter at brislingen var rdykt var det ein maskin som klipte hovudet av han, og deretter gjekk han i ein heis opp i andre stasje, der var det mange koner og jenter og la brislingen i esker. Dei var alle i reine og fine klær med eit kvitt plagg rundt hovudet, so det ikkje skulde koma hear i eskerne. "nothundarne" vanga seg lite opp på " leggesalen" som det heitte. Det hende og at dei vart utviste derfraa. - På side av leggesalen stod det 6 sokalla falsesaskinar. Lei sette laag på eskerne. Ein mann med kvar maskin kunde klara fraa 6 til 9-10 tus. esker på ein 10 timers dag. Ein guturde på 12-14 år la laak på eskerne før dei vart sette i maskinen. Det var ein ~~xxxxxxxx~~ trevel jobb.

Før den tid XX og like til etter siste verdenskrigen var alle fabrikk-
 arne i drift berre deler av året. So lenge det var rasstoff aa få.
 Det færst daa ikkje fryseri. Brislingen stod i laas til han kunde
 leverast direkte til fabrikk en baat, som henta ferskt rasstoff
 til kvar dag. Rundt 1930 var det særleggt ein baat aa gutungarne
 tykteekstra godt om. Den heitte "Bløaveis", - var av jern og hadde
 tidlegare vore Chr. Michelsen sin lystbaat. - Den vart seinare omduypt
 til XXX "Solbris" og makkkkk brukt som fæmingsbaat for dei som i
 1945 maatte røma landet fordi dei vart skulda for at tyskerane
 kom hertil 5 aar før.

I mellomkrigsæra var det burtimot 100 firmaer her i landet som
 produkserte sardiner. Og dei hadde mest dobbelt so mange fabrikk-
 ar. Og det var sterk konkuransse om brislingen. - Ja endatil saa seint
 som i 1949 hadde aa 81 firmaer som produkserte brislingsardiner
 og dei hadde 149 fabrikkar. I 1962 hadde det minka til 38 firmaer
 og 87 fabrikkar. Og no er det snart berre Sildelaget og Fjelland
 sine fabrikkar som er att. So kann einnven skrive historia om dei norsk
 brislingsardinerna som vart so dyre at ingen kunde kjøpa dei.
 Kvar vaar kom det til fabrikkarne sørlandske frakteskuter med eike-
 ved som det vart brukt mykje av til aa røykja brislingen med.
 Kvar skute kunde ha opptil 100 maal. Og det tok fleire dagar aa få
 all veden paa land og opplagd i la. - og kann hugsa at sidar kkk
 disponenta ved fabrikk en her i Toftveag var onkel min, folk eg vere
 paa denne laasinga daa eg var 12 -13 aar. Fetalinga var 40 ore timen
 og eg tykte eg var storrik daa arbeidet var ferdigt og eg fekk
 utbetalt 15- 20 kr. Det var og tydelegt at dei ungerne eg gjekk
 ilag med paa skulen, felta sterk misunnning mot ein med so mange
 pengar. Paa den tid hadde aa to vekers vaarferi fraa skulen, og det
 i ein slik ferie eg fekk so mange pengar.

var

Den fyrste disponenta ved fabrikk en i Toftveag var landhandlar
 John Silseth. - Men etter berre nokraa år kom det ein namdaling
 som heitte Karl Hamner som sjef hertil. Dette var ein sars duelig
 man paa alle vis. Forutan at han var ein fyrsteklasses hermatikkman
 laga han feler og haglebørser. - Han var og ein tolag god felespølar.
 Men det han like best var jakt paa fugl og kobb som det var
 mykje av paa den tid, strekkt etter fyrste verdenskrigen.

Før min som altid var paa fabrikk en fortalde at eingong Hamner var
 ferdig med ei børsa, tok han og ein Andreas Koly og laga til eit
 kobbene so godt dei kunde. Dei fekk det til aa flyta som ein
 levande kobb eik høveleg skotlengd utanfor ei av dørerne i
 fabrikk en. Dei fekk so ein gutunge til aa springa med beskjed til
 disponetkkkkkk Hamner om det laag ein kobb rett utanfor kaien.
 Hamner kom med eingong springande og skulde prøva den nye børsa,
 og sette ein duelig ladning rett i kobben. Men kobben den berre dukka
 og kom om ei tid oppatt paa same staden. Tri skot fekk kobben, men
 daa skjyaa han at det ikkje kunde vere rett fatt med denne kobben.
 Det var før min og "Koldøyen" som had a havtad spor i kobben.
 Dei vart etter dette bedne inn paa kontoret og fekk kvar sine to
 drømmer for den jobben. Denne same Hamner skulde ein haustdag
 saman med sin svoger Peder Hillestad, flytta ein liten motorbaat
 dei sjølv hadde bygt, fraa Toftveag til Vorevaag. Det var nordvest
 storm som kvalvde baaten, og Hamner som ikkje kunde symja drukna
 rett utanfor stoveglaset der eg no set og skriv. Men P. Hillestad
 sunde til lands i Toftøy og vart berga. Lager etter var det 7-8
 baatar som sokna i mange timar utan resultat. Men i kveldinga vart
 han funnen av John Baardson og Jone Svrevik. Det var soviét og kann
 hugsa omkring 1920 eller 21. Etter dette kom det ein man som heitte
 Aslakser som disponent hertil. Men han vart ikkje lenge, han
 skjeekta seg formykje. So vart det min onkel Vils Fjelland som
 overtok, og han heldt fram like til han døyde omkring 1955. So
 overtok som hans John Fjelland som heldt fram like til fabrikk en
 brann opp i 1963.

(at)

Paa framsida av fabrikkjen her var det ein lang trekni, som det mest alltid laeg ein eller fleire bentar med. Paa grunn av at det ofte var eit eller avfall som fall isjden, samla det seg under keien alltid meir og mindre fisk, som me ungarnе ~~lykka~~ dreiv fiske paa. Det var helst pala, som me kalla, men det var og andre fiskeslag, for eks. torsk.

På baksida av fabrikkjen var det eit heller stort utedo. Det var sett opp paa ein ca. 2 m. høg mur, og hadde 7 enkeltrom. Det eine var det laas for til bruk for "øvrigheta" naar dei av eit hende kom paa besøk fraa Stavanger.

Eg vil med same gjerne paa detta paa ei mistyding me lærte alt i barneskulen. Det, at Chr. Bjelland var den fyrste som laga og selde brislingsardiner her i landet. Det er feil. Bjelland kom i gang fyrst i 1863. Stavanger Preserving kom i gang med hermetikkfabrikk alt i 1873. Det var den kjdt og fiskehermetikk, som for ein stor del vart seld til skipsflaeten. Og paa utstillinger i Paris, Bruxelles, Philadelphia, og London hadde dei faatt 6 medaljer alt før 1878. Produksjon av røykte brislingsardiner vart under leiding av kaptein G. Mejlender sett i gang i 1879, og vart selt paa det internasjonale marked under navnet "de røkede norske sardine". Stavanger Preserving er det firma som grunnla den norske sardin-industrien. - Men Bjelland vart likevel den største.

Eg har framfor meg her ein ~~skizza~~ kopi av lønningsslista for Stavanger Preserving fraa 23 til og med 28 nov. 1874. Samla utbetaling til 34 navngjevne arbeidarar er vel 75 spesidalar. 9 av dei kvinnelege arbeidararne har ordet "jomfru" framfor navnet sitt. På strekningen mellom Haugesund og Bergen har me i dei siste 50-60 aara, før nedgangen kom, havt over 20 sardinfabrikkar. - Det er soleis ikkje tvil om at brislingen med tilhøyrande fabrikkar har vore til sers stor hjelp for økonomien i dette strøket av landet. - Det kunde vore mykje aa fortalt om det som hende paa "Fabrikkjen" i alle dei aara me hadde drift her. Men dette fjar klara såg.

- Det fyrste eg personligt kann minnst fraa barndommen her paa Runaset er at eg som toaering fekk vere med mor mi i gravøl. Det var kona til den før namde Johannes Ajeldevik, Løvden, som var død. Ho var nemlig søster til bestefar min paa morsida, og soleis tanten til mor mi. Før me gjekk fraa heimen var dei næraste, million dei mor mi inne i eit ~~sk~~ siderom og tok avskjed med mannen, som og var so sjuk at dei rekna med at han kom til aa døy medan me var til kyrkja. Og det gjorde han. Det var akkurat dette siste som eg som 2 aaring tykte var so aldeles forferdeligt at det set fast i minnet endaa. Anna fraa gravalet hugsar eg ikkje.

Men bestemor mi paa farsida som budde i same huset som me sjølve og som eg besøkte daglegt, hadde alt teke til aa fortelja meg om døden, om Gud og om "styggemannen" som lurte bak låa og konna og tok meg om eg ikkje var snild, og serleg dersom eg plystra. Det var stor synd for gutunger. Ho fortalde og fraa Bibelen om dotter til Faraos som fann Moses pekande i ei korg eller skrin. - Og diverre sa ho og at ho hadde vore der dei fann han. Det var paa ei stor evja me hadde i nærleiken, og som var so blaut at me aldri fekk bede eller vassa der. - "Besta" som var utgamal og svartklædd fraa tauspissarne og til toppen paa "hodnehus", og som endaa til snakka med ~~ang~~ Gud, framfor og etter alle tialtid, og elles og, det ho fortalde var det kje snakk om aa dra i tvil. So naar eg på vaaren 1918 tok til paa barneskulen, og alt første dagen fekk høyra om Moses, so fortalde eg alt andre dagen inne i klassen so alle høyrde, det som bestemor hadde fortalt, og et det skrinet som Moses vart funnen i det hadde me heime. Det vart ein "fala laatt", og etter at sanninga gjekk opp for meg, vart eg svært misstruen

mot alt som hadde med gudelighet å gjera. Ja eg miste faktisk tru på heile greida. Og når eg fortalde dette til "Festa" vart ho aldeles følan. Hennes tru maatte sikkert kunna "flytte berg". For min part vart det slik at etterkvart som eg på skulen fekk høyre om dei gamle nordmenn si gudelera, fekk eg helst lyst til å tru på Odin og Tor.

På nordsida av Furuset der me bur, og som dei altsef fann Moses i eit skrin, heiter det "Vorevægen". I min barndom var det her ein sers sikker og god kasteplass serleg for makrel. Det vart ofte gjort fleire kast for dagen om sumaren og utover hausten.

Straks overfor "Vorevægen" budde ein mann som heitte Ole Pedersen. Huset var lite og umåala, med unntak av den sida som laug fram til vegen, der hadde vore raudmåala. Ole Pedersen hadde ein svoger som heitte Jon Sjørson. Han budde ein god km. lenger sør, - på Landasanden som det vart kalla. Sjørson hadde ei god makrelnot og ein mest ny "Oselvar" som han hadde nota i. Ein kveld på hausten trulegt i 1916 laug Sjørson med nota si ved eit høgt berg ved Vorevægen og venta på at makrellen skulde syne seg. -XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Ole Pedersen hadde øvst opp på berget som var ca. 8-9 m. høgt ein stor dunge med furugreinar som han stod og lagde opp til "koneved", samtidig som han skulde vera med å kasta dersom det vart høve til det. Ved sida av sat Gabriel Tofta, Anton Tofta og eit par til og spelte kort medan dei venta. Jon Sjørson sjølv sat bak å i notbaaten og venta. Baaten laug tillands med haugen og var festa i land. - Under fyrste verdskrigen vart det betalt sers høge prisar for tran, og både Ole Pedersen og Jon Sjørson hadde dreve å skote nisa og brert tran, og tent bra på dette. Begge var store og friske karar, og begge vilde vera den beste naustgjaldt å skjyta nisa. Medan dei venta på makrellen snakka dei om nisejakt, og dette enda med at dei vart uenige om kevn som var "basen" på dette området.

Tilslutt vart stemninge so opphissa at Sjørson som sat bak i baaten forklarte at skulde koma opp på land so skulde Pedersen snart få ~~XXXXXXXX~~ erfaring for kvan som var best. Og han tok til å kliva framover i baaten. Men dette var Ole Pedersen uenig i, og tok difor og spente til den store stabben han hadde der, slik at denne fór kant over nedover berget og rett på baaten. Men når dei som spela kort saag ~~XXXXXXXXXXXX~~ dette skreik dei opp slik at han i baaten vart var stabben som kom mot han, og fekk i siste liten bykka bakover, men stabben kom med stor fart ned i framrummet på den nye "Oselvaren" med sers breide bord i, og laga mange meir enn meterlange ~~XXXXXXXXXXXX~~ bordrever slik at baaten vilde søkkja, og alle mann maatte berga nota og baaten på land. Eg kann godt hugsa at Jon Sjørson hadde denne baaten i mindst ein mannsalder seinare. Men det var mange og lange jernleppar i framrummet. Dei var klika med baatsaum på begge sider av reverts. Saka vart anmeldt til politiet. Men det førde ikkje til anna en at daaverande lensmann Johnson heldt eit forliksmøte med svograrne på kontoret på fabrikkens her i Toftavægen. Covidt eg veit vart dei einige om at dei hadde vore like om det. Men folk snakka om dette i mange år, og lo vel litt i all stillhet. So langt tilbake eg kann minnast kom det kvar sumar sokalla "farter" til Vorevægen. Det kunde vera opptil 5-6 skjøter i lag som arkra opp tett ved land rundt heile vægen. Some hadde berre baatar, og dei slo seg ned i dei nausti som stod her daa. Det vart jo ein heil "invasjon" for ungar hadde dei alltid nøygd av. Dei dreiv og selde blekktøy, laga takrenner ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ og "tigge" ogsaa ein del. Men eg kann ikkje hugsa at nokon klagde på at dei hadde mist noko serlegt. Dei kunde vern her i vekevis. Eg huss ein som heitte Ole og som liksom snakka gjennom nasa, dei kalla han "snuffs-Ole".

Han hadde ein bror som heitte Aleksander. Dei kalla han "Sanderen". Kona hans døydde i Kolsøy her, og han var etter dette enkjemann i mange år, - men reiste likefullt. Av og til var han oppe her hjaa meg for aa laana telefonen. Daa gav me han gjerne mat om det var i dei tider me sjølv aat, og fekk me har til aa fortelja mangt fraa sitt omflakkende liv. Eg kann hugsa eingong kona mi steikte to egg til han. Desse varmast flaut i fleskefeit paa grunn av noko altfor feit flesk me hadde. Sanderen tok daa tjukke skvøver utan smør paa og snudde dei fleire gonger i feittet til fatet var heilt reint. -Det var det beste han hadde smakt paa lerge let han. Eg tykte det var "ein fela kost" og gav han etterpaa eit stort glas med heimelaga vin. Daa vart han isvert godlag, og fortalde million anna kor mykje han hadde spart seg opp gjenrem eit langt liv. Og han konkluderte med at, - "Jo, Gud har vore god med meg" strulegt men sannt, for sannt aa segja var det ikkje mykje aa snakke om.

Ein veardag omkring 1920 kom det ein flokk med "fanteskjøyter" til Norevagen. Ein av dei hadde berre eit ektepar ombord, noko eg ikkje saag seinare. Dei ankra tett ved land og sette opp tog i landet paa denne sida av vagen slik at me kunde sitja paa eit berg aa sjaa ned paa skjøyta. Fanten sjølv la seg til ~~xxxxx~~ solings paa dekket, men kona ho gavseg til med storvask rede i lugaren. Av og til bad ho mannen gjeva seg ei bytta sjø. Han reiste seg daa kvar gong maysommeleg opp og gav henne sjøbytta ned lugardøra. - Han etter ei tid tykte hann nokk at at det gjekk over alle grenser med ~~xxxxxxx~~ reinsemd, for daa ho paa nytt bad om ei bytta sjø svara han, - "her er kje meir sjø kona". Historia er sann. Omkring 1968 stod eg ein dag og ordna paa eit gjerde her paa bruket mitt. Daa kom Sanderen plutselgt opp til meg og ~~xxx~~ sa att han vilde faa taka farvel med meg, for han trudde ikkje me kom til treffast meir. -Ikkje mange veker seinare fekk me høyra at han var død. Han er gravlagt paa Laksevåg. Kvar gong eg har truffe nokon av dei mange sønerne hans har eg forklart dei at dei maa spleisa eit gravminne over farsin. Det har diverre ikkje vorte til denne dag. Ein av sønerne til ~~xxxxxxx~~ Sanderen vart under krigen skoten av tyskerane paa Fubtestadneset. Det vart sagt at det var paa grunn av eit misstak. -Det var jo ein stor Englandsfart fra Bremnes under krigen. -Det er no slutt med at det "~~xxxxxxx~~ kjem "fanteskjøyter" til Norevagen. Me ungarne tykte det var eit sikkert varteikn naar fantarne kom, og me ropte til kvarandre at "noer fantarne komne". Og me var ikkje redde hverken for ungarne eller "kjerringarne", - men sjølve mannfolka heldt me oss litt unna. Dei hadde ord for aa stikka folk med kniv om dei vart terga. Dei hadde og børsar som dei handla litt med. Og klokke.

(på)

-Bestefar min Johannes Jørgensen Landa var fødd 27 aug. 1830, og døyde 22 sept. 1910. -Han gifte seg med Ingeborg Hugnesdatter Tofte, Ho hadde stor gard paa Tofte, og han tok daa navnet Tofte. Ho hadde vore gift ei kort tid før, men mannen døydde ikkje lenge etter giftermålet, og dei hadde ingen born. -Men i det nye ekteskapet fekk dei 4 døtror og seks søner. Alle døtrone vart "godt gifte" som det heitte paa den tid. Men alle sønerne reista til Amerika so snart dei var vaksne, - 16 - 17 aar gamle. Dei hadde nemlig ein xx farbror der som heitte Jørgen Landa (Jørn) han hadde stor farm, og tok vel imot dei og hjelpte dei tilrettes. Han hadde sjølv ingen born. -Far min reista til Story City i Iowa alt i 1896 berre 16 aar gammel. Og kom daa til bror sin Knut Tofte som daa hadde vore der ei tid, og hadde ein verkstad som laga og sette opp vindmøller for farmerane i Iowa. Han vart med paa dette

ei tid. Her var elles med på både det eine og andre. Villom arns var han i onlag to år sokalla "Cowboy", i Vester som han kalla det. Han var i forskjellige av dei nordlege statene, og var også ei tid hos farbror "Jörn" som han sa. Littersom derre ikkje hadde born vart han tilbydt å få overta farmen etter farbroren. Her han takke nei og reiste heim til Halsøy, og kom akkurat tidsnokk til å få jobben som maskinist på sardin-fabrikken her som då i 1907 akkurat kom i drift. Han hadde då vore "over der" i onlag 10 år.

Han gifte seg med ~~Konstantin~~ Josefina Marianna Lide i juli 1910, med dotter til Mons Lide, som var son til den da-verande bygdespelemann Lars Lide. Min bestefar Mons på morsida vart derfor på folkemunne kalla for "Spelemannen". Han han var likevel ingar spelemann. Min av brørne til Lars Lide (min Lidefar på morsida) vart kalla "Jyren" Iruleg heitte han Sjørgen, han var byggmeister for Vid Kyrkja som vart ferdig i 1824 og er i god stand og i bruk endaa.

-Littersom eg som eldste son til Sjørgen Tofte var fødd berre nokre år ~~etter~~ etter at han var komen heim frå Amerika, fekk eg alt frå min tidlegaste barndom høyra på alt det han hadde å fortelja frå sine 10 år "over der". Eg var sikkert berre 2-3 år, då han om kveldarne etter arbeidstid lærte meg dei amerikanske navni på ~~ikk~~ alle dyr, og på alt som var i huset osv. Eg hugsar alt endaa. Serlegt hadde eg vondt for å skjåna at "reint laken" på amerikansk hetta "klin sjit". Men det heiter det vistnokk endaa.

Serlegt om søndagarne fekk far min besøk av naboar og kjønningar, og då snakka dei alltid om Amerika. Eg lydde vel etter alt det far min fortalde, og det fall meg dei fyrste åra aldri inn at ikkje alt var akkurat slik som hann la det fram. -Men seinare når eg vart større, tok eg til å lure på om alt "over der" verkeleg var so storvegges som det høyrdest ut for. Min nabo, Torbjørn Tofte, på folkemunne kalla "tørres-Torbjørn" var ofte på besøk. Han var styrmann av fag, men hadde og vore ei tid på land i Amerika. Han og far min sat ofte, serlegt laurdagskveldarne, til langt på natt og minntest sine år i Amerika. Det hende dei ikkje slutta av for i 4-5 tida om søndagsmorgonen. Etter å ha høyrte meir og mindre på dette i seravis, bestemte eg meg for at "nær eg vart stor" vilde eg fara ein tur til Amerika for å sjå om det dei fortalde var rett.

Dette gjorde eg i nov. og des. 1978. -Det overtydde meg om at det dei hadde fortalt i det store og heile var korrekt. Dette skal eg fortelja meir om seinare. Skal berre no renda at eg på denne turen var på kyrkjegarden (sementarien som det heitte der) i Story City i Iowa og fotograferte graverne til milliom arns dei to onklarane mine ~~Magna~~ Magna Hagne og Knut Tofte, som saman med sine koner ligg gravlagde der. Det var ein merkelag følelse å stå der å vite at dei som no laag der, for onlag 100 år sidan hadde sprunge og leike seg på dei same staderne som eg hadde vokse opp, ca. 7000 km. burte. Det laag i alt 13 med navnet Tofte på denne kyrkjegarden.

Forutan far min kom også tre andre av brørne hans attende ~~fr~~ etter å ha vore i Amerika frå 9 til 15-16 år. Alle hadde arbeidd hardt og tent "godepengar" som det heitte. Og pengarne vart sette i bankar. Far hadde ca. 16-17 tus. fordelt på Vid Bokn Sparebank, Bergens Privatbank, og Bergens Kreditbank. Dei andre ~~kk~~ hadde helst meir, og mest hadde Tor Tofte, som også overtok heile farsgården for ein liten pris. Yngste bror til far min heitte Johannes, oppkalla etter sin far. Han var lenge ungar og budde i same huset som me budde i, hjå mor si, "besta" mi. Han gjekk på fabrikk i lag med far min. Han kom om kveldarne ofte inn i vår stova, og då snakka dei mykje om brørne sine og om Amerika. Det var tydeleg å skjåna at dei meinte "Toren" hadde fått formykje av arven sine.

Far min hadde faatt skjytte paa "vilkaarsstykket" Buneset som "Besta" endaa hadde i si eiga. Ho hadde ei kyr og nokre seuer, saman med ei ugift dotter som vart kalla "Tante-Ingeborg" og budde i eit lite kammer ved sida av "Besta" si stove. Ho gjekk og paa fabrikk og sette litt sparepengar i banken fleira gonger for aaret. Etter at fyrste verdskrigen var slutt, - og dei "dærlige tiderne" melde seg, skjens eg at hadde ~~xxxxx~~ far min og brørne hans vart meir og meir redde for at dei skulde misse Amerika-pengarne sine, ettersom dei høyrde at den eine banken etter den andre fekk vanskar og gjekk fallitt". Dette førde til at "onkel-Tor" som hadde kona si fraa sørlendet, flytte noko av pengarne sine fraa Mid Sogn og sette dei i ein mindre sørlands bank. -Men ikkje lenge etter dette gjekk denne banken so dundrande konkurs, at alle innskot gjekk heilt tapt. Dette var jo ein syrjeleg tildragelse, og eg kann hugsa at far min og "onkel-Johannes" ofte snakka om dette i lange tider etterpaa. Men eg kann ikkje fri meg fraa ein tanke om at ~~xxxxx~~ dette var litt "tilpass" for han, paa grunn av at han hadde faatt fornykje av arven etter faren.

-Ein sumarkveld i 1921 eller 22 hadde ein av brørne, Jørgen som budde paa ~~xxxxx~~ Opsanger vore paa besøk hjaa mor si. Tor hadde og vore der samtidigt, og i kveldinga kom alle fire brørne ned til sjøen near Jørgen skulde ro heim. Daa var det ein av brørne som kom med forslag om at dei skulde lauge seg. Darned klødde alle seg nakne og sprang i fullfart paa sjøen fraa eit berg der, og sumde litt rundt ei kort stund. Daa dei kom opp sa "Toren" med høg røyste si, - "at no er det 40 aar sidan eg sist lauge meg". Trulegt vart det og den siste for hans vedk. Men far min har lauge seg ofte kvar sumar like til han var 88 aar. - Onkel-Tor maatte betala "vilkaar" til mor si kvart aar. Det var poteter til eit aars forbruk. Havremjøl og to maal ved, og 2 liter mjølk kvar dag heile aaret. Mjølke var det min jobb aa gaa til Tofte aa henta kvar siraste dag heile aaret. Men alt det andre kom "Toren" kjørande med. Han hadde ei stor ljosbrunn merr som han dreiv helst hardt. Merrn var sterk men gjekk seint men dette passa ikkje for "Toren", so han jaga paa merrn i eit vekk som dei segjer. Han var svært høgrøyste, so near "Toren" kom køyrande kunde ein høyra han basde ein og trulegt to km. om det var stilt i veret. Men merrn ho var so var med det at ho høyrde trulegt lite eller ikkje av heile skrælinga, ho gjekk sitt same.

-Paa eit berg ikkje langt fraa huset vaart hadde farmin bygt eit lite hus som me kvar sumar hadde ein gris inne i. Han fekk middagsrester og fisk, og so maismjøl. Me hadde to trollgarn som vart sett ut near me skulde ha fisk til middag. Det slo mest aldrig feil at det var fisk nokk paa garnet. Det var helst torsk, men av og til kunde det vera ein stor steinbit i garnet. Eg som ofte trekte garnet lika ikkje dette, han var vond aa ta ut av garnet, vilde bita. Vart som regel kokt til grisen, som saeg ut til lika han godt. Det hende likevel om me fekk ein som var brun i kjeften, at han vart steikt til folkemat, men eg lika han ikkje. Me hadde og ei lina som vart agna med brisling fraa fabrikk, og sett ut paa djupna. Daa fekk me "Uppsafisk" og ~~xxxxx~~ saltfisk. Men hugsa eingong eg hadde agna lina om dagen, men ettersom det ~~xxx~~ bles litt raate far vera med aasetja lina etter at han kom heim fraa fabrikk. Det vart seine kvelder og svært myrkt, og daa me hadde sett heile lina og skulde sleppa ilen, oppdaga me at ein av dei fyrste oglarne hadde hekta seg fast i bakstavnen paa ferirgen, slik at me hadde drege med oss heile lina, som hang bak baater i ein stor vase. Me maatte draaga alt inn i baaten i ein stor vase. Det tok to dagar for lina vart oppgreidd. Eg kann godt hugsa kor sint eg var paa den ~~xxxxx~~ fiske-turen. I 1920 aara saeg det mest ut som heile sjøen rundt her var full av kviting. Me kunde sleppa ut sære mest korskemest, kviting vart det. Han var god steikt, men mykje gjekk til grisen.

var det leid so langt som til den dagen eg fylte år, - ~~na~~
 den 11 nov. var grisen vorten mindst 100 kg. og skulde slaktast.
 Det var det "onkel-for" som gjorde. Skoldevatnet maatte vera
 kokarde for kl. 6, - ~~na~~ for den var grisen dau.
 Dette var det mykje skrik og skraal med. Og me høyrdde "Toren"
 meir enn grisen. I 9 tida om fyremiddagen var alt ferdigt og grisen
 var oppdeilt og laag i stykkevis paa eit stort bord i kjellaren.
 Neste dag vart alt saman kraftigt salta ikk ein stor avlang tre-
 stamp. Om kvelden var det blodkoma med rosiner i. Det var fest.
 Vaar me hadde faatt eit slikt slakt i salt hadde me "suvi" like
 til neste gris var takande. Aa kjopa middagsmat paa forretningarne
 vart gjort berre nokre fæe gonger for aaret, til dei største høg -
 tider. Elles gjekk det fisk av ymse sorter, og so sild som ein
 alltid hadde rikelegt av, og so alltid rikeligt med poteter av eigen
 avl. Og som før fortalt ein stor gris for aaret. Potetkaker var det
 og mest alltid paa bordet, og so eindeil syltetsy av egne bær.
 Av og til kunde me og ha sokalla mjølkekaker. Dei vart laga av
 separert mjølk som me fekk gratis hjaa "Tante-Marina" som
 hadde stor gard paa Fjelland. Det var min jobb aa ro til Fjelland
 aa henta heim denne mjølka, -so snart eg var stor nokk til dette.
 Kvar vaar naar "Besto" si kyr fekk kalv, laga me alltid noko som
 vart kalla Ajelost. Den var laga av raemjolk, og stog høgt i kurs
 hjaa alle i huset. Det vart alltid forlite av den.

Flatbrød hadde me og ~~mitt~~ alltid bra forsyning av. Det var ei eldre
 enkja, som budde sjaa som sin i Lauvøy som gjekk rundt og baka
 flatbrød til dei fleste. Ho kom "styggtidlegt" paa morgonen og
 heldt paa til kl. 10, - om kveldarne. Og det var heller ikkje stor
 betaling ho krov. Eg har aldrig høyrte kva ho hadde til navn, for
 alle kalla henne berre for "bakekona". -Eg kann hugse at dei vakene
 paa den tid snakka om at sosen som altsaa var gift til Lauvøy
 med dotter til Tor Lauvøy, og var fraa Strandebarm, ein gong som
 gutonge hadde teke huskatten i heimen og stappa han inn i ein
 steikeovn, og deretter fyrte godt i ovnen og steikt katten levande.
 Irulegt var dette ei sann soga, for mannen var seinare fleire
 turar paa Valen sjukehus.

I min barndom og ungdomtid var det aldrig tale om aa kjopa kjøst-
 paalegg eller anna paalegg til aa ha paa maten. For eks. agurk og
 tomat viste me ikkje kva var for noko. Det gjaldt majones og alt
 det andre ein i dag kann kjopa i esker eller glas. -Men sirup det
 hadde me som regel paa bordet dersom me ikkje hadde heimelaga
 syltetsy. Tytebær til dette plukka me om haustarne, noko ungarne
 maatte vera med paa. Det var ikkje rødt lite konkurranse om desse
 bær.

I tida før hundraderskiftet budde det fleire sokalla husmenn her
 paa Fureset. Kan nemna Halvard Hugler som hadde huset sitt oppe
 paa Haugen her paa neset. Han var skomaker. Huset flytte her til
 Sebøvik omkring 1905. Der staa det endaa og er i bruk. Han hadde
 to søner og fleire døtrer. Den eine heitte Johanne og vart gift
 med ein Islending som heitte Seberg, og er mor til Johan og Wils
 Seberg som no bur paa Bidvik. Det var Wils som var so uheldig
 at han miste einaste son sin i den sokalla "Tornusulukka"
 i Klosterfjorden for eit aarstid siden.

vidare ~~na~~ budde det og ein mann som heitte Andreas Tofte. Han var smed
 og vart kalla "smedandreassen", og var bror til "smedahansen" paa
 Sebøvik. Han hadde og ei smia litt opp frå ~~na~~ stranda her.
 På tomte etter denne vaka det ikkje eit grønt straa paa fleire
 marsaldrar, berre litt grøt mose. Som ungar likte me aa leika oss
 akkurat der. Me fekk ikkje lov aa leika oss der der vaks gras.
 Graset skulde nyttast til siste straaet. "Ikkje trakka i graset"
 var eit "omkvæde" aa me maatte høyra baade titt og ofta.

~~na~~ -- Denne Smed-Andreassen hadde fleire

søner. I allfall to av dei vart smear. Ein av dei heitte Elling. Han reiste til Haugesund, der, vart han so godt likt at han av Haugesund kommune fekk leige ein stad paa nordsida av Risøy som heitte Garpaskjar. Det laga han seg ei saidja og ein liten mek.verkstad som han dreiv med like til han døydde som ein gamal mann. Han var ein svært flink smed, og dertil svært omgjengelig. Det vart fortalt at om nokon ikkje betalte det dei fekk gjort naar dei henta det, so skreiv han det berre opp med krit paa murveggen i smidja. Om det daa kom nordvest-vind og regn strakts etter, so dreiv det vatn ~~inn~~ inn under mønekammen og rann vidare nedover og viska ut alt det som var skrivi paa veggene med krit. Dermed var det ute av "rekneskapan". Han hadde og ein liten slipp for mindre baatar. Og ein liten motorbaat som han kom til loftevaag med nokre dagar kvar sumar. Daa hadde han med kona og heile familien. Det var to gjenter og fire gutar. Han hadde vore leikekamerat med far min og dei var gode vener gjennom heile livet. Søster til Elling var gift med Valvin Pedersen som i 1920 -30 aara dreiv mek.verkstad paa Stord. Strakst etter siste verdskrigen gjekk nokre av sønerne til Elling i gang med ein noko større mek. verkstad paa norde ende av Yarmøy. Dei hadde ei tid over hundre menn i arbeid. Men diverre fekk dei økonomiske vanskar og det heile vart selt, vistnok med tvang. -Som 5 aaring fekk eg fyrste gongen vera med i motorbaaten til Elling. Det var store ting i den tida, for det var daa berre nokre svært faa som hadde motorbaat. Alle rodde. Nokk av det kjekkaste me ungarne fekk høyra det var naar dei vaksne fortalde at "no er Ellingen komen". Det var det sikraste sumerteiknet me viste. Det same gjaldt naar dei sa at "no er fantarne komne". Ein ting var heilt sikkert naar Ellingen var komen, og det var at han og far fyrste kvelden sat oppe til langt paa natt og snakka om "gamle dagar". -Det var mangt dei hadde prøvt seg med. Eg skal ta ei av sogorne. -~~Siste~~ Siste jula før far min drog til Amerika var 1895. -Daa var baade han og Elling med i eit spleiselag for mange paa øya. Dei fekk heim eit heilt anker med brennevin. Ein fin kveld før jul skulde dette skiftast, og det vart gjort i eit uthus hjaa bestefar min. Alle møttest daa opp med flasker ~~slik~~ som dei skulde ha kvoten sin paa. Flaskerne vart so lagt opp i ein sekk. Men det var alltid sopass rikelegt paa ankeret at ein kunde smaka paa sorten. Denne gongen hadde det nok vorte litt mykje med smakinga for naar dei so gjekk ut, var han som bar ein av sekkerne so uheldig at han dunka ei flaska burt i dørkarmen slik at ho gjekk i knas. -Men tapet vart likevel ikkje so stort, for det hadde tidlegare vore mjøl i sekken, so han var mest tett. Dei var snare og helt ei ny flaska under renninga, og ho vart trekvart full. - Men daa var brennevinet vorte graakvitt av mjølet. Dei rekna og opp namni paa alle som hadde ~~være~~ vore med, men dei har eg diverre ikkje i minnet lenger. Elling Tofte var eigar av eit tre etasjer høgt hus paa Risøy i Haugesund. Nokre gonger var me paa bytur, og daa budde me stid hjaa "Ellingen". Det var ikkje bru paa den tid, det gjekk ei lita ferje over sundet, og den var ofte full av folk, serlegt morgon og ~~kveld~~ kveld. -Paa Wordheim sør om Haugesund hadde mor mi sin einaste bror. Han het "onkel-Laurits". Daa eg var 6 aar var eg fyrste gongen med an besøkte han. Han hadde gift seg til ei heller stor jord der. Han hadde millon anna to vaksne bestar, og eg fekk vera med å kjøyra til torget i Haugesund med eit lass av forskjellige grønnsaker og poteter som me selde der. Dette var for meg ei stor oppleving. Naar me etter fem dagar reiste heim fekk eg eit stort munnspel som avskjedsgaave. Men eg ~~hadde~~ lærde aldrig å spela skikkelegt paa dette. Etter vel eit aarstid forsvant det paa mystiske vis.

Dette var under den sokalla "jobbetida" og i Haugesund hadde dei mange som tente store pengar paa denne tid. Og eg kann bugsa at folk snakka mykje om desse "XXXXXXXXXXXX" "jobbarane" og den stormannsgalskapen som fylgde med. Soleis vart det fortalt at XXXXXXXX navngjevne personer kveikte sigararne sine med hundrekornarar.

-Den 11 nov. 1917 fylte eg 7 aar, og verren etter tok eg til i barneskulen paa Tofte. Dette følte eg som ei storhending i livet. Eg skulde læra XXXX less fyrst og fremst, slik at eg kunde sjaa kva det stod om kaptein Vom og Knoll og Tott i Hjemmet som mor mi hadde. So skulde eg læra skriva, slik at eg kunde skriva til "onkel - Knut" i Amerika og takka for ei blankpolert øks eg hadde fått som gaafe frå han til 5 aersdagen min. - Men eg maatte nokk læra meir. Det synta seg strakst at dei andre ungarna som eg ikkje kjende nemnande ifrån før, dei var heilt overtydde om at dei som kom fraa Lureset dei var mykje mindroverdige, og dette maatte eg ha aldeles klaart for meg. Og dette trudde eg paa sjålv og ,omlag eitpar viker. Men etterkvart gjekk det opp for meg at dette vist ikkje var heilt korrekt. For det synta snart at baade læsa skriva og rekna, det lærte eg fullt so bra som alle dei andre. Og det som lærerinna fortalde or "vorigssoga det kunde eg neste skuledag ta oppatt so aa segja feilfritt. Dette var jo ikkje etter oppskrifta, men var lite aa gjera med. Verre var det likevel at dei heller ikkje raadde med meg paa skuleplassen. Det var ikkje raad aa leggja meg i "rygga-kneppa" og heller ikkje gjekk det aa springa fortare naar me leika ball-leikar. So etter nokre faaveker paa skulen var me alle gode vener og det raadde "fred og fordragelighet". Og det gjekk fint heile aaret i fyrste klassen. Me hadde ei sars flink og ansvarsfull lærerinda som heitte Kjerpeseth. Me var 27 elevar, men ho hadde god styring paa alle. Det var so stilt i klassarne som det i det heile kunde vera. Me maatte "stå i skammekråi" eller Xijja "sitja etter" om me ikkje gjordeXXXXXXXXXXXXX det me skulde. Og slik me skulde. Etter kvart friminutt maatte me stilla opp paa geled og gaa inn samle paa kommando. El avslutning song me ofte "No soli bak om blåe fjell sitt ljose andlet gøymer". osv.

Eg har i det heile berre gode minner fraa fyrste skuleaaret mitt. Vaks mykje gjorde eg og dette aaret, og vart helst stor etter alderen som det heiter. At eg skjemde meg litt ut den andre skuledagen ved aa fortelja at me heime hadde det skrinet som Moses vart funnen i, det hørde eg aldrig meir omm. Derimot fekk eg litt ekstra respekt paa grunn av at eg kunde segja navnet paa mange ting paa "Engelsk", - for det hadde far min lært meg. Det hende fleire flokka seg rundt meg, og so maatte eg læra dei engelske ord. Og det var mange som tok godt etter. Det var paa den tid "gromt" aa kunna "spikka " engelsk". Mange hadde nemlig nære slektninger i Amerika XXXXXXXX.

Etter aa ha gaatt eit aar i fyrsteklassen, var me nokre, baade gutar og jenter som vart "flytta opp" i ødre klassen fraa neste skuleaaret. Dette vart paa mange maatar ikkje so store forandringar for me gjekk framleides berre annakvar dag, og hadde den same lærerinda. -Men paa eit område vart det likevel store forandringar, -me kom i lag med to aar eldre gutar og jenter. Og desse to aar eldre gutarne forsømde ikkje noko høve til aa demonstrera XXXXXXXX XXXXXXXX kor mykje større og sterkare og flinkare dei var paa alle omraader. Det vart etterkvart eindele sokalla "mobbing". Det var noksaa vanlegt at ein av dei større gutarne tok paa ein av dei mindste, pressa han ned mot bakken og sa, -" vil du sei duk er ein skjit". -"aar so vedk. hadde sagt dette fekk han gaa i fred i det frikvarteret. For mitt vedk. som var stor og kraftig etter alderen, var det vanskelegt for ein av dei store gutarne aa klara dette, det vart difor ordna paa den maaten at to av dei store gjekk i lag paa meg. Dei fekk meg likevel

aldrig til å segja at "eg var ein skjitt". Det utvikla seg oftast til ein runddans paa bakken, like til frikvarteret var til endes. Voko serleg fysiske "skavankar" kan eg likevel ikkje hugsa at nokon var ute for. Det heile var helst noksa harmlaust. Skuletimarne tok me alvorlegt, me gjorde vart beste, og vilde gjerne verta so flinke som muligt. Åa verta "den flinkaste i skulen" var nokk eit hemmelegt ynskje som fleire bar paa. Eg trur jentene laag godt an i denne "løypa". Killom gutarne var me ein tre fire som trulegt var mykje paa same nivåa. Personlegt var eg sers intressert all soga. Vart blank i augo naar me fekk høyra om Olav den Heilage, om "Ormen Lange", kong Sverre og mange av dei andre. Bibelsoga vart sers alvorlegt framlagt av lærerinda. Men etter historia fraa andre skuledager min, om Moses og det skrinet han vart funnen i, hadde eg hemmeleg misstanke til henne om at ho kunde ha det paa same masten som "Festo" heime, at ho fortalde eventyr. Likevel var eg som alle dei andre gravelvorleg naar ho fortalde om David og Goliat, om dei som vart kasta i løvehola, om Elias som for til himmels i ei eldvogn, og alt det andre velkjende. Men at det vart aa lita paa var eg ikkje overttydd om. Likevel kann eg ikkje hugsa at hverken eg eller andre vaaga aa nemna noko slikt i frikvarteri.

No i andre klassen fekk me og høyra om andre folkeslag. At det ^{var} gule og brune, - og det verste av alt, det fanst svarte menneskje. Og desse siste var endaa til aa ~~XXXXXX~~ finna i Afrika, ikkje langt fraa der som Jesus var fødd. Men han hadde daa likevel lærerinda eit stort bilate av, og der var han kvit? Eg vart meir og meir skjeptisk. - Dette snakka me om i frikvarteret. Det var ingen som hadde sett andre enn kvite menneskje, og me hadde venskar med aa verta fortrolig med serleg svarte slike. Paa dette alderstrinn tok me ungarne til aa fylgja meir med i det dei vaksne snakka om. Den fyrste verdkrigen var no slutt og dei snakka mykje om kva det skulde gjerast med den tyske keisaren. Dei tyske soldatarne var elles noko store udyr. Under krigen hadde dei morca seg med aa stikka noko dei kalla "bajonetten" gjennom ei mengd spedbarn i Belgia og Holland. Dei hadde og kokt seape av menneskjefett under krigen. Me ungarne vart aldeles følne over aa ~~XXXXXX~~ høyra om dette, og anna liknande. Likevel var det til trøyst at dette var den "siste krigen". No skulde ~~XXXXXX~~ rettferda ordna opp med den vondskapen som laga til krigerne paa jordi. Det var og mykje snakk om noko dei kalla "Bolsjevikarne". Men dette forstod me lite av. Men ein dei kalla Fritjof Nansen hadde noko med dette aa gjera. - Aarevis seinare skjona me at det var hjelpearbeid han dreiv i "Bolsjeviklandet".

I dette andre skuleaaret var det liksom me ungarne "vakne meir utor" paa alle omraader. For eks. kann eg hugsa at me tok til aa sjaa forskjel paa gutar og jenter. Denne hadde me ikkje tenkt større paa tidlegare. Men no tykte me sume var ekstra fine og kjekke, og valde os ut slike me gjerne vilde vera i lag med under leik og arbeid.

-Etter eit aar i andre klassen vart dei fleste av oss flytta opp i tredje. Dette var sjalsagt store ting, serlegt paa grunn av at naar me var komne gjennom her, so skulde me flyttast over til stor-skulen paa Sæbøvik. -I tredje klassen gjekk me i to aar, ~~XXXXXXXXXX~~ annankvar dag. Me fekk no mykje "heimelekse". Det var stil, og heimerekning, og so maatte me lara ~~XXXX~~ ei heil rad med salmevers. Og me maatte kunna dei "paa rams". Det var ei plaga, for om me ikkje kunde dei prikkfritt, var det aa "sitja etter" til me kunde dei. Eg kann ramse opp mange endaa. "Gikk alle konger frem paa rad" osv. Vaar Gud han er so fast ei borg osv. Og mange andre.

Den største handlinga på denne tid var at lærerinda, rikx frk. Kjerpeseth slutta, og me fekk ei ny noksaa ung frk. i staden. Likevel gjikk skulearbeidet helst bra. Eg trur me gjorde bra framgang, dei fleste av oss.

-Me gutarne var no vortne so store at me hadde vaare egne interesser som me ordna med på fridagarne og sundagarne. -For min part fekk eg eit aar eitpar heilt nye skjeiser til jol. -nye skjeiser var eit sersyn på den tid. Skjeiser gjekk alltid i arv, og kanskje maritte sume ha eitpar i lag. -og skjona at det rødde ein del svertsykja på grunn av mine nye skjeiser. Ein ~~mandag~~ søndag var me på den sokalla "longisen" som endaa ikkje var tjukk nokk. Me var mange, og rett som det var, gjekk det ikkje betre til enn at eg trødde gjennom isen med eine foten, og skjeise datt av skoene og for til botnar. Dette var ein skandale av dei store, og eg vart heilt skremd, det vilde trulegt varte juling om eg kom heim og hadde mist dei nye skjeise. Men det var ikkje djupt det viste eg. Bl la meg derfor ned på isen og kjende ned i holet etter skjeise. En heil fløkk av dei andre ungarne samla seg rundt meg, og eg kunde skjona at dei vons eg ikkje fann skjeise. - Men det gjorde eg, eg rakk akkurat i henne med fingrane og fekk leggja henne opp på isen. Men før eg fekk reisa meg opp sjlv, var det ein annan gut eitpar aar yngre enn meg, som tok skjeise og slo til meg av all makt i hovudet med henne. Blodet tok med eingong til aa renna nedover ansiktet på meg, og det saag sikkert stygt ut, for alle dei andre ungarne la på sprang heimover. Eg skjona seinare at dei trudde eg kom til aa stryke med . Eg vart altsaa att heilt aleine. Men eg var so glad for at eg hadde funne att skjeise, at eg tok ikkje slaget i hovudet so tungt. Eg heldt på såaret med fingrane, og om ikkje so lenge kunde eg vaska av meg blodet i ansiktet og gaa heim. Mor saag likevel blodet på trøya, og trudde eg hadde slost med einkvan, og at det var deira naseblod eg hadde på trøya, og eg fekk grov kjeft. Eg fortalde aldri kobeis det egentligt hadde foregaat. -

-Søndagen etter var eg og på isen, som framleides var heller tynn. Men denne dagen var det berre eg og ei jente som heitte Laurence. Ho var eit aar eldre enn eg og kvart flink til aa gaa på skjeiser. Me skjeise i ring i kvar sin retning, og rett som det var gjekk (at) det ikkje betre en daa me skulde passera kvarandre i full fart hukka skjeiserne vaare seg i kvarandre, slik at me faktisk av rykket vart letta opp fraa isen og fall ned på den tyne iser med full tyngde. -Isen brast under oss begge, og me kom ned i grøna som var berre nokre tumar underisen. Skjitne og føle, og heilt gjennomblaute maatte me koma oss heim snarest. Det vart mykje grov kjeft, med trugsmål om at dei nye skjeiserne skulde laasast ned i ei stor kista som fanst heime. Dette vart daa likevel ikkje noko av. -Før min hadde eingongv tidlagere vore ein tur til ein stad på Jurlandet dei kalla Kong. Der hadde han lært aa laga humrateiner av not. Dei batt nota med hand, og laga so ein gring av brakebard og furuspiler. Han hedde laga 6 slike og fekk mykje hummar i dei. Det var nemlig ingen som fiska hummar her på den tid. Ein søndag sette han i ei bergskor opp ein 100 liters kopperkjel og i denne kokte han to fulle bytter med hummar. -So kom ein av naboarne som eg har fortalt om før, Tørres-Torbjørn på besøk, saman med kona og alle ungarne sine, mellom dei var ogsaa han som slo meg med skjeise. Dei fekk so ata hummar, - so mykje dei berre kunde klara, saman med oss andre. Det vart jo eit festmåltid som me alle minstest lenge. Eg maatte dagen etter grava ned i askeren flere bytter med raudt humraskal. Det vart nemlig meir skal enn det var hummar.

Frukt det var noko me ungarna var sers huga etter. Men dei fleste hadde ikkje frukttre paa gardarne sine. Det var derfor ikkje fritt for at me stakk til oss litt av naboarne sine frukter om me kunde lure oss til detta slik i kveldinga. Ein va naboarne vaare her paa Buneset heitte som før nemdt Ole Iedersen. Han hadde to søner som var noko eldre enn meg, Andreas og Alfred. Dei hadde som oss andre lurt seg til eitpar epler hjaa ei ugift jente som me kalla ~~XXXXXXXXXXXX~~ Anna i Hagen. Ho hadde ikkje rædt lite frukttre paa jordstykket sitt. So ho merka ikkje omdet forsvant nokre epler fraa trei sine. Men ein haust ho hadde teke inn i kjellaren alle eplerne, oppdaga ho at dei hadde minka etter dei kom inn. Det maatte stoppast, og ho sette seg til bak gardene for aa sjaa kven som var meister for dette. -Ho var heldig for det kom om ei tid to karar og smøtte seg inn i kjellaren. Anna stilte seg daa ut og sette paa ~~AA~~ kjellardøra den store og sterke kroken som var til dette bruk. Og ettersom ho hadde drøge kjendse på dei som var inne, gav ho dei greid bakkejd om at no skulde ho gaa aa henta faren Ole Iedersen, so "skuddet varta kraftigt med juling". Og det hadde det nokk vorte, og, men før ho kom seg av garde som kom ein av dei innstengde paa raad, og han ropte til broren slik at Anna kunde høyra det, -"Andreas i -kom med stikkerne so set me fyr".

-Daa vart det sjølvsaagt ikkje lenge før kroken kom av døra, og gutarne sprang sin veg. Alfred fortalde meg seinare at dei ikkje eingong hadde stikker. -Men dei kom ikkje oftare i kjellaren.

-Faa skulen var det slik at dei som budde nær ved, dei gjekk heim og ast middag. Men alle me andre hadde ein ristepakke med oss. Matpausen var paa ein halvtime. Ristepakka inneheldt som oftast nokre langebrødsriver med margarin og sukker, eller sirup som paalegg. Anna paalegg kann eg ikkje hugsa at nokon hadde. Men kakor av forskjellige sortar det hadde me av og til. Det var sukker ogsaa paa dei. Me hadde ingenting aa drikkja til maten. Me gjekk ut og drakk vatn etterpaa. Men vatn fanat ikkje paa skulen, difor var det ein nabo, Lars Kolsøy, som alltid hadde ei bytta med drikkevotn staende paa kjøkkenbenken. Der hadde me lov til aa gaa aa drikkja.

For min part gjekk eg svært sjeldan der og drakk, for naar eg kom heim fekk eg mjølk som eg lika svært godt og drakk mykje av. Av og til fekk eg fløthrod med rjome paa av "Besto". Det var det beste eg viste. I kjellaren hadde ho eit kammer av ~~XXXXXXXXXX~~ murstein som ho kalla mjøkekammeret. Der hadde ho og rjome. Ein gong kraup eg inn gleset som stod opa, og tok meg 2-3 store skjeier med sur rjome som skulde lagast smør av. Men so hadde eg vore uheldig og spilt litt paa golvet, slik at "Besto" oppdaga at det hadde vore eitkvart ekstra i rjomekrukka. Ettersom døra vart laast maatte dette vera rotte, og det vart eit svere oppstyr for aa finna rotte. Men det vart det sjølvsaagt ikkje noko resultat av, og "rotte" var aldrig seinare i rjomekrukka, det var altfor farligt, og hadde nokk skaffa meg ein kraftig omgang med juling, noko som hadde hardt nokre gonger tidlegare.

-I aara etter fyrsteverdskrigen hadde me fleire gonger for aarret besøk av sokalla "skreppekararar". Dei selde trikotasjevarer som dei hadde med seg direkte til forbrukar. Dei fekk koma inn i stova der dei pakka ut paa golvet mykje av det dei hadde med seg. Og det vart alltid kjøpt nokre plagg. Ei tid var det i allfall to firma som konkurrerte om denne omsetnaden. Me ungarna var alltid intrasserte tilskuarar til denne handelen, og det vart som regel kjøpt eit eller anna klesplagg til oss. Skreppekararane hadde egentlig likevel ikkje skreppa. Men naar handelen var slutt la dei alt fint i saman i ein høveleg stor seilduk, som dei knytte godp i hop rundt det heile og tok paa aksla naar dei gjekk. Dei hadde ofte dryge bærer tykte eg.

(av) Kvart aar paa etterjulsvinteren fekk me og alltid besøk ein Kristoffer Tjensvoll fraa Jæren. Han kjøpte sauer som han betalte med same

Men leverast skulde dei først seinare på vearen etter nærmere ordre. Far min hadde alltid nokre sauer, og selde alltid til denne "Jærbuen" som han vart kalla. Han overnatta og alltid hjaa oss. Han laag på eit kammer på loftet. Det var lite men han var ikkje kravstor. Fraa eg var 10 aar vart eg betrudd aa skjysse "Jærbuen" over til Gångstø som det heiter. Det var sjølvsagt med robaat, og på heimvegen som eg maatte ro aaleine, brukte eg omlag ein time. Var det motvind brukte eg ãx mykje lenger tid. For dette fekk eg 3 til fire kroner ettersom veret var. Og det var store pengar for ein gutonge på den tid. Av denne grunn ~~xxxxxxx~~ saag eg alltid med stor forventning fram til at "Jærbuen" skulde koma. Han var og ein stor pratmaker, og han og far min sat ~~øftxxx~~ gjerne oppe til langt på natt og snakka om mest alt muligt. Det kunde vera politikk, men ofte var det far som fortalde fraa sine år i Amerika, daa han millon anna hadde vore "Cowboy" og rida på hest og passa sauer og kyr og stutar. "Jærbuen" fortalde fraa Jæren, og fraa "heiarna" som han sa, vistnokk i Setersdalen der han om sumaren hadde ein stor flokk med lambsauer gaa-ande som han passa godt på, til dei var slaktande på haustparten. Han tente bra på dette skjona me. Han hadde og to hestar heime på garden sin. Og dette var store ting tykte i allfall eg. For her på Halsnøy var det berre Wils Juel på Halsnøy Kloster som hadde meir enn ein hest, og han var jo nærmest som konge aa rekna. Naar han kom køyrande i trilla si med to hestar, so se folk til kvarandre at "i dag kom Julen". Ëvenn han kom til var det ~~ææ~~ heilt unødvendigt aa segje noko um, for alle viste at "Julen" han kom berre landhandler John Silseth i Toftveag. Dertil kom og lensmann Johnson med sin motorbaat, og doktor Wallase, distriktslegen fraa skærnevik. Far kom alltid med Lundebø si skjøyte. Og eg trur baade ungar og vaksne vart litt forstøkte naar dei såg Lundebø si skjøyte koma tillands, for det tydde på at einkvan var so alvorlegt sjuke at det kunde staa om ~~ææææ~~ livet. Det vart nokk avogtil gravøl naar "Wallasen" hadde vore på besøk. For eks. lungebetendelse var svert alvorlegt på den tid. Dei hadde lite eller ikkje medisiner for slikt. Det var og i desse tider me hadde den sokalla "spanske sykja" i bygderna her. Alle var ~~æææææææææææ~~ levande dedde denne sykja. Eg kann likevel ikkje hugsa at nokon i Toft skulekrets ~~ææææ~~ døydde av denne, men lenger ute på øya, ved Eidsvik døydde eit yngre ektepar fraa fleire mindreaarige ungar. Og ved kloster døydde ein 12-14 aar gamal gut av hjernehinnebetendelse. Det strauk og med fleire gamle folk/. Folk var skremde, og eg kann hugsa at far min gjekk til "Wallasen" og fekk ei flaske konjak som han bruke som motgift mot "spanska". Han tok ein litt stor dram av og til. Han fekk i allfall ikkje spanska, og ikkje nokon andre i vaert hus. Konjakken hadde han i øvste kommodeskuffa, der det og var gjøymt bankbøker og litt sølvtoy. Skuffa var avlaest og lykjen laag oppe på ei klokke som hang høgt oppe på veggen, der me ungarne ikkje kunde koma til. Oppe på denne klokka laag ogsaa ein liten skarp kniv som far min brukte berre naar han skulde ut aa gjelda ~~ææ~~ smaa griser. Dette var ~~ææææ~~ nemlig eit arbeid han gjorde for heile Halsnøy, og ogsaa litt utanom øya. Det vart gjort på "Amerikansk" og var ein operasjon som tok berre nokre minut, og prisen var 1 kr. I mange aar skjona ikkje me ungarne kvifor dette skulde gjerast. Far sa det var for at dei skulde veksa fortare og elles verta silda. Dette var vel likevel berre halve sanninga.

(til)

Det var alltid paa laurdag ettermiddag, etter at han kom heim fraa fabrikkén at han var ute paa slikt.

(eg) Det var i desse etterkrigsaaar me hadde den sokalla "forbudstida". Og kann hugsa at folk snakka mykje om brennevin og smugling. Om sume navngjevne menn og baatar som hadde tent "store pengar" paa denne trafikken. Det gjekk og rykter om at det paa bestemte stader i naust og uthus laag lagra større og mindre kvanta av vin og brennevin. Og det gjekk rett mange forteljingar om korleis den eine og andre hadde lurt tollarane. Og om sume som hadde so hurtig-gaaende baatar at dei gjekk ifraa tollarene sine. Me høyrde og om sume som var vortne tekne og hadde fått so stor mulkt at dei miste både hus og baatar. Det merkjelege var at mange tykttest vera paa smuglarane si side. Det tykttest nærast aa vara eit slags sport dette aa kunna lura tollarar. Og det vart ikkje rekna for noko minus for ein person om han vart ilagt mulkt eller straff for brennevinssmugling.

Eg kann ikkje hugsa et fer min kjøpte smuglarbrennevin. Det vart ~~aa~~ vistnokk berre det han fekk hjaa "Wallasen" til medisinbruk.

Men han hadde eit ~~aa~~ 40 liters anker av eik som han laga vin paa. Dette hadde han paa loftet bak ei gamal kista, og maatte sjølvsagt aldri rørast av oss ungarne. Likevel vaaga me oss ein sjeldan gong burtast og la øyra nedaat holet for aa høyra naar det brusa, eller "gjekk" som dei vart kalla. - Noko nemnande drikking var det likevel aldri i heimen. Det kunde vara et fer min og "onkel-Johannes" tok seg eitpar glas ein laurdagskveld medan dei ~~xxxxxxx~~ mintest ~~xxxx~~ sine aar i Amerika. Dette vart mykje oppatt det same, so mange gonger at eg kunde dette lika godt som dei sjølve, og det hende at om dei ikkje fekk med alle detaljarne kvar gong so var eg frampaa og retta det opp for dei. Laa berre saag dei paa meg, og sa berre, -Hm. Det hende og at dei at deispleiste paa ein kasse med øl til faaske eller jul. Dette var Hansøyl, bayer og bakk, og det varte noksa lenge. Eg kann hugsa at eg ein-gong som 6 aaring fekk smaka paa dette. Det var beiskt og eg sputta det ut. Har heller aldri seinare drukke øl av same grunn.

-Paa Halsnøy var det i det heile helst lite drikking i min barn-dom. Men det auka litt paa i 1920 -30 aara. Det var mykje heimelaga maisøl og liknande, og det var ungdomarne paa øya som drakk dette. Serlegt om laurdagskveldarne naar dei skulde paa "trallehuset" i Tofteving eller Sebbøvik, kunde ein brade sjaa og høyra at det var "maisøl" med i laget. -Av denne grunn kunde det vel verta litt vel livlegt desse kveldarne, men dette skal eg koma attendetil.

--i ti elleveaarsalderen vart me flytte fraa andreklassen i barneskulen paa Tofte, og kom til 3 klasse, i "størskulen" paa Sebbøvik. Og dette var noko det fylgde stor spenning med. Me kom liksom nærare maalet, som var aa verta konfirmert og vaksen. Men fyrst og fremst kom me i lag med eldre og mykje vaksnare gutar og jenter. Og me fekk snart erfara at her var "mobbinga" mykje hardare enn det smatteriet me hadde erfaring for fraa småskulen paa Tofte. - Her hadde det nokk vore lov lenge, at dei som budde paa sjølve Sebbøvik dei var ein overklasse paa alle omraader. So kom dei som var søner eller døtre til gardbrukarar, ~~aa~~ dei som kom fraa Lunset, der det aldri hadde budt anna enn husmenn og "strandsitjarar", dei var "null og nix", og om dei ikkje hadde dette klart for seg, skulde dei snart faa det.

~~xxxxxxx~~
~~xxxxxx~~

Der-for hende det seg alt paa fyrste frikvarteret paa skulen i Sebbøvik, at ein kar som heitte Jon, som til gamleordføraren, og to aar eldre enn meg, fauk paa meg bakafraa, utan varsel av noko slag, og la meg i bakken. Eg skulde seigja "eg var ein skjit". Eg nekta og vart storsint. Og det utvikla seg til

men -

eit slagsmål i rasende sinne frå begge partar. Truleg var^{me} vaksne
jæmsterke, men eg hadde ein fordel som ingen viste om. For min
hadde lært meg ymse krep som eg skulde bruke nær eg kom slagsmål
slik at eg kunne vinne, for det meinte eg sa han. Visst eg ikkje
kunne vinne, skulde eg late vere og slasst.

-Men no slasst me altså på rane alvor, og alle dei andre gutarne
samlast rundt oss. Det gjekk hardt for seg, og segg ei heil tid ut
til me kunne enda se-d avgjort, for frikverterrett var snart slutt.
Men likevel lagn det seg slik at eg fekk høgre banda rundt nakken
på Jon, og deretter eit godt tak rundt nase hane og vrei han mot
bakken. -Men kom seg ikkje laus. Eg hadde vunn, trudde eg. -Men so
viste eg ikkje "ordet av" som det heiter, for ein kvar tok meg rundt
nakken og reiv meg vekk frå Jon, slik at han vart fri, samtidigt
som han forklarste høgt og tydeleg at "min ven" skal hjelpest naar
han er i naud. Til min store forskrekkelse var det mitt eige
syskinbarn, som til "onkel-for" som gjorde dette. Han var og to år
eldre enn meg, og svært storvoksen etter alderen, so eg var klar
over at han kunde eg ikkje klare, for det hadde me prøvt mange
gonger for spøk. Han heitte endaa til Johannes som eg, og me var
begge oppkalla etter bestefar vår, kx for nafalda skjel million
oss vart han kalla Tom-Johannesen, og eg luses-Johannesen.
Li tante vår på Lidavik hadde og ein oppkalla etter sin far,
og det vart til "Halvards-Johannesen". Paa Fjelland var det likeeins
to som hadde det same, og vart kalla Fjellands-Johannesen, den øvste
og den nedste. Bertil hadde me på Sebøvik to som heitte det same,
oppkalla etter sin bestefar, og paa Gunde Jørans-Johannesen.
Bertil hadde me i Tofte krets, Johannes Nilsen, Johs. Silseth,
Johs. Haardsen, to stk. Johs. Lyrevik og Johs. Lygre. Vidare hadde
me endaa ein Johs. Tofte, har etterkomar etter han som brann opp
i Toftevang i 1876. Han vart kalla "Halva-Johannesen". Ein meitte
ha eit skil på alle desse ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ Johannes navni.
--Men det var altså ein sers stor skuffelse at mitt eige syskinbarn
som eg alltid hadde vore godven med, skulde sryta meg for sigeren
over som til gamleordføreren. Me var mykje i lag seinare, men det var
länge for eg kunde tilgje han denne "pretta". Han vart seinare
prest, million anna 14 år i Kåre ved Raugesund.
Resultatet av denne slostkampen vart likevel at kx hverken Jon
eller andre tok på meg seinare. Men det var tydeleg at dei ikkje
lika at dei ikkje kunde gjera kv dei vilde med ein som var frå
lurenet. - Kx Eg husar berre eit einaste unntak frå dette. Og det
var ein haustdag me gjekk samla heim frå skulen, og var akkurat
komet forli det skalla Skorvatøget. Der var det ein som heitte
Jonas, som til ein gardbrukar på Landa, som fekk ut at eg burde
hivast eller skuvast ut i ein ~~xxxxx~~ stor og grøv nypeklunger som
vaks på nedsida av veien der. Det var også over ein meter mur
ned til ~~XXXXXXXXXXXX~~ klungeren. Men der har skulde ordne med dette
gjekk det ikkje likare en at han sjelv for i klungeren, og der
reiv han sund skulebokse si so ho vart nærmast ubrukeleg. Det var
helst ein katastrofe for guten i dei daarlege tider me hadde.
Han vart seinare brisar. - So noko "mobbing" for mitt vedk. vart det
ikkje. Men einaste grunnen til dette var nokk at eg var stor og
sterk etter alderen som det heiter. Det var nemlig ein annan gut
frå den skalla Landesarden som heitte sigurd, som til tidlegere
nemde Jon sjursen, som vart ille plaga, endaa han var ein snild
og omgjengelig gut. Det enda med at eg og han vart godvenar, og naar
han var i lag med meg, vanga dei ikkje at gjera so mykje av det
med "mobbinga" for her heller. Me gjekk samla nest alltid i lag heim
frå skulen. Det var ein halvtimes gange.

(var)

Og dei fleste av oss gutarne gjekk i tresko. I første den dagen me hadde gymnastikk fekk me gas i "besteskorne". Treskorre var gjerne heimelaga, og bar preg av hastverk fram dei som hadde laga dei. Mange av jentene hadde gjerne kjøpte lærskor. Herfra Toftavåg gjekk me ein snarveg til Leikvik. Me gjekk soleis tett forbi lda til "onkel-Tor". Fyrst i 1920 maa bygde han ny lde. Det var eit sars hende på den tid, og me ungane stoppa gjerne ei lite stund og saag på dette arbeidet. Han hugsa han hadde i arbeid Gabriel Irievne fram Lauvdy. Dette var ein flink og truverdug arbeidsmann, men me ungane var litt redd for han på grunn av at han hadde "vore på Valen". - Det var eit stort minus på den tid. Dei bygde på gamlemønter og Gabriel stod og sksa til standvyrket som skulde brukast til lde. Han brukte fyrst ei snor som han festa i kvar ende på stokken, so greka han snora inn med knit, og stranda henne godt. Irog so snora eit stykke ut eller opp fram stoken, når han daa slepte henne vart eit godt synligt knitstrek der som han skulde hogge. Men stod so på side av stokken og hogde me ei heller stor og tung sokalla bile. Det vart store dugar ved spon etterkvart som matriklarne vart ferdig-hogde. Ein av nabonane til "onkel-Tor" heitte Anders J. Tofta. Denne snarvegen me bruke gjekk ogsaa tett framun huset hans. Han hadde alltid ei del furugrånner liggjende utanfor huset sitt, og ein stor hoggestable og i denne var det alltid fasthogge ei kraftig stor oks som me ungane var litt redd for. Ho hadde nemlig xxx skarpelikt egg på begge sider, og saag soleis lite hyggelag ut tykte me. Me heldt oss litt på avstand naar me gjekk forbi.

(det)

-- Ig var trulegt akkurat fylt 13 aar, daa me ein kveld var nokre gutar som farr på et maskulde "banka i"e" kxxxxxxxxxxxxxxxxx hjaa Anton Tofta, og so berre sprang vekk. Dette vart strakst vedteke av oss alle fira. Me gjekk burt til døra som xxxxxxxxxxxxxx var berre eitpar meter fram veien, den fyrste av oss banka på og me sprang litt vekk. Det kom so eit kvinfolk og saag til begge sider, men naar ingen var der lukka ho attdøra og gjekk inn att. Dette kunde seg tre gonger. Men fjerde gongen var det min tur til aa banka. Daa gjekk døra opp endaa før eg var ferdig med bankinga, og Anton sjdiv stod i døra. Det var ein stor kraftig mann. Alle sprang av all makt. Men Anton saag at det var eg som banka og tok sikte på meg. Ig hadde god vor om han ikkje skulde vær meg att, men eit stykke litt burte var det ein liten motbakke, der fekk

(at)

Anton finger sin ned med trykragen min bakfraa, og daa var det gjort. Han var som ventande kunde vere storsint, og han tok meg rundt nakken og gjorde "paparkvern" med meg, so snart han kunde klara, og so slepte han meg slik at eg for kaant over kaant bortover den hardfrosne akkeren som var der. "Ig skal pokler ta læradeg eg." sa han og gjekk sin vei. - Og det hjelpte godt. Me banka aldrig meir på hjaa nokon på det viset. - Litt blå flakker hadde eg vel etter den medfarten. Men det gav seg snart, og eg vart seinare godven med Anton resten av hans levetid. Men hugsar dette godt det gjør eg endaa.

- Under fyrste verdenskrigen og like fram til 30 maa var det vanlegt at gardbrukarane på Halsøy avla ei del korn. Det var mykje havre mer og saa litt bygg og rug. Endaa her på Fureset hadde "besto" ein liten xxxxxxxxxx havresaker. Om haustarne maate farrin alltid setja dette kornet på staur. Til dei siste haadi på kvar staur maatte hann bruke ein sokalla staurkrakk. - Treskinga foregjekk ved at korbandi vart lagde med kornet motkvarandre på ldegolvet og gjekk ein laust aa slo på det xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx med ei sokalla "tust". Det var ein tunn trestokk på ca. 2 m. og so var det ein tjukkare firkanta stokk på ca. 1 m. som bar bunden fast i den fyrste med ei vidje. Me heldt so i den tunne og slo på kornet med den tjukke til kornet var løyst fram halven.

Etterpaa riste ein deig utover golvet med eit stort trestrog. Det vart kalla aa "drøfta" kornet. Ein skilde paa den maaten ut rusk og rask og "lettakorn".

Men elles paa gardarne hadde dei treskemaskinar. Desse var kjøpte av mange i lag. Og om haustarne gjekk dei rundt fraa gard til gard og gjorde dugnad med treskinga. Det gjekk fort, dei kunde klara to tre gardar paa ein dag. Det var heller store saker tykte me gutungarne. Motorar var sjeldsynt i dei dagar, og folk var lite ~~kunnige~~ kunnige til aa styra desse. So naar dei av og til stoppa vart det ofte mykje funderingar for dei kom paa genge att. Og noksaa høgrøysta paastandar om konstruktøren kunde daa vera aa høyra. Det var 2-3 slike treskeverk her paa Halsnøy.

I storskulen paa Sebøvik gjekk det toleg bra. Noko serleg "mobbing" vart det ikkje som før fortalt. Men litt hardhendt "klabb og babb" naar me slo ball eller hadde "kannpaa" i ~~frikvarteri~~ frikvarteri det var det nokk, og ei sundrive trøya eller bukse vart det nokk av og til. Daa vart det som regel forhør heime.

Me hadde likevel ei mindre fin hending i desse aari, i forholdet til to av jentene i klassen. Men sovidt eg hugsar var det berre to av gutarne som var med paa dette. Og det var han som seinare vart prest, og so han som vart emisar. Serligt der siste fekk kraftigt med kjeft hjaa læraren. Denne heitte Ole Martin Ånes, og var ein mann paa sitt beste. Og han var ein god lærar, som heldt god orden og gjerne vilde me skulde ~~flikke~~ verta flinke. Me hadde stor respekt for han, og litt rødde var me nokk og, for det hende han kunde ta og rista oss litt naar det trongst, og det gjorde det nokk av og til. Dei fleste av oss tok det alvorlegt med opplæringa, og me snakka av og til om kva me skulde ta oss til med naar me vart konfirmerte. Fleire av oss hadde hug paa meir skulegonga. Men det var eit økonomisk spørsmål som berre dei faa-aste kunde løysa. - I songtimarne spelte læraren fela. Dette lika eg sers godt, og hadde alltid lyst til aa faa prøvt meg litt paa fela. Men eg vaaga aldri paa ~~spyrja~~ aa spyrja om lov til dette, so det vart aldrig. I klassen var me etter mitt skjøn ein 4-5 stk. som var pealag "jannflinke". For min part fekk eg ved skuleslutt blank 1 i hovudkarakter. Eg kann tenkja meg at nokre andre fekk det same, utan att eg veit det. Det tydde "~~saxxgatt~~ ~~staxxgatt~~" framifraa godt" stod det aa læsa i karakterboka.

Ein av dei ting det stod mest strid om millom oss skulegutarne var kven som var størst, - anten fabriken paa Sebøvik eller den i Toftevaag. Sjølvsaagt vart det aldrig noko avgjerd paa dette, ettersom me heldt kvar paa vaar. Men ein ting maatte me finna oss i me som var fraa Toftevaag. Skorsteinspipa paa Sebøviksfabriken var avgjort mykje høgare enn dei i Toftevaag. Og det tykte me var fortradeligt, - men var ingenting aa gjera med.

I heile mi skuletid hadde me berre ein landhandlar i Toftevaag. Paa Sebøvik var det 5-6. Dette var og eit stygt minus for oss. Men tidlegare hadde det vore ein til i Toftevaag. Han heitte Vils Toft. Men han var slutta med handelen og vart postmann i Toftevaag. Men huset han hadde brukt stod framleides. Og paa loftet der var det eindel varer som laag att. Me ungane lurde oss opp der og forsynte oss serlegt med kritpiper som det var mykje av. Dei stod høgt i kurs, og kunde berre skaffast fraa Toftevaag. Me prøve-røykte dei med vanleg mose. Men det var noksaa mislukka. Tobakk hadde me aldrig. Men det var "gromt" berre aa ha pipa.

Landhandlar Silseth dreiv elles ein veldig propaganda mot tobakken. Og truleg av denne grunn er det svært mange rundt her som ikkje brukar tobakk i noko form.

Silseth var ogsaa godven med naturlige Ole Olvik som fleire ganger var hjaa ~~XXXXXXXXXXXX~~ Silseth paa besok. Det var og sterkt paa tale at Family Helseheim, som tilslutt vart reist paa Stord, skulde staa her paa loftet. Silseth var i det heile svært interessert i Olviks lekjertrader som ha meinte hadde lekt her for ein stuga maastrer han hadde vore plass av i lange tider. Her var ein mann som var for si tid paa mange ommaader, og vart av derra grunn misakjerst, slik det fleste vart som er so ubeldig og sjaa litt lengre fram, og litt omvordelig paa ting som flairetalet. Han hadde uttaning inne landbrukshogskulen paa Fas, forutan at hans intelligens lang godt i overkant av det normale. Omkring 1916-17 bygde han trolegt den fyrste siloen paa disse partar. Det var ein heller stor sak, og han fekk mykje leitt over seg for dette "balistatoret". Her dreiv og sokalle planteskule og fekk folk til og plante frukttr. Lerekskulle var uttanke er soleis ett resultat av hans paaferende. Som "filial" for sin landbruks i Toftebygge bygde han og stor kai og landbruks paa Lidsvik. Der siste er i bruk der dag i dag, so er saerlig utan forandringar. Her dreiv og bakeri her i Toftebygge. Her hadde og se 20 bikuter, og var den einaste paa Halsedy som hadde dette paa den tid. Lusemann Johnson i Fjellberg som var godven med Silseth, tok seinare etter og hadde sindel bikuter. Lars Sjerve og Edvard Nordnes fekk seg og kokke kuber. Han hadde og ein stor rausertur hund som se ungarn var rade. Her som var nok vialig. Terre var det med ein kvitt best han hadde. Her var manovera og laude bait og sparke etter folk. Li raud og ei svart ku hadde han og. So var han uskar heile siot liv, hadde husholderske. Det var Lise Lusemann inne i huset. So hadde nok i mange ar var og so varte kom i huset. Her sjelv se Silseth offentlig at det hadde ikke kom paa Lise, paa grunn av at her og Lise var forstyre i sikt. Dette førte til at det det i 1928 eller se kom ein ung og unift prest til Fjellberg, tok Lise teneste hjaa her som husholderske i prestegarden. Silseth fekk der som husholderske eldste dotter til enkei sin, Tor Tofte. So var omleg 19-xx ar og ei stor og fin jente. Silseth sjelv var litt over 30 ar, men hadde stam og sprak, so etter ei tid vart det svært gode venner. -Tofte og Lise, som til tidlegare antale anten Tofte, har fortalt meg at ein foretidag har stod heime i turst og ordra med ved til bruk, saag han Silseth litt oppled, ga opp-over vaide til naboen Tor Tofte. Denne var i artid med nok høy i det huset han hadde hestane sin. Silseth gjekk inn der. Det gjekk og. 10 minut - so kom Silseth bysanne ut derra og la paa spring av all makt hantover hden mot "postveien", og det var nødvendig, for etter kom Loren med sin hoggviffel i hande, og syta tydelige regressive hensiktar. Som Silseth hadde gjardst ved vaier for Loren, og hoppa lat vindi over dette og var inn veien. Loren stoppa ved gjardet, han rkk springe inne lenger enn han eigde. Silseth hadde der sin etter dotter til Loren, som var grunn av ~~XXXXXXXXXXXX~~ eldarsforsjellen paa kagan neste vilde vate av dette. So dottera hadde slutta i tenest. Her tidlegare husholderske kom so uttaning inn prestegarden, og lik vart som for. Denne veier for Silseth bydde sards her bud paa seg. So saale den og lange ting. Det og husker best etter den samtalen var at han se at den einaste og angler paa i mitt liv er et og ikke gifte seg og fekk Loren til so fortentje etter seg her i Toftebygge. Tor Tofte var og i det teneste hjo. Silseth i pair ar, som ar, og var etter paa ein kant har hadde, so og er vel der som kjemper Silseth best, og Loren fortalte mykje om denne saken.

Omtrent 1 times gange herfra med ein 8 mils baat ligg ei øy som vert kalla Seldøy. Søre luten av denne øya var oppdyrka og var nærast ein storgård etter vore forhold. Denne garden kjøpte Silseth, ettersom eigaren var gamal og utsliten. Silseth dreiv garden nokre år, han hadde mykje sau der. Om sommaren reiste han herfra med baaten sin "K. Toftveag" og hadde med seg mykje folk både kvinner og menn. Dei fekk inn høyet, og hadde elles mykje more. Johs. Haardsen, her, som var med på slike turar til Seldøy har million anna fortalt at dei eingong laga til ~~xxxxxx~~ nattlige lydar på loftet, slik at kvinnene som var med, vart redde å ligge i sine eige rom, og om natta flytte inn på same rommet som mennene låg på.

Truleg var det ikkje god forretning for Silseth med denne garden som låg so langt borte, so etter nokre år vart han seld til fylkesagronom Arne Lu, som silseth var godven med.

Arne Lu hadde heller ikkje arvingar etter seg, so han gav garden på Seldøy til Nordland Landbruksselskap, mot at dei betalte ein mindre sum for ymse ting som fylgde med i husi. Han skulde brukast som forsøksgard. Dette enda med at hovudbyggingen vart so til redfals at restarne vart sett fyr på for ein del år sidan. Og ei stor toleg god låa vart staa-ende heilt utan tak i ~~xxxx~~ mange år. Taket som var av store græsteinsheller, vart ein søndag slepte ned av taket av ein flokk med folk som kom fra ~~xxxxxxxxxxxx~~ Bergenskartan med ein sokalla lystbaat. Strakst før dei var ferdige med dette arbeidet, var det ein som ramla ned av taket og brakte eine armen. Då dei so skulde få denne til doktor, rende dei med lystbaaten ~~xxx~~ godt opp på eit skjer og vart staa-ende der både vel og lenge. Spærerne på låa stod so i mange år og sprikte mot himmelen, til dei ~~xxxxxxxx~~ ein austavinds -dag ramla ned. Seinare er både den godt timra fjosen og resten av løhuset rotta i hop. Det fylgde ogsaa med eit mindre vaeringshus med sjøhus på ein stac dei kalla Flintaneset. Begge desse er og ramla og rotta ned. Offentlig drift. Magnus Sjø som lever på Seibøvik den dag i dag, budde som nygift fleire år på Flintaneset. Silseth var elles ein føregangsmann på mange omraader. Soleis stifta han skyttarlag på Halsøy og vart den fyrste formannen. Han var sterkt ~~xxxxxxxxxxxx~~ nasjonalsinna. Stifta ogsaa idrettslag og var formann der. Var i det heile svert alsidig. I kjellaren til det sokalla "vintertunshuset" hadde han 10-15 vinballonger. Som 15-16 aaring var eg fleire ~~xxxxxxxx~~ gonger med inn og fekk ein liten smak av fleire typar. Han drakk likevel berre litt sjølv, og andre fekk heller ikkje mykje.

Han hadde ein noksaa stor vaering i Toftveag, med "krambu" i eine enden. Nokre gonger før året var det stort selskap hjaa Silseth. Då kom Vils Juel, lennsmann Johnsen, Arne Lu og enkelte andre sokalla "storkarar". Kanskje hugsa at Idar Hørdagard var ein. Silseth bygde og eit heller stort nytt grisehus. Selde både smågriser og griser til slakt. Ved eit høve tok han 65 ~~xxxxxxxx~~ levande slaktegriser ombord i "K. Toftveag" og førde til slaktehuset i sandviken i Bergen. Jaga dei på land akkurat som sau. Han fekk store vanskar med å få dei på rett vei til slaktebenken, og det vart sagt at so mykje griselyd hadde til den tid ikkje vore i ~~xxxxxx~~ Bergen.

Han eigde og partar i fleire notbruk, og hadde sjølv to sokalla trengder som han leigde ut på part, til dei som trong dei ved godt fiske. Omkring 1930 daa det vart vanlegt at folk kjøpte seg radio, vart han autorisert radioforhandlar, og ettersom me ikkje hadde straum var desse batteridrevne. Han skaffa seg derfor ei vindmølle med dynamo, som kunde lada opp akkumulatorar til radio-apparat. Den stod på ein 8-9 m. høg krakk på den høgaste

toppen paa egedomen hans.

Han hadde og planta mykje frukttre paa egedomen sin, det var baade epler, pærer og plommer, og rikelegt med bærbuskar, serlegt rips. Det hende nokk at enkelte skaffa seg gratis jule-øpler fraa Silsth sine frukttre. Og eg kann hugsa at det fleire gonger i Silseth sin plakatkasse, var oppslag om ~~utkast~~ belønning for den eller dei som kunde gjeva han opplysning om kven som hadde vore meister for slik framferd.

- I september maanad dreiv han alltid med aa slyga honning. Ettersom det ikkje fannst straum, vart baade stikke-masskina og slynga snudd med hand. Dette fekk eg vera med paa nokre gonger, daa fekk eg honning det eg kunde klara aa eta, og so fekk eg ei flaske brus, og denne var det sokalla patentkork paa, slik at ein kunde ta ein smak, og so setja korken paa att. Erus var noko ein aldrig kjøpte, so det var meir em høgtid med denne brusflaska. Silseth var lite med i styr og stell i gamle Fjelberg. Der raadde det svartaste konservative syn, og folk som Silseth slapp sjølv sagt ikkje til. Og ettersom han ikkje hadde stor slekt som kunde velja han til noko var han heilt sjangselaus i so maate. Han sende eingong oppmoding til Hordaland Fylkesting om at det maatte verta premie paa dompappen som øydela knoppen paa fruktrei rundtomkring. Men etterpaa vart det sagt paa folkemunne at fylkestinget hadde gjort vedtak om at "dompappen i Toftveag kunne leva vidare". Det vart i allfall ingen premie. Silseth skaut likevel ein del dompapp. Mykje av dei sauerna han hadde havt i Sæløy tok han heim, og hadde gaa-ande i felles utmark her paa Halsnøy. Dei gjekk der ogsaa i mange aar etter at at det vart halde utskiftning her. Han fekk daa eit sjølveigande stykke der han bygde eit hus som sauerna kunde gaa inn i om dei so ynskte. Om vintrarne gav han dei mat der. Melasse og røykt sildeavfall fraa fabrikkjen lika dei godt, og dette gav han dei mykje av. Han hadde to tønner med mørk melasse opplagde paa sjøhuset. Han sette so ei bytte til rennings under kvar tønne. Ein dag han stod og venta paa at bytterne skulde verta fulle, kom dei og ropte han til telefonen. Der fekk han vita ting som gjorde at han heilt gløynde dei rennande sirupstønnerne paa sjøhuset. Slik at naar han 2-3 timar seinare kom ned paa sjøhuset so trafte han siruppen ved dørkarmen. Og ikkje nokk med det, det var to ungar paa 3-4 aar som gjekk og leika seg i siruppen, og med same dei saag Silsth vart dei so skremde at den eine ramla flat midt opp i tjukkaste siruppen. Det var sikkert ikkje mykje opplyftande. Mesteparten av siruppen vart daa likevel skufila opp i tome stampar og gjeva til sauerna etterkvart. Han heldt det gaa-ande med sauefarmen i mange aar, og omkring 1940 hadde han omlag 55-60 stk. etter eige utsagn. Men etterkvart som det vart mindre kjøtt aa faa kjøpt paa skikkeleg vis, minka sauerna i skogen, slik at naar ~~xxx~~ freden braut laus fannst ikkje ein einaste att. Sume hadde altsaa havt bra tilgang paa sauekjøtt i okkupasjonstide.

--Vaaren 1925 skulde me "gaa for presten" som det heitte. Og det var noko me sette store forventningar til. Me hadde for ikkje lenge sidan faatt ein ny prest som heitte Wils Trapp. Han var sers ung og saag endaa yngre ut. Me tykte mest at han var ein av oss. Me kom svert godt ut av det med han. Og fekk ofte gjera det me sjølv vilde. Me gjekk paa Toftveasen, eller rodde til Toftøy og liknande. Det gjekk i det heile kvirkefritt og me vart alle konfirmert "etter alle kunstens reglar" fyrste sundagen i oktober 1925. -Om kvelden var det konfirmasjonsfest i Zoar, og daa kann eg hugsa at ei to aar eldre jente som heitte Ingeborg Fjelland forklarte at ho vilde fylgja meg heim etterpaa. Og det gjorde ho.

Troløgt vart ho skuffa, for eg kunde ingenting med jenter paa den tid. Og serlegt ikkje eldre enn meg sjelv. Reile den sumaren hadde eg gaatt paa fabrikk for aa ta pengar til konfirmasjonsklær. Og eitpar veker paa fyrehand reiste eg til Leirvik paa Stord og kjøpte det eg skulde ha. Det gjekk daa ein heller liter dampbaet i degleg ruta fraa Leirvik og rundt i distriktet her. Han heitte "Rolf". Det var sirkvæn paa Leirvik som dreiv denne ruta. Det var ikkje raad aa koma frem og attende paa ein dag. Eg maatte overnatte paa Folkvang Hotel, og so reisa heim dagen etter. Eg vaks og mykje denne sumaren slik at eg var tett paa fullvaksen, eller omlag 175 cm. daa eg stod til konfirmasjon. Sjeferne paa feabrikken nytta seg av dette og sette meg til aa arbeida i lag med dei vaksne. Og eg vilde helst ikkje vera ringare enn dei so eg hang i av all mi makt. Det gjekk sovidt. Betalingi var 45 øre timen. Dei vaksne hadde 90 til 100 øre.

Dei siste neri me gjekk paa storskulen paa Sobøvik hadde me sløyd i ein time kvar laurdag. Dette lika eg svert godt, og fekk stor lyst til aa skaffe meg ein høvelbank som eg kude ha heime. Men det var eit stort problem. Nett nokk stod det ein utgemaal høvelbank i låa heime. Men det fannst ikkje skruer i han, so det var det same som ikkje. Men ein dag fekk eg vite at ein mann i Høylandsbygd skulde reise til Amerika, og derfor skulde selja alt han antle paa auksjon. Og der var med ein høvelbank. Eg hadde 27 kr. og vora paa at eg kunde faa denne brukte høvelbanken for dette. Eg møtte personlegt opp paa auksjonen og baud paa høvelbanken naar den vart oppropt. Det var og ein annan som baud. Me lax paa ein krone om gongen, til eg hadde sagt 27 kr. og stod i storpenning, - men so baud han 28 kr. og so var eg totalt utsløgen. Det var læraren i Høylandsbygd.

Eg kjøpte so ein langhøvel og to gamle sager og gjekk skuffa heim. Men tanken paa høvelbank fekk eg ikkje fraa meg. Eg hadde høyrst at ute paa Kloster budde ein sers flink snekker som hadde klart aa laga ein høvelbankskrue med vanleg tolekniv. Dette høyrdest svert problematisk ut tykte eg. Eg tok likevel for meg den gamle høvelbanken som stod i låa, og saag nøye paa holi der skruerne hadde vore. Tilslutt laga eg ein høvelleg tjukk, rund trestokk, og tok til aa smia gjenger paa den med ein tolekniv. Men etter aa ha halde paa med dette ei heiltid, fann eg ut at det ikkje gjekk, eg greidde ikkje aa halde rette stigninga paa gjengerne. Men akkurat medan eg sat slik med den mislukka skruen i haende, kom far min og ein nabo Andr. Koldøy inn i låa og saag kva eg heldt paa med. Begge lo godt til meg som var so tosken at eg trudde eg kunde laga ein slik skrue. Eg vart innmari arg paa denne låtten deira, so eg sette meg til aa grunda paa om det ikkje skulde lata seg likevel, slik at fliren kunde stoppast. Tilslutt fann eg ut korleis det maatte gjerast. Eg tok eit tynt bord, berre 6-7 mm. tjukt, og la dette inn i holet der skruen skulde passa. So tok eg ein blyant og sette ein lite strek paa toppen av kvar gjenge inne i holet. Lesse korte streka overførde eg nøyaktigt paa skruen og hadde laga, i heile skruen si lengd. Deretter tok og teikna toppen paa gjengerne nøyaktigt etter dei streka eg hadde sett. Naar eg no laga skruen ~~xxxxxxxxxxxx~~ passa den med ein gong. Og naar eg so strakst laga den andre skruen, vart han overraskende god. Eg vart sjølvsaegt storglad. Og naar "Koldøyen" som var snekker nokre dagar seinare besøkte far min, ~~xxxxxxxxxxxx~~ vilde dei mest ikkje tru seg sjolve naar eg synte dei at høvelbanken hadde faant skruer.

Denne høvelbenken var i bruk like til eg i 1956 slutta med drifta av "Toftevaag Treindustri" som eg starta opp med i 1946. Etter at eg altsaa vart konfirmert fyrste sundagen i oktober 1925 vart det eindel diskusjon om kva eg no skulde ta meg til med. Det vart til at begge foreldra mine tok meg med ut til styraren paa Sunnhordlands Folkehøgskule, - Hallvard Svello. Skulen hadde alt teke til med vinterkurset fyrste dagarne i oktober, men det var altfor fæa ~~xxxx~~ elevar, og etter att Svello hadde bladd litt i karakterboka mi fraa barneskulen, vart det til eg skulde faa plass paa skulen med eingong, sjølv om eg ikkje fylte 15 aar før den 12 nov. So mandagen ei veke etter konfirmasjonen flytte eg inn paa nr. 16 paa internatet til folkehøgskulen.

Dette vart ei spennande tid for min part. Alle dei andre levarne var mykje eldre enn eg, den eldste var opp mot 30 aar. Og eg hadde ein slags følelse av at eg var for ung, og vart i allfall delvis oversett av denne grunn. Det tok liksom ei tid før eg vart godkjend millom dei andre elevarne. Dette kom seg daa likevel etterkvart som eg gjorde meg gjeldande med aa svara paa lærararne sine spørsmaal i skuletimarne. -Gymnastikk hadde me vistnokk ein time annakvar dag. Og det var styraren som ordna oss i dei timarne. Ein dag skulde han vise korleis ein kunde taka ein motstandar og skuva han fraa midten av salen, og over til eine veggen. Han valde daa ut den yngste av elevarne som forsøkskanin. Det var meg. Me stilte oss opp midt paa golvet. Han tok godt tak imeg og skulde skuva meg over til eine veggen. Eg var beskjeden og gjorde lite motstand. Dette merka han og stoppa opp og sa at eg maatte gjera so mykje motstand som eg kunde. Men daa gjekk det ikkje likare en at det vart han som vart sett til veggen paa andre sida av salen. Dette let han vel pver meg for, og etter den tid la eg merke til at ogsaa dei andre elevarne rekna meg for vaksen. I skuletimarne gjekk det toleg bra. Me hadde flinke lærarar. Og det raadde ein spesiell ekstra stemning over heile skulemiljøet. Eg vil kalla det "Folkehøgskuleaand". Eg vil paastaa at den var god og den var byggjande. Eg kann endaa sjaa for meg, og høyra andre læraren Andr. Liset, naar han fraa kateteret sa til oss, ~~xxxxxxxjxxxxxxx~~ "Gutar og jenter, set Dykkhøge maal". Det var eit godt raad, som diverre ikkje vart nokk paa-akta. Styraren Svello, hadde oss i soga og han var ein flink forteljar. Eg kann endaa sjaa han for meg naar han fortalde om dei gamle Helenarane og deira verk. Sløydjarar var Hans Balleheim, og dette var ogsaa ein baade flink og omgjengeleg mann. So hadde jenterne ei handarbeidslærerinda som heitte Ida Solheim. Eg trur ho var omlag 36-37 aar den vinteren. Forutan at ho var flink i sitt fag, so var ho eit sers fint menneskje mentalt sett. Og fin aa sjaa til. Vidare var det kjøkkenlærerinda Erita Skurtveit. Skuledirektør Markhus hadde os av og til i samfundskunnskep.

-Kvar laurdagskveld vart skulestova ryggja og me hadde folkeviseleik. Dette var noko me saag fram til heile veka. Ein av elevarne Oddmund Stokkeland fraa Ognå paa Jæren hedde fela og spelte til oss. Det var ekstra gildt tykte i allfall eg. Men dei fleste av oss var lite kunnige med folkeviseleik. Det var derfor til at styraren fekk tak i ei kjend lærerinde, som brukte aa reise rundt i landet aa lærde fraa seg folkeviseleik. Diverre kann eg ikkje hugsa navnet. Ho var vel ei vike hjaa os, og daa hadde me leik kvar dag, fra utpaa ettermiddagen og til seine kvelden. Gsiste laurdagskvelden var det stor avslutningsfest. Me lærde daa mange nye leikar. Solsis var me 12 par som hadde lært oss den sokalla "~~xxxxxxx~~" "sverdleiken". Denne eigna seg godt til oppvisning paa festen meinte lærerinda. Men daa maatte gutarne ha kvite sokkar som rakk til knes.

Men det var det ingen som hadde. Den sisteste me viste på falskdy som brukte lange kvite sokkar, det var John Silseth i Toftevaag. Ida Solheim meinte det var von om at han kunde ha so mange som 12 par lange kvite sokkar. Det vart til at eg som var godven med Silseth skulde gaa inn til han og snakka om denne saka. Ein annan elev var og med. - Me kom inn til Silseth i kveldinga. Han sat på kjøkkenet saman med husholdersken som koka på eit eller anna på ved-komfyren. -- Vår me hadde lagt fram erindret vårt so godt me kunde, sat han berre på sneg framfor seg, og liksom "smudle" litt for seg sjølv, so sa han, - "kor mange par var det de trong"? 12 par sa eg, og tykte sjølv det var "styggalegt" mange. "Eisemor" sa han, - "gaa opp på kammeret og henta 12 par av dei kvite sokkarne mine". Ho gjekk, og var snart ettende med det ho skulde. Me vilde mest ikkje tru oss sjølvne naar me på heinvegen hadde med oss 12 par lange kvite sokkar. - Me hadde so oppvisning av "sverddens" på sluttfesten og fekk stor fagnad. Silseth var der og saman med husholdersken. Og mykje folk elles. - Litt ungdomsforselskelse var sjølvsaugt ikkje til å koma utanom naar ein skulle ihop ein flokk ungdomar i sopass lang tid.

Soleis var det ein av dei eldste elevarne som vart svært godven med kjækkkjækkkjækk frk. Solheim, handarbeidslærarinna. Me rekna med at det kunde vorte eit par av dei. Men det vart det nokk ikkje likevel. Burtimot 40 år seinare sat eg på Hordsholmen i Bergen og sat middag. Då kom ei eldre dame burt til meg og spurde om eg heitte John Tofte. Det var frk. Solheim. Ho kjende meg att etter so lang tid. Me friska då opp minner fraa Folkehøgskulen. Ho var fremleides ugift.

På den tid vart det ogsaa dreve ein sokalla småbrukarskule på Folkehøgskulen. Her kom elevarne fyrst etter jul. Det vart då stor konkurranse om dei jentene som gjekk på høgskulen. For ogsaa småbrukarane var med på leiken om leurdagskveldarne. Eg for min part var jo svært ung og nokkes beskjeden naar det gjaldt jenter. Likevel hende det seg at naar me tok avskjed etter kurset, var det ei jente som vilde at eg og ho skulde skriva til kvarandre. Jenta ho ~~xxx~~ var både fin og flink, men likevel kom eg meg aldri til å gjera alvor av den skrivinga. For om lag 20 år sidan var egx eg på aalefiske i heimbygda til denne jenta. Eg kom då isakk med ein gamal mann som eg fann ut var far til same jenta. Han fortalde då at ho va rt gift med ein ~~gækkkjækk~~ ingeniør og budde i Stavanger. Men hadde des vere enkja i nokre år. Ho var altfor tjukk vorten meinte han og. - På den tid hadde me ikkje straum her i Sunnhordland. På skulen var det ein liten "Rubb" som dreiv ljuset. Denne sette "Toren", vaktmeisteren i gang i kveldinga og stoppa han i 10 -11 tida. Då vart alt myrkt og stillt, skulde vere i ~~stikk~~ allfall. Inlagt vatten var det heller ikke. Dette meente kvar enkelt henta i eit stort trefat (olivenfat) som stod vedmed veggén og va-rt fyllt av vaktmeisteren.

-Eg er klar over at denne vinteren på Folkehøgskulen sette eit ekstra "preg" på meg, som eg har havt med meg heile livet seinare. Det er like sterkt endas, og eg vil ikkje vorta av med det. Me fekk ikkje karakter på skulen, men me fekk eit vitnemaal. Det stod på dette at eg hadde skikka meg vel, og gjort "sers store fremsteg". -- Meir teoretisk skulegange vart det likevel ikkje for min part. Dette var av økonomiske grunner. Tiggargang kunde eg vel ha gaatt som sume andre gjorde. Men dette er noko eg alltid har havt mykje imot, sers mykje. Er nokk ikkje fødd med "trelenand."

Det var eit godt kameratskap paa folkehøgskulen, og har eg berre gode minner. Han fraa Ogna paa Jæren som hadde fela lærte meg litt om følespel, og eg fekk laana fela hans, slik at eg kunde enkle tonar naar me slutta av kurset. So snart eg klarte aa skrapa saman nokk pengar kjøpte eg meg ei stradivarius fele fraa H.T. Ruud i Stavanger. Den kosta 65 kr. med kasse og boge. Det var store pengar. Men hadde baade eg og andre mykje glæda av ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ dette i nokre ungdomsaaar. - Men etter at eg hadde henne med i lugaren paa ein liter fiskebaat eg og bror min kjøpte nokre aar seinare, gjekk ho opp i limingane. Etter at eg so sjølv limte henne i hop miste ho lyden, og i 1935 selde eg henne til ein ungdom for 20 kr. Minnet fraa skulevinteren ved Sunnhordlands Folkehøgskule er eit av dei beste minne eg har fraa heile livet. Det skrivebordet eg laga paa sløyden der har eg brukt til denne dag.

- Til Paaske var kurset slutt, og det vart paanytt eit spørsmål for meg kva eg skulde slaa inn paa. Aa faa seg arbeid for ein 15-16 aaring i 1926 var ikkje ein gong aa tenkja paa. Det var ikkje eingong paa langt nær arbeid til dei som hadde familie aa syta for. Eg kann hugsa at far fleire gonger maatte ta litt av Amerikapengarne sine, som til vanlegt ikkje maatte rørast, og laana ut opptil 150 kr. til slike som hadde familie som retta og slett svalt. Eg trur likevel at han fekk desse pengar att, slik litt etter kvart. Det var ogsaa rett som det var at einkvan kom og bad om at han maatte "skriva på" ein veksel, slik at vedk. kunde faa pengar i banken. Dei var daa alltid fleire om dette, slik at risikoen skulde verta mindst muligst paa kvar. Etter at eg rett som det var hørde på om kor stor fare det var med aa "skriva paa" til hin eller den, ~~xxxxxx~~ vart eg heilt overtydd om at pengar, det var det einaste i verdi som verkelegt var aa ta omsyn til. Absolutt alt anna kom seinare i rekkja. Denne overtyding tyktest ogsaa dei ha som styrde med bankarne. Og daa serlegt i Eid Sokn Sparebank. Det stod etterkvart heilt klaart for meg, at den Guden desse folk trudde paa, den heitte "mammon", sjølv om dei snakka sers mykje om ein annan, naar dei stod i bedehuset eller i kyrkje.

So aa segja den einaste jobben ein unggut kunde gjera seg von om paa denne tid, var det "aa gaa med noto" som det vart kalla. Det leid not den tid som brislingfisket skulde ta til, utan at eg hadde kome fram til korleis eg skulde ordna meg. Eg hadde ikkje spurt om plass med nokon av alle dei notbruk me hadde paa Halsnøy. Men 3-4 dagar før fiskeb skulde taka til, gjekk eg utover til Lidsvik og vilde spyrja ein notbas som heitte Andr. Lide om han hadde plass til meg ved sitt notbruk. Det var ein fin vaardag, og notbasen sat paa ein steingard ved sjøen der. - Eg gjekk burt til basen, sa kven eg var son til, og spurde om plass "med noti". - Han saag paa og spurde litt om kva eg tidlegare hadde gjort. Men tilslutt sa han dei var 12 mann før, og dette var rikeligt. -- Men, sa han, - "klarar du dra meg i krok kann du faa vera med". Og so rette han litlefingeren til meg, og bad meg ta tak med min litlefinger. Det han ikkje viste var at me paa Folkehøgskuler heile vinteren hadde havt akkurat dette som hobby mest kvar kveld. Eg tok difor tak med eingong, og drog han ned av steingaren. Han vart litt betenkt og sa att er du saa sterk so faar me dra med "storefingen", og rette denne til meg. Eg tok tak og drog. Han maatte gjevs seg, to gonger. Daa sa han at "har eg sagt det kann du koma". Og eg vart med som den 13. - Paa den tid var det ikkje motordrift av smaa baatar, og som yngstemann vart eg som det var vanlegt, sett til aa ro paa Lettbåten som det heitte .Eg rodde altssa basen naar han "lodda" etter sild. Eg rodde mykje den sumaren. Det var eit slavearbeid. Eg rodde heile ~~xxxxxxx~~ dagarne, medan dei andre sat ombord i skjøyta og spela kort og sola seg.

Når det var god trimm, og eg vart sterk i heile kroppen. Med fisket gjekk det toleg brukbart. Serlegt fekk me eit godt kast inne ved Varsleidsøy i Hardanger. -- Etter fem vekers fiske vart det halde skifte. Luten vart daa kr. 530,- og alle me ungutarne som var med tykte me var rike. Om me rekvar det om til det verd pengarne våre har i 1980, vil det verta 15-20 tus. kr. Eg kann hugsa at i tida etter skiftet var me inne i Hardanger, i Ulvik og Granvin. Her kjøpte eg ei brukt klocke av ein sokalla "fent". Prisen var 20 kr. Det var eit lomseur som gjekk "perfekt" 35 aar. Det var og mange som daa nytta høvet og gjekk paa Brede's Hotel i Ulvik, og tok ein fest som det vart kalla. Det var helst Hansa-øl det gjekk paa. De ungdomarne gjekk og paa dans i ungdomshuset i Ulvik. Dette huset brann opp seinare vart eg. Men der var me lite velkomne, og me fønn det tryggast aa vera mange i lag naar me gjekk paa dans. Jentene var baade fine og trivelige, men sexxyxnx skøna me dei var litt redde for aa haa noko nemnande forbindelse med "nothundarne". -Dei hadde nokk ikkje lov til dette hverken for foreldre eller ungarane i bygda.

--- ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ Embord i skurpeskjøyta var altsee 13 menn. -6-7 av oss var vel litt ustyrlike av og til, noko som gjerne gjekk ut over eini 30 aarsalderen som vart kalla "krøllfoten" paa grunn av at han var sindel hjulbeint. Serlegt lika me han ikkje paa grunn av at han laga so sterk kaffi. Ein dag fekk eg tak i ei lita sokalla "korskonta", ikkje større enn at ho kunde leggast i botnen paa "krøllfoten" si kaffekrus, som tok mindst ein halvliter. Og ettersom denne krusa alltid hadde meir eller mindre kaffigrut liggjande i seg fram maaltid til maaltid, kunde "krøllfoten" ikkje sjaa korskonta som laag under gruten. Vests maaltid fylte han som vanlegt godt opp i krusa med kokande kaffi, og tok til aa drikkaa til maten som vanlegt. Men naar det mirka paa kaffien i krusa, vart korskonta synleg i botnen av krusa. Krøllfoten vart storsirt, men det var ingan ombord som kunde skøna korleis korskonta kunde ha kome i krusa. I lange tider seinare kunde det henda naar me drakk kaffi, - at ein kvar slo fram paa om der kaffien me drakk av, den kunde ikkje ha rette smaken etter "krøllfoten" sin smak.

-Lies vart det snakka om, og diskutert mest alt mulig. Soleis var det eingong snakka om bading og kor ofte ein burde ha storvask paa sjelve kroppen. Daa var det at ein gamal mann paa ca. 70 aar som hadde vore ein mannsalder i Amerika, forklarte at noko al-overvask, det var heilt unødvendig, for han hadde i allafall ikkje havt vatn paa sjelve kroppen paa mindst 25 aar. Likevel feilte han ingenting. -Ettersom denne 70 aringen var kokk ombord, vart det orda fram paa om at han burde hivast overbord og slepast etter skjøta nokre kvartmil under full fart. I det store og heile var det likevel helst gode og koselege tilhøve millom oss alle. Me hadde trekspel ombord, og naar me laag i havn om kveldarne var dette ofte i bruk. Og det var og tydeleg at det hadde ei viss tiltrekningskraft paa ungdomar paa land, - av begge kjønn. -Det var i det heile ein god og minnerik sumar me hadde i 1926.

-for mån part vart eg godven med basen og dei som eigde bruket, slik at eg fekk tilbød om at dersom eg vilde vera med paa vintrafisket neste aar, skulde eg faa 2 luter. Dette var mest ikkje til aa tru for ein 16 aaring, so eg sa jatekk.

-- I marandskiftet januar -februar 1927 reiste me "til havs" som det vart sagt. Det var med landnot, og me drog til K. Bønnelidhaug. Skjøyta vart godt fortoydd inne paa hamnen, der det og laag mange ~~XXXXXX~~ andre fraa før. Dei fleste basarne sat lange tider oppe paa ein heug og saag etter "sildesyner" som dei kalla det. Det var helst mykje fugl og so kval dei helst vilde sjaa. Men ettersom desse forventningarne ikkje vart oppfylte, vart det forebils reire latmannslivet for oss andre. Det gjekk helst paa kortspel om dagarne,

og om kveldarne gjekk me paa dans paa ei sjubu paa eine sida av Langevaag. Her vart me godt kjende med ungdomen paa øya, og det raadde kameratslege tilhøve mot begge kjøn. Jenterne her hadde ikkje noko forbod mot aa snakka med "nothundarne", slik det gjerne var inne i fjordarne. -"Noko stort sildeinnsig vart det likevel ikkje ved Bømmelhamn denne vinteren. Men det kom melding om at det var sett "sildasyner" baade i Bærdøfjorden og ved Møsterhamn, og ved Klungervikarne. Og sjølv om me unggutarne lika det lite, so vart det til at me om ei tid flytte med notbruket inn til Notlandsvaagen ved Møster. Og alt andre dagen her kom silda. 8 mann vart kommandert i notbaaten, som var ein stor gavlebaat rodd av 6 mann, ein mann snudde den rullen som sette nota isjøen, og ein mann styrde. Det var fint og stille ver og me rodde litt utover fraa Notlandsvaagen til ei vik som heiter Narravik. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ ~~XXXXXXXXXXXX~~. Eg rodde som før paa "lettbaaten" med basen i bakskuten. Etter aa ha venta eitpar timar her kom det so mykje sild opp til lands, som i allfall eg aldri seinare har sett. Ho sumde heilt opp til taren, og so høgt opp mot sjølaaket at eg kjende silda paa aareblada naar eg rodde, og det vart store holer i sjøen, og det kom opp fleire store seiar som var so sprengde at me fekk taka to av dei inn i ferigen. Og slik var det langt utover. Det var mest utrulegt. -Nota vart sett godt fast i land og sett ut paa Sjølvø Narravik. Og det var so mykje sild baade innanfor og utanfor nota at ho vilde ikkje søkkja til botnar. Me kunde sjaa at grunnen (var) som det kraftigt med stein paa, var berre ein meter eller to ned i sjøen. Tilslutt kom han daa likevel til botnar, og nota var stappfull av sild. Det vart so sett ut ei not til slik at det var to nøter utanpaa kvarandre, og so vart det sett mange og kraftige plenter og kaggar paa begge nøterne.

-So burde me sjølv sagt strakst paa timen teke til med aa ta opp silda, medan veret var fint. Men det vilde ikkje basarne. - Ho skulde seljast "i sjøen" som dei kalla det. Det var nemlig ikkje fryseri paa den tid. I staden var det fleire i Haugesund som kjøpte sokalle ~~XXXXXXXXXXXX~~ "henstandslaas". Dei ruste silde-mengda, sette egne laasnøter ut, og tok so opp og eksporterne silda utover vaaren. Dei gjorde nokk bra forretning paa dette. Men so viste det seg at paa Narravik var det ingen som vilde kjøpa i sjøen. Det var for verhardt meinte dei. Dette viste seg aa vera so altfor sannt, for daa me etter 4-5 dagar tok til med aa fca silda or sjøen, kom det ein kveld ein sterk ~~XXXXXXXXXXXX~~ sydvestvind, slik at me maatte slutta av opptaket. Og neste morgon var nøterne skafarne og silda burte. Det var berre ein liten part av det store kastet me fekk berga. Dette var ei syrjeleg hending. Og det vart helle ikkje nemnande meir fagst paa denne turen. Naar me skifte vart luten omlag kr. 150,- Men eg fekk altsaa det doble. Same dagen me gjorde dette storkastet med vaar landnot, kom det til fleire spurpebaatar, som alle lasta seg heilt ned til rekka og vel saa det. Dette aaret kom det vaarsild eller "forfangst-sild" som ho vart kalla, heilt inn til Halsnøy. Ho gjekk og vakte om kveldarne til langt paa vaaren. Og det vart kasta eindel av folk som hadde makrelnøter. Dei kunde gjera det betre paa dette enn me som hadde vore "tilhavs".

-Medan eg var paa fiske hadde far min og Andr. Koløy ~~XXXXXX~~ bestemt at huset vaart her paa Buneset skulde paabyggjast. Og so snart eg kom heim fraa fisket vart eg sett i gang med aa laga nye glas og dører til huset slik det skulde verta etter paabyggjinga.

-Koløyen gav meg ei sver lista og ein stor dunge med matrialer. Den gamle høvelberken og det gamle verktøyet eg hadde skaffa meg, vart teken i bruk paanytt. Og dei rekkskaper eg mangla vart laant av Koløyen.

eg kløyvde plankarne med langvedsag med handemakt, so sveitten rann og heldt på til seine kvelden, slutta sjelden før kl. 10 -11. Falsarne i karmar og sprosser vart alle false ut med ~~knakkknakkknakk~~ handemakt. Eg hadde ingen mekanisk drivkraft, men eg var kraftig og sparde meg ikkje. So til slutten av mai var det brislingfisket skulde starta opp var det mesta av glasi ferdige. Men dører laut venta til etter fisket. Men brislingfisket i 1927 vart ein fiasko. (var) Me fekk so lite at det ikkje var reanna. So me slutta tidlegt med dette, og la opp bruket.

-So gjekk me i gang med husvøla. Me utvida baude i lengda og i høgda. "Koldøyen" som var ein sver arbeidsker var i sine beste år, og det gjekk "radigt" med lange dagar. Det gjekk ikkje so lang tid for sjølve ytterveggerne var på plass. Eg vart då sett til å arbeida med dei dører me trong nye. Før min og Koldøyen tok seg av det andre. -- Ein dag skulde dei mura opp ein ny skorstein i den nye enden av huset. Denne delen var fyrebils open like fram kjøllar til loft. Dei tok til med skorsteinen fram kakk morgonen av. Dei arbeidde flittigt, samtidig som dei snakka i eit kjør. Begge var høgrøysta, so eg kunde høyra at dei snakka mykje om Amerika, og skikk og bruk der. Ei tid over middag var dei komne opp til golvet i andre høgda, og eg høyrdi far min meinte at dei no snart måtte setje opp eitpar planker til å halda skorsteinen, ettersom han no skulde gaa litt på skraa opp til mønet. Men dette hasta det ikkje med meinte Koldøyen, og so heldt fram med muring og snakk. (dei) Men ei kort tid etter vart det plutselig stille med alt snakk, og so høyrdi eg eit skremelig brak. Eg sprang ut og såg at heile skorsteinen var remla ned og lang strødd over heile golvet i nedste etasje. Det stod herre vel ein meter att ned ved golvet. Det var nærast ei sokalla "låtteleys" som helst ingen måtte vita noko um. Og dei gjekk med ein gong laus med å mura opp pånytt. Sjelden har vel ein skorstein komt so snart opp som no, dei heldt på til langt på natt.

--Det gjekk elles bra med bygginga, - likevel synti det seg at "Koldøyen" var litt skjøyteleus naar han sette opp stelling til å stå på. Det hadde seg eitpar gonger at heile stilaset ramla ned, men då likevel utan at nokon kom særleg til skade. Til nyåret var huset ferdigt, og me hadde seivare rikeleg med husrom på Lunaset. På sørsida var det utbygt ein stor glasveranda som eg hadde laga alle glasi til med handemakt. Berlegt Handelsmann Johs. Silseth let mykje vel over meg for dette, og han vilde leiga meg til å arbeida for seg. Og seivare arbeidde eg og i kortare perioder hjå han, over fleire år frametter. Det var både snekkerarbeid og jorderbeid, og arbeid med bier.

-Fram jan. 1928 var eg heime, me laga ny vei på Lunaset, og dreiv elles med å dyrka opp nokre dekar me hadde som var udyrka. Det var god trimm. Me tokk opp veitar i hard leira med spa og veitegrav. Me minnte mykje stor stein med hammar og sivebor, og hadde elles og berre handredskaper. Me laga ei sokalla "steinamerr" som me kjøyrde steinen til sjøen på. Det vart ei heller stor steinfylling i stranda der me la det. -Det var no nokre som hadde teka til med noko dei kalla å spennia fotball. Men dette var ikkje noko for meg. Eg var aldrig med på dette. Eg hadde rikeleg trimm med arbeidet heime.

-Me skulde og byggja ny lida på smaa-bruket vårt. Me måtte då skjyts ut tomt, fyrst og fremst til gjødeselkjøllar. Som sjef for dette arbeidet leigde me ein kjend "rallar" som heitte Feder Løkberg. Han hadde millom anna vore med å bygt Verviktaren, og var ein kjempsterk nordlending. Og ein sars gild menn å arbeida saman med. I 5-6 veker minnte og skaut eg og han ferdig tomt til den lida me endar brukar her på Lunaset. Alt med handemakt. -Eg fekk sars stor respekt for Løkbergen av fleire grunnar.

Eg trur det er den sterkaste mann eg har truffe i mitt liv. Han kunde taka vanlegt kveitelinesnøre av hamp og slita det av over ryggen. Og han tok eingong ein stein som eg trudde ingen mann kunde makta, og la han opp paa kanten av tomten, - som var omtrent ei mannshøgde. Han tok berre 5 kr. dagen og kosten. Stor familie hadde han og, so det var sikkert ikkje mykje aa "flotta seg" med. Likevel var han alltid i same godlaget. Han budde i Bjørgeen som daa høyrde til Skaanevik herad. - Slike folk faar diverre hverken bauta eller medalje.

- So langt eg kann hugsa attende var det vanlegt det til loftevaag og andre stadar rundt i Sunnhordland kom folk fraa Rogaland, - daa serleg fraa Karmøy og fiska etter aal om somrane. Dei brukte teiner av ~~krattkork~~ fletta brake. Eg fekk intrykk av at dei gjorde brukande fangstar for det meste. Ein av dei mest nærvisse vart kalla "Daven". Det var ogsaa nokre mann herfraa som hadde eindel teiner som dei bruka eindel om haustarne. Men dei hadde helst smaa og daarlege farkos- tar, so dei kunde ikkje fara so vide, so fangstarne vart ofte i mindske laget. Men naar me saag paa at dei kunde faa aalen like utanfor baastøerne vaare, var det likevel fristandes aa skaffa seg nokre teiner for aa sjaa om det kunde verta nokre kroner ekstra. So maatte eg lara aa bitta aaleteiner. Men det var det ingen som kunde lara meg her. Teinerne dei bruka her var kjøpte i Muren i Bergen for 3 kr. stk. Men det kunde ikkje koma paa tale for min del. Saman med den 6 aar yngre bror min gjekk me i gang med aa laga braketeiner. - Me tok til med aa laga ein type me hadde set, som hadde lause insetta kalver. - Men me var missnøgd med desse. So me skaffa oss ei av dei som var kjøpte i Bergen til modell. Dasse var laga akkurat som ei flaske med "tjuabotn" i, som altsaa var inngangen for aalen. Og so kork i andre enden for aa tømme ut aalen. Me forsøkte paa forskjellige framgangsmaatar, men teinerne vart likevel ikkje slik me gjerne vilde dei skulde vera. - Eg skjønna at det maatte finnast ein betre metode aa laga desse teinerne paa. - Etter eindel forsøk laga eg eit sett med former av tre som me batt teinerne paa, det var serleg svingen inn til kalven det hadde vore problemer med. Men no gjekk dette storfint, og alle teinerne vart gode, og akkurat like. Me laga oss litt over 100 slike teiner utover vinteren, og rekna med aa fiska med dei neste sumar. Me sette oss store vonar, me skulde ut med eige bruk. - Aaret 1928 tykte eg hadde vore eit driftigt aar.

-- I februar 1929 fekk eg tilbod om aa vera med Anders Kloster sitt notlag. Dette var ein flink fiskar, men skjøyta hans var mindre bra, og vart paa folkemunne kalla for "forke". Men daa eg fekk løfte om 1,5 lot slo eg til. Det var landnot, og me drog fyrst nordover, og tilslutt la me oss til i Blomvaag. Silaa stod og utanfor der, men det vart i heile to veker eit uavbrutt uver, so det var ingen som fekk fangst. - Eg kann hugsa at me ein sundag var til kyrkje der, og saag daa at det stod ei lang rekke av treskor i forgangen, som folk hadde sett av seg før dei gjekk inn i kyrkja.

- Naar uveret gav seg, leid det so langt paa vinteren at me rekna med at silda naarsomhelst vilde koma tillands ved Boan i Rogaland, eller ved Skudesnes. - Me gjekk derfor til Koparvik og laag der nokre dagar. Me ungdomarne nytta daa høvet til aa kjøpa oss eit kartlad paa folke- badet der. Det kosta ein krone. Det var mange fiskarar i byen og jamnast kø ved badet. Me var ogsaa paa ein tilstelling der dei viste fram forskjellige skjetsar. - Det var akkurat i desse tider at Kaarbø og hans hjelpesmenn heldt paa med aa organisera fiskarane til det som seinare vart til Stor & vaarsildlaget. Mange var sjølvsgat i mot dette av private grunner. Lin slik skjets gjekk difor ut paa at det kom ein svert lite fin mann inn paa serna og sa med sers grovt mæle, - "Dette er eg, Eg, - som var so stygg naar eg var fødd at jordmora var redd aa visa meg fram til mor mi". - Det var tydeleg at det var Kaarbø det var sikta til.

Det var ei svært lite taknem jobb her tok på seg. Hadde det vere i dag hadde han sikkert vere skulde for å vere enten kommunist eller nasist. For styggare skjeldsord har ein realig ikkje tildessar funne opp. Kan fortelje at daa eg meir enn ein månader seinare som formann i Nordland Fiskerlag, held ei kort minnetale over Kaarbo, og vende litt av det han hadde gjort, var det med ein særkøleg følelse og mintest ovenfor vende skjete.

Etter nokre dagar i Koparvik fekk me høyra om "sildespyer" ved Bokn. Me gjekk derfor over dertil og ankra saman med fleire andre opp på den gode havnen der som vart kalla Kilen. -Det vart gjort avtals om "lag" som det heiter, og det vart delt ut vakter. Det gjekk heller ikkje lang tid for silde kom stakk til lands, og i fellesskap gjorde me brukbart steng. Silde vart etter eit par dagars arbeid foreverleggt laaset, med dobbel net og mange "pløtter".

Etter ein del forhandling vart silda salt til Starleser fraa Haugesund. Og om eitpar dagar kom det ein sekalle "isbaat" og skulde ha last for england. Dei hadde med seg mange folk fraa land som isa silde i femskjeppkassar og spikra lasket på kassarne. -For oss "nothunderne" var dette reine slaverarbeidet. Det var kald sydvestvind med snøbyer, og alle notlagi maatte vera med til banten var laast. Net kunde ta eitpar dagar, og arbeidet maatte gaa i eit kjør.

Fyrst maatte me gjera orkest i laaset, so haava sildi inn i baatarne med hardemakt, og so kom seg burt til isbanten. Denne firde so med i banten ein hektoliter som me so maatte haava sildi oppi.

Min av oss vart so heist opp på eit stillas på isbanten, og stod so der og tippa hektoliteren i ei renna som førde silda ned til dei som ordna med isinga. Glatt silde-grupe var det overalt og me var alle klædde i full oljehyre. -Bassarne stod tidvis å saag etter at alt gjekk som det skulde, men av og til var dei ein tur innre hjaa ~~skjennings~~ sjefarne og vernde seg, - baade utan og innan - fraa. --Om lag i totida om natta vart det min tur til å stå på stillinga å tåna hektolitrene. Dette vart rekna for å vere eit slags kvild, og gjekk derfor på engang. Min av sjefarne var rett som det var ute or lugaren og gav kjøft for at hektolitrene ikkje var fulla nokk. Dette gjorde han sjelv om dei som fylte hektolitrene fylte på til det rann yver kvar einaste gong. Dette vart verre og verre og tilslutt vat han rett og slutt uforskamme. Eg vart daa so arg at eg let det vere eitpar bøtter sild att i ~~hektolitrene~~ hektoliteren, svinga so denne litt tilsides og tånde det heile rett nedover hovudet på han, og sa at no skal du fæa nokk sild.

Son ventande vart han aldeles rasende. Det vart stopp med all læsing, og eit svært oppstyr. Men eg kunde godt skjone at ismannskapet fraa land, tykte det var eit godt stykke arbeid eg hadde gjort. -Men noko lang stopp kunde dei ~~ikke~~ likevel ikkje ta. Banten maatte ha stakk last. Men det maatte ein ny mann på stillinga, og eg maatte ned i banten til sildegrupset. --Eg angre ikkje. -Men ufjelgare arbeid enn det å "ta op" sild på gamlearten kann eg knapt tenkje meg. Banten fekk daa likevel last og for til england. Me fekk og opp resten av silda litt etterkvart. Me noko god vintatur skonomisk vart det likevel ikkje, sjelv om eg fekk 1,5 lot. Me lang fleire veker der i Ekon og venta på meir sild. Men daa kom ikkje. Me nytta tida til å se laga oss ruser som me skulde fiska torsk med. Kjøpte tross i Koparvik og sat opp og batt til langt på natt. - Det var godt kameratskap ombord, sjelv om me vart litt plaga av ein eldre mann som hadde vore mesteparten av sitt liv i Amerika. Han hadde det med at han reiste opp kvar sorgon kl.5,- og gjekk i gurg med å stikka fløsk ned i lugaren, slik at me mest vilde ~~ikke~~ kvalst. Tilslutt vart det endelig slutt på flekket hars slik at me kunde juste.

Denne Amerikaneren var og svært snakkosalig, og fortalte ofte tildels utrulege høendingar fraa ~~xxxxxxx~~ "over der". Men kva som var sanning og kva som var dikt er heller uvisst. Me kom heim fraa denne "havturen" ved maanedskiftet mars -april, og var nokk litt missnøygde.

-For min part gjekk eg strakst igang med ein del snekkerarbeid til eige bruk, og til foreldra mine. Eg laga bord og stolar og anna. Men etterkvart som det vaarast maatte me gjera klart aalebruket som eg og bror min skulde ut med. Me laga kassar til aa samla aalen i, for den skulde leverast på Moster, og levandes. So maatte me ha eit eller anna fartøy. Men dette saag ut til aa verta eit uløyseselegt problem. Me var inne i Kyrping og saag paa ein motorbaat som laag tilsalgs der. Den kosta 1200 kr. Det var mykje pengar paa den tid, og me hadde berre halvparten. Vona me skulde faa betala ~~xxxxxxx~~ resten ettersom me fiska over eit aarstid. Men han vilde ikkje betru oss so mykje. - Far min sine Amerikapengar var og uløysande. Det saag ikkje bra ut. Enden vart at me fekk laana ein liten motorbåt som den før omtala "Koløyen" var eigar av. Denne var i mindste laget, men likevel brukbar. Det var daa ein liten lugar so mykje me kunde sova aanta under tak. Men lange veier kunde me ikkje gaa med so liten farkost.

-Den 19 juni 1929 hadde me aalebruket klart. Me viste og at omkring Samt Hans vilde fisket etter aal taka til, og ettersom det var svært lite arbeid paa land, var det sers mange som forsøkte aa faa seg nokre kroner ved fiske etter aal. Det var folk fraa heile Nordland og fraa Rogaland. So konkurransen var hard. Eg kjende til at ein som eg var syskirbarn~~xxx~~ til, Erling Isdal, hadde eit lite brislinglaas ute paa Sandvika, som han bruka til aa "fly" etter sei med. Han slopte altsaa ut or laasen svimlsild og naar so seien kom og tok silda, ~~han~~ kasta han inn so mykje han kunde koma rundt. Seien vart so seld levande til Bergen. Han hadde halde paa med dette i vekevis og gjort det bra. Eg tenkte meg at denne "flyinga" ogsaa maatte ha samla noko aal. So den 21 juni 1929, tok eg bror min Gjert med meg og so reiste me til Sanvika, og sette teinerne vaare der om kvelden. Me var so spente at det var lite me sov om natta. So me vart tidlegt oppe og drog teinerne. Det vart storfangst. Me fekk 50-60 kg. som var verdt like mange kroner. Me sette paa same staden 4 netter etter kvarandre. Daa var det slutt. Men me hadde paa fyrste veka ca. 160 kg. aal, og dette var me sers fornøydde med. Me fiska ogsaa noko meir i veka etter slik, at dee me gjekk til ~~xxxxxxxxxxxxxx~~ Motlandsvaagen paa Moster og selde aalen fekk me betaling for 220 kg. Dette var noko minder enn me hadde rekna med. Han som kjøpte aalen tok svært smaa vekter, og han brukte ein turr sekk til aavega aalen i. So maatte det trekkjast av vekta av sekken for kvar vekt. Men først vart sekken godt vaska i sjøen. Av denne grunn vart sekken svært ~~xxxx~~ svært mykje tyngre. Seinare selde mee aalen andre stader. Ved eit høve var me like til Haugesund. Me var daa fleire som gjekk i lag paa ein større motorbaat som Lars Lauvøy eigde. (Pete-Larsen) Denne sumaren fiska mee aal rundt om forskjellige stader i Sunnhordland. Heile fangsten vart omkring 1100 kg. og paalag like mange kr. Me tykte dette var brukbart sidan det var vaart fyrste aar, og me rekna med at det skulde verta meir fangst neste sesong. Naer fisket var slutt gjekk me i gang med aa laga oss humrateiner. Me batt garn av hampetraad, og me laga oss endaa fleire torskeruser. Paa denne tid tok hummarfisket til den 15 okt. Me var daa ute ei tid millom anna ved Fittelsnes, Ilholmen og Hidle. Men mest alle folk fiska daa hummar so det vart altfor lite paa baade oss og dei andre. So me slutta av dette. Eg vart heime og gjekk paa eit snekkerkurs.

Vaar ein set seg tilbords i dag, og faktisk frotsar i mat av nest alle slag, kann det vere av interesse å vite kva me hadde på bordet i min barndom og ungdomstid. - Til kveldsmat var det ofte graut av yase slag, kanskje med sokalla sprøgd seppanmjølk, dravle kalla me det. Kanskje litt sukker til. Til middag var det ofte fisk, fersk eller lattsalta. Me laga og lutarisk, og plukkfisk. Vidare sjålvvengt poteter og saftsuppe. Alt av eigen produksjon. Lut laga me av oska. Der måtte vere av lauvved. Ein gong i veka, som oftast kvar onsdag hadde me "stoppe" laga av poteter og kolrabi, med fleisk og grisekjøtt, ogssu av eigen produksjon. Til "stoppe" hadde me alltid flatbrød. Søndag var det oftast salt grisekjøtt, og av og til med ortersuppe. Ein sjeldan gang kunne det vere kalvesteik. Laurdag var det jamnast sild av ein eller annan sort. Evar vaar i mars kjøpte alle folk mindst ein kasse med vaarsild. Men mange kjøpte fleire kassar. Det mester av silda vart rykk røykt, og hjuss mange altfor kraftigt røykt. Ias denne tid steig det opp mengder av røyk fraa alle gardar. Det vart brukt uturvende store mengder med breke til dette. "Onkel Tor" som eg har fortelt om tidlegare brukte sjeldis aldrig mindre enn eit heilt kassalass hestelass til dette. -Med same silda var nyrrøykt vart ho kokt, og me tykte ho var svært god, saman med gode poteter, pluss saftsuppe med flatbrød tilslutt. Vidare ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ etterom silda turka, sat me henne i speke, og gjerne baade til middag og til kvelds. Røyksild var noko dei fleste hadde nokk av. Ein hadde og gjerne eit mindre parti med saltasild. Av denne kokte ein "Sildasodd" med kolrabi og poteter. Det hende og at einkvar fekk vere med vaar det vart kasta makrel i nærleiken her. Das fekk ein lut. Det kunde varta baade ei og to bøtter. Das var det fest. Makrel vart rakva for svært god mat. Lattsalta vart han bruka til "makrelsaadd". Men ein bruka han og i speke til poteter og flatbrød. Til frukost var det kaffi og brød. Letta vart ofte kjøpt, men ein laga og brød sjolve. Og so kaker, av poteter, eller kanskje sokalla mjølkekaker. Ein bruka separat eller fløyt mjølk. Av paalagg var det margarin, sirup eller sukker. Anne paalagg viste ingen um. Dei som hadde gard hadde likevel litt sokalla prim. Egg sat ein berre i fiskehelga. Let hende me som ungar var i husehuset og "stal" med oss nokre egg som me tjuvkokte, men dette var svært sjeldan, for vart det oppdega, vart det kraftigt med juling. Egg skulde seljest. Karet liss stear for meg som eit ekstra minneaar. Det kom daa til sja vaar ein som heitte Peder Berge. Han vart lona av "Kinamisjonen" med han braut det ut stor sokalla "vekkelse". Det vart skremelige tilheve. Folk saale seg saman i "Zoar" og i kyrkje, baade gamle og unge. Peder Berge preika i valkjend Halleaby stil, og skrende folk av so dei vart hysteriske ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ og la seg på kne og skreik og bad. Det var rett og slett uhyggeligt. Ein stor part av alle folk på sja vaar var med på dette. Det varta i arevis, sjolv om det debte noko av daa ein annan tilreisende emissar fekk ein unge med søster til kona si. Let einaste gode eg kjemmer til av det som fylgde med denne sokalla "vekkelsen", det var at ein mann vart so "gudelig" at han tilstod at det ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ var han og ein annan som hadde gjort eit pengetjuveri, som ein uskuldig ~~xxxxxxxx~~ tredjemann tildaa hadde vore skulda for. Dei er so alle forlangt døde. Denne Halleaby si diktatorind har elles vore oppfriska med nye sokalla "vekkelser" fr om same, og det er enno eiendel att av dette på sja vaar. Eiendel av deltakarane meiner nokk dette arlegt, men enkelte har misbrukt denne sokalla kristendomen som ei plattform for å vinne politisk makt, som dei so har misbrukt på det grovaste.

Dette skal eg fortelja meir om seinare.

I aara 1930 og 1931 var eg delvis paa fiske med brislingbruk og delvis paa aalefiske, humrafiske og garn og linefiske. Var og litt i arbeid hos Johs. Silseth i Toftevaag. Det kunde vera mangt aa fortelja fraa denne tid. Det faar likevel vera, men skal eg berre fortelja at noko slikt som "fritidsproblemer" vart heilt og fullt ukjendt. Men hadde me eit anna problem som gjekk utpaa at me fekk for lite tid. Mykje forlite.

-Sumaren 1932 vart baade eg og bror min Gjert med "Landarane" si brislingnot. Eg hadde 1,5 lut, og Gjert var kokk for ein lut. Dei hadde ein kutter som heitte "Fjord" og ei bra not. -Det gjekk slik at etter ca. 5 vekers tur fekk me nokre hundre i lot. -Og som avtalt paa fyrehand slutta daa baade eg og Gjert bror min for aa halda fram med aa fiska etter aal. Me var no i den heldige stoda at me hadde "pint" saman nokre kr. slik at me kunde kjopa motorbaat utan aa be hverken den eine eller andre om hjelp.

Det var ein 24 foßs baat tilsalgs paa Sunde. Dei som eigde den var som dei fleste andre paa denne tid svært oppraadde for pengar, og ettersom me kunde betala baaten paa flekken, - fekk me han for den billige pris av kr. 520,- Den hadde 5 hk.rappmotor, og var i toleg bra stand. Den hadde ein god luger og eit lite lasterum, samt ruff over motoren og styrehus oppi den. -Me kjende oss "ovenpå" me hadde eigen baat. Og me gjekk alt andre dagen ut paa aalefiske. Bror min hadde og kjøpt ein heilt ny og fin fering som me bruka paa fiske. Det gjekk toleg bra etter den tids krav. Me fiska heile sumaren rundt i Sunnhordland. Me hadde litt vasnakar med aa skaffa oss agn til kax kvar dag. Dette maatte nemlig vera heilt ferskt dersom me skulde faa brukande fangst. Likevel selde me aal for 18 -1300 kr. og dette vart rekna for brukande resultat på den tid. Noko liknande vart det ogsaa i 1933. Om haustarne var me ute paa hummar og krabbe fiske. Skulde me faa nemnande fangst av hummar maatte me ut i Bømlafjorden. Men der var tilreisande fiskarar svært lite lite velsedde. Det sa rett ut at dei trong hummaren sin sjølv, og det hadde dei nokk rett i. Me forsøkte oss difor i Rogaland, ved Bokn og andre stader. Men det var ikkje betre der, og i tillegg var det endaa meir verhardt. Etter ein storstorm miste me 30 teiner ved Smørstakk. Det var mest halvparten av bruket, og me reiste heim og har aldrig seinare vore der paa hummarfiske.

Radio til aa høyra værmelding paa var det ingen som hadde, so det hende rett som det var at me vart overraska av uver.

-Hausten 1933 hadde me og to andre baatar hefraa ankra opp ved Risøya utanfor tjernagel. Der var brukande havn i autligt og sydligt ver. Men kom det nordvest var det reine livsfaaren.

Ein laurdag tok det til med sterk vind fraa sydlig kant, og ettersom han var so "røykjen" i luta frykta eg at det vilde koma nordvest. Me sette derfor opp i ein liten holme eit nytt tog me hadde med oss. Dette berga oss trulegt fraa forlis. For om kvelden i 10-11 tida kom det nordvest storm. Det bles orkanaktigt. Humrakassarne ~~xxxx~~ måtte me drga om bord aa setja dei ned i rommet. Motoren maatte me setja i gang for at ikkje toget skulde slitna, isofall hadde me truleg ikkje kunna berga oss. Dei to andre baatarne rak paa land. Etter den natta fekk me ein stygg støkk for nordvestvind. Me har ikkje vore paa humrafiske paa den staden seinare. So dei som budde der og sjølv dreiv med humrafiske dei lika nokk nordvesten toleg godt. Sinare same hausten laag me ei helg paa Langevaag paa Bømlø. Det var ein still og fin sundag, og utpaa dagen kom det nokre gutar i 10 aarsaldren ombord til oss. Dei az sat ei stund ombord, og svara paa slikt me gjerne vilde veba.

Ettersom det vart slutt på humøret ute i fjorden flytte me litt innover i fjorden slik dag for dag. Til slutt var me komen like inn til øen. For min part hadde eg fått ein slik ulidelig klase. Eg meinte det maatte vere skabb. Da eg sa dette med bror min viste det seg at han og hadde skabb. Me vart einige om at me maatte til Leirvik til doktor. Me drog derfor opp teinene og reiste til Leirvik. Men det vart foreslått å gå til doktor denne dagen. Det laut vente til neste dag. Og me sat om kvelden i lugaren og arbeidde på spiler til nye teiner. Straket før me skulde legge oss tok det som varlegt til å kle oss, og eg tok meg opp på rakkene, da kjønde eg likens noko under fingeren. Eg tok dette og sa på det. Det var eit lite gult dyr, og det hadde ein mørk flekk på ryggen. Det maatte vere ei lus. Eg viste lusa til bror min, og me vart snart einige om at det maatte vera dei gutarne som hadde vore ombord hjå oss som hadde høvt smitten med seg.

Neste morgon var me tidlegt opp og gjekk på apoteket og kjøpte oss 10 eker med sokalla kvikkedlvaalve. Vidare kjøpte me kvar sin ny kjøledress, og kvar sitt sett med undertøy. So gjekk me nærast raad var til ein holme som ligg omlag midt i Bjoerfjorden, Ilholmen. Der ankra me i livd for sydosten. Tok opp i stranda eit parafinfat me tidlegare hadde hogge boten utof. Dette murte me opp i stranda, fylte det halvt med vatn, og fyrte kraftigt under med lyng og rekved. Det tok 1,5 time før vatnet var på kok. Da stoppa me opp i fatet alt me hadde av klude ombord. Det var kvite trekk underklær, svarte heinselaga og heinselote sokkar, raude dynetrekk, handklær og dongeri. Medan desse luseklærne fekk seg ein god halvtime i det kokande vatnet, kludde me oss sjølve heilt nakne og smurde oss kraftigt inn med lusealve overalt. Vidare vaste me heile lugaren med rikelegt med solarelje ogsaa overalt. Tok so på oss dei nye underklærne og overhallen. Hodde so opp i stranda og skulde hente dei andre klærne som me no meinte skulde vere forsvarlegt avluse, slik at me kunde koma heim med dei utan at nokon nokon kunde skjens at me hadde høvt lus. Men naar me tok klærne opp av vatnet fekk me ein styggeleg overrankelse, - raudfargen fra dynetrekki og svartfargen fra dei heinselaga sokkarne, hadde gått over på dei kvite underklærne og på alt som var ljosare i ieten. Og på dei raude trekki var det ogsaa svarte flekker fra sokkarne. Og elles var det fargar i alle nyansar. Det var i det heile eit aldeles syrjelegt syn. Heile klæsvasken var faktisk totalt øydelagt, og det rette vilde vere å kaste det heile overbord. Men dette tykte me ikkje me hadde raad til, so det vart til at me tok det med oss heim, og vona det beste. Men denne vona var det ikkje grunnlag for. For vaar forklarte ogsaa- ande at me hadde vore "pål jøvterne" og fått lus, og same hva me sa og forklarte, so livde ho nokk i denne trua til sin siste dag. For vaar eigen part so vilde me helst ikkje ha noko svekk om dette på mange år.

-- Me fortsette med fiske. Hadde ogsaa kjøpt ei ganske bra sakrelnot av notbasen Anders kloster. Me fekk ogsaa litt fengst med denne nokre gonger. Men det var likevel nølen som gav oss litt pengar som me kunde spare. Dette kom av ta det alltid var god avsetnad for denne. Med fisk var det det alltid varskar med avsetnader, ja sjølv levande torsk var det vondt å få selt. -På vearparten i 1934 hadde me vore på linefiske ved Tysneslandet og faet helst mykje levande torsk. På Leirvik var det to forretningsmenn som dreiv med kjøp og salg av fisk. Fiskesalgslag var det til dessar ingen som hadde funne opp, so alt salg var fritt. Me reiste til Leirvik

og baud fram fisken til begge ~~aa~~ fiskehandlarane. Men dei hadde rikelegt med levande fisk og vilde ikkje kjøpa vaar fisk. -Me var av denne grunn nokså "slukørte". Det endaa likevel med at me la oss til med kaien, og hengde opp ein stor plakate om at me selde levande fiskdirekte til forbrukar og til ein pris av 35 øre pr. kg. noko som var ~~ikkje~~ 10 øre mindre enn fiskehandlarane tok. Me fekk selja eindele fyrste dagen, men hadde likevel ~~me~~ mykje att, slik at me neste dag sette prisen ned til 25 øre pr. kg. Av denne grunn vart det heilt slutt med salget hjaa fiskehandlarane, og dei vart storsinte slik at me aldrig seinare kunde faa selja fisk til dei. Eg kann hugsa at for aa sleppa ta fisk med oss heim, baud me han i kveldinga andre dagen ut heilt gratis, og likevel vart det fisk att. Seinare har me aldrig selt fisk paa Leirvik.

Men andre muligheter enn fiske var ikkje aa tenkja paa. So eit eller anna fiske bala me med heile aaret, daa likevel bortset fraa den tida me trong til aa setja istand eller laga nye redskaper. Me hadde etterkavrt mykje av baade teiner, garn, linor og ruser oa.

Og sjølv om det ikkje vart so store pengar so vart det likevel nokre kroner aa spara slik av og til. Men om ein skulde rekna det ut pr. time so vart det nokk ikkje mange ørerne. For lange dagar det hadde me kvar einaste dag. Eg tippar at det var mindst 15 timar i gjennomsnitt for heile aaret. Noko slikt som ferie var det aldrig tanke om. - Dette var egentlig eit friskt og trivelegt liv for to ungdomar. Det var for det meste rundt i Sunnhordland og midthordland me dreiv, og vart litt etterkavrt kjende baade med landet og folket. Og dei kjende oss. Me fekk gode vener i dei fleste bygder med helsing om at me var velkomne attende naar det passa. Kan for eks. nemna Børretzen i Etne som det alltid var ei glada an helse paa. Han var ogsaa mest alltid aa treffa paa kaien. Det same med familien Steen Sæbø paa same staden. Me var ogsaa godvener med handelsmann ~~XXX~~ Haraldsen paa Utbjoa, og mange andre. I Herøysund var ein sers god plass for aal. Me laug gjerne eitpar dagar der, og var daa alltid oppe og besøkte Helge Helvik og kona Konstansø. Dette var eit sers hyggeligt ektepar, og det vart ofte reine festen medan me var der. Dei hadde ein aldeles udmerka kirsebærvin.

Me vart i det heile kjende meg mange bra menneskje i mange bygder, vil ikkje nemna navn paa alle, men vil likevel ta med at familien Skimmeland paa Moster som dei siste aara kjøpte all aalen, var ~~xxxx~~ sers omgjengelige folk som eg minnest meg glada.

Me hadde det i det heile helst bra, og lika oss med dette frie livet. Likevel hende det at me kom i konflikt med enkelte, jamnast byfolk som hadde ei hytte med tilhøyrande baatstø. Nokre faa av desse vilde ikkje veta av at me sette aaleteiner utanfor deira baatstø. Dei paasto at teinerne var i veien for dei naar dei skulde ~~med~~ robaaten eller kanskje motorbaaten. Som regel roa dei seg ned om ei stund, men om dei ikkje gjorde dette vart det hardt mot hardt. Det hende eg lova dei juling om ikkje teinerne fekk staa i fred, - og kann eg hugsa ein hytte-eigar ved Skaaneviksstrand som forklarte at han skulde ikkje ha fantar rekande rundt baatstøa si, forutan at han var sers uforskamma paa alle vis. Eg gjøkk daa opp paa land til han og knepte han so han heldt paa aa missa pusten, og gav han beskjed om at hvis han lukte opp kjeften fleire gonger med slikt snakk, skulde han verta knept endaa litt meir. - Det kom aldrig meir ein lyd fraa han dei gonger me var der paa fiske. Det var ogsaa ein liknande "knok" burte paa Tysneslandet. - Han hadde og fortent ein liknande omgang, men ettersom han var so gamal at det var uforsvarlegt aa koma nær han, laut han faa sleppa fraa det.

(ut)

Det var ogsaa ein annan ting me var litt plaga av, og det var at det hende det forsvant ei eller fleire teiner. Me hadde derfor alltid 8-10 teiner i reserve, som me tok i bruk etterkvart som det vart nodvendigt. Det hende og fleire gonger at naar me kom tilbake til denne staden neste sar, so hadde einkvan teke teinerne i bruk. Dei forklarte den at dei hadde kjøpt teinerne. Men etter som me hadde laga teinerne sjelve kjende me dei att, og tok dei med oss. Og dei nye "eigarene" var nok glade for at dei slapp med dette.

-Naar det gjaldt kostholdet ombord so var dette trulegt litt uvanlegt forsovidt at me brukte aldrig kaffi. Me hadde ikkje eingong kaffikjel. Me kjøpte mjolk som me lika godt og drakk sykje av. So hadde me rikelegt med brødmat. Me kjøpte 10 brød omgangen, dei var daa 2 pre stykket billigare. Mosteparten la me so i lasterommet under eit fugtigt klode for at dei ikkje skulde tørke opp. So hadde me rikelegt med poteter med oss heimsnfraa. So var det bra med fugl og risa og koble som me skaut til middagsmat. Alt dette var god mat. Heimselaga saft hadde me og nokk av. Det var ein blanding av rips og Solbar. Til aa koka mat paa hadde me ein primus, og to smaa pannaer kokopanner og ei steikopanne. So hadde me eit 40 liters treanker til aa ha vatn i. Dette var godt fastsurra opp paa lugartaket.

Kan hugsa at me ein haust i september var ute paa krabbeffiske. Og me var daa i lag med bror Sigurd og Rasmus Johansen fraa Landasanden, her. Dei hadde og ein liten motorbaat som far deira eigde. Me laag begge paa ei lita vik akkurat utanfor Valsvåg. Været var sera fint, og begge baaterne laag tett ved kvarandre, slik at me kunde høyra at Sigurd som var den eldste kokenderte der yngste som heitte Rasmus til aa ta eit spenn aa ro i land aa finne litt vatn, so dei kunde fee koka kjelen. - Rasmus han rodde daa beint opp i stranda, og akkurat der kom det ut ein liten mildrebekk, det var so mykje ein kunde sjaa at det rann litt. Han gjekk daa litt oppover til han fann ei lita hole so mykje han kunde faa vatn i spennet, rodde so ombord, - og dei laga seg kaffi. Me sat, og etterpaa vart me einige om at me skulde teke ein kort tur opp iskogen for aa sjaa om det kunde vera ein orrfugl me kunde skjyts og ha til middag. - Me tok med oss kvar ei byrsa og rodde opp i stranda der bekken kom ut. Me fylgde denne opp til skogbanten, det var berre kva 30 -40 m. - Men akkurat der stogga me for ein heller fint laga mur som stod der. Men det var ogsaa som ein port i muren, og akkurat ut denne porten kom den vesle bekken som rann ned mot sjøen. - Og eitpar meter innanfor porten var det nokre smaa forhøyningar, - paa ein av desse vaks det ein brake, og akkurat ut fraa denne braken kom den vesle mildrebekken sigande segte og rolegt, og opp paa vatnet laag det litt slikt bla-aktigt fett som ein stunden kann sjaa i myrhol eller likvande. Daa skjona eg med eit kva dette var ~~myrhol eller likvande~~ kyrkjegard og aa, - Det er ein kolera-kyrkjegard, - ja summeleg er det det, aa bror min. - Men sigurd han fann opp og aa til broren, - var det her du tok kaffivatnet? - Og Rasmus han svara so ynkuligt han kunde at det var det. - Sigurd vart daa heilt felem, og tok til aa spy og arke seg, og paasto han hadde faatt kolera, som ventande kann vera aa her, for her ligg jo daalingefattet aa flyt paa vatnet. - Eg saa innrøms at det saag nokss ufjelgt ut, og eg var glad for at me hadde vassanker ombordi baaten vaar. - Men etter dette kom det vassanker ogsaa paa den andre baaten. - Denne kolera-kyrkjegarden er trulegt fraa 1849. Me har ogsaa ein slik her ved Toftvåg, straket overfor den nedre sardinfabrikken. Og det finnst fleire andre kring i Sunnhordland. I 1849 var det eit sera god vaarsildfiske paa kysten her. Og paa kva spevar var det samla ein stor fiskeflote. Det var meir enn 1000 Mann.

På den tid hadde fiskarane ikkje eigne losementer. Dei leigde seg inn paa loft, i løer og naust, og det hende dei ikkje hadde anna nettelosji enn at dei kvelvde baaten o-ver hovudet paa seg. - Dette aaret var det altsaa sers overfylt paa Espevær. Og midt under fisket braut det ut kolera. Og det fannst ikkje medisiner eller hjelp av noko slag so det strauk med mange. --På den kolera-kyrkjegarden me har her ved Toftevaag ligg det tre stk. fraa Fjelland. Den eine var herre ungguten. Truleg var dei alle på fiske ved Espevær i 1849.

- Sidan me no er komne so langt tilbake kann det høva aa ta med ein annan hending endaa lenger tilbake, like til Gjest Baardsens tid. Om eg ikkje hugsar feil er han fødd omkring 1791 og var daa i si "velmakt" 20 -30-40 aar seinare. På den tid livde oldefar min her paa Tofte. Han heitte Hugne Tofte og var fødd i 1769 og døyvde i 1851. I 1840, - altsaa omlag 70 aar gamal fekk han dottera Ingeborg Tofte, som altsaa var den bestemora mi som fortalde meg om Moses daa eg var aarsgamal. -Ein dag fekk mi oldefar Hugne Tofte besøk av ein omreisande framandkar, som bad om skjyss over til fastlandet. -Det kunde oldefar min ordna med, han hadde robaat i naustet her ved Norevaagen. Men fyrst maatte framandkaren faa seg mat. Folk var svært gjestfrie paa denne tid. Han vart sett til bords, og medan han aat var han delvis aaleine i stova. Folket hadde sitt dei arbeide med. Etter maten bar det til sjøen og framandkaren vart sett over til fastlandet. Han betalte svært godt. Oldefar min fekk ein heil dalar for skjyssen, og var sjølv sagt svært godt nøygd med denne turen. --Til so lange, - for daa han kom heim fann han at ein del pengar han hadde til opplevaring i eit avlaast skap i stova der framandkaren hadde faatt mat, -- dei var ikkje lenger der dei skulde. - Det synto seg seinare at framandkaren var sjølvaste Gjest Baardsen som hadde rømt fraa fengslet i Halsnøy Kloster der han hadde sete arrestert ei kort tid. Ein maa i dette høve koma i hug at det paa denne tid ikkje fannst hvarken radio eller telefon som kunde koma slike rømlingar i forkjøpet.

---- Ein søndag i november 1934 fekk eg heilt uventa besøk landhandlar Silseth her i Toftevaag. Som før fortalt hadde han i 1910 bygt ein etter den tids forhold heller stor motorkutter. Den var 56 fot lang, og hadde ein sterk og stor Normomotor, og gjekk med over 8 mils fart. Denne hadde han for nokre aar sidan inreda som søkalla handelsreisende-baat, og hadde jobb for denne for forskjellige firmaer her paa vestlandet. Det var nemlig paa denne tid ikkje stort av hverken veier eller ferger, slik at agentarne for dei forskjellige firmaer kunde bruka bilar. Det var ein heil flokk av baatar som konkurrerte om dei jobbar som var. Silseth fortalde at føreren paa baaten hans hadde slutta, og han maatte ha ny førar strakst paa timen. Han baud meg jobben. Det var ingen tid til aa tenkja seg om, baaten skulde gaa i kveldinga same dagen. --Eg slo til. - Eg var noksaa betenkt, for baaten var over 25 tonn, og daa vart det kravt sertifikat av føreren. Men Silseth lova at dette skulde han ordna med alt dagen etter. Han var ein sopass kjend mann at daa han i telefonen vende seg til sjøfartsdirektoratet og garanterte at eg var kompetent til aa føra baaten, so fekk eg strakst tilsendt eit dispensasjonspapir som gav meg rett til aa føra baatar intil 50 tonn paa heile norskekysten. Dette reiste eg med i mangee år, over det meste av kysten vaar, utan uheld. - Men alt same kvelden gjekk me ut med ein reisande agent som heitte Anders Haarr, og selde manufakturvarer for Roland Pøttersen i Stavanger. Det var ein koseleg mann som tok verda med ro, og me brukte fleire veker paa ein tur innover i Hardanger.

Det var en god fraktdelsplass til handelsplass, og kunde klara to til dagen, ofte bedre ein, og eg tykte det var eit svært so rolegt tilvære. Me hadde kokk, og fekk ribeing og god mat, som firmast betalte etter rekning. Betalinga til meg var 30 kr. veka og fri kost. Eg tykte det var store ting i forhold til det eg var van med. Kokken hadde 10 kr. veka, og arbeide som "ein tyrk" med vask og koking heile dagane. Det gjekk fint på fyrste turen. Etter jul, på nyåret i 1935 gjekk me ut med ein agent som heitte Peder Holland, han var halvbror til Ellseth, og sviste for Musted og søn. Seide margarin og sjuke og spiker og likeande. Me heldt oss for det meste i Nordland fylke og heldt på heile året like til jula i 1935. Me gjekk oppet på dei same staderne med eit par ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ skvadere melicorum. - Det vart litt meir gonga enn når me seide manufaktur, og so lang me oftast i Bergen om søndagane for der budde Holland. Han hadde i fast ordre Ljos Hansa i Bergen 2 heile kassar med øl, som me fekk ombord kvar mandagmorgon. Alt dette var smurning til handelsmennene. Eg saug ikkje ein einaste gong at han sjølv drakk øl. Eg kunde og drikket det øl eg vilde. Men eg har aldri likt øl so det vart ikkje nemnde det og drakk. Lenn Holland var ein venvesel mann som hadde kjenninger og vener so me segga overalt, og han vart vel motteken alle stader. Sin stad i Samanger var han alltid oppe og besøkte ei eldre enkje som dreiv ein gard der. Sin gong har kom derifrå hadde han kjøpt med seg eit heller stort stykke med halmelaga bondesjuke, ein 4-5 kg. -Fyrste morgonen sette han dette på bordet, og lot val om at no hadde me sær lenge. Men når det laid utover dagen fann han ut at smøret var surt og lukte surt over heile banten. Det vart gjave ordre om at smøret skulde kastast over bord. -Musted & søn kunde ikkje vere bekjendte av aa hysa på surt smør. - Men smøret var godt det etter min smak- sjølv om det nokk var surt. Eg pakka det godt inn slik at det ikkje kunde lukte og gjyade det i min lugar til me kom heim. Me hadde so godt smør lenge. -Kjøpskatt i pinschelga dette året var me på helgetur til ein stad som heitte Algerdy. Han var godven med handelsmannen der. - Eg kann hugst at denne hadde aa akkurat frøtt tvillinger med ei jente han ikkje var gift med, men det vart han seinere. Til middag denne dagen hadde Holland taka med seg frøt Bergen noko som heitte "Roast biff". Eg han skulde sjølv laga dette til slik det skulde gjerast. Han fekk dei nødvendige "ingredienser" inn på selogbordet og gjekk i gang. "Når eg saug frøtgerussaten gav eg beskjed til kokken, at eg denne dagen vilde eta middag i min eigen luger som var heilt øtter på teater. - "Når tidn var kom derfor kokken bak til meg med ein slik biff på eit fet, og elles det som høyrde til. Eg tok den som varlegte poteter opp på fatet som biffen laa-g på, og skar so eit stykke av biffen, - dermed rann det blod utover biffen og farga poterne røude. Det var akkurat dette eg hadde vente meg, og som eg ikkje var interessert i aa eta. På baksida av rufftaket var det ein stor rund ventil som alltid stod på glytt. Eg lukka so denne heilt opp og roppte på Holland sin hund som var med på denne turen. Han kom streket og pågatta glefte i seg biffen som eg heldt opp til han gjærren ventilen. - "Svinnare spurde Holland korleis eg like biffen han hadde laga, og svare aa at Mxxx denne var kjærkomen. - Men til varlegst so levde so " med den rike mann" som det heiter. Musted betalte både mat og drikk etter rekning. Dette aa gae med handelsreisande var på fleire mastar eit interessant liv. Me vart godt kjende med både land og folk

Serlegt alle handelsmenn sjølvseggt, men og andre. Persønlegt kom eg og i kontakt med enkelte av spissarne i ymse firmaer, og av denne grunn tok eg til aa lura paa om det kunde vera noko sjangse til aa faa seg eigen baat. Men dette var ein dyr affære som eg fyrebils berre kunde tenkja paa. Men eg sparde nesteparten av løna mi. Eg har soleis aldri brukt tobakk i noko form, fyrst og fremst av helsemessige grunnar, men ogsaa av økonomiske. Alkohol-holdige drikkevarer heller mest ikkje. Me hadde om bord i disse reisande-baatarne rikelig tilgang paa gratis drikkevarer dersom me var huga paa slikt. Det var lite eg bruka av dette.

Kvar mandag var det ofte ein heil flokk med slike "reisandebaatar" som tok ut fraa Bergen utover dagen. Av og til kundet henda at me kom ilag med fleire, slik at det ~~skakketakk~~ vart til aa kapp-gaa. Dette lika eg aldri, endaa me hadde kraftig motor som kunde pressast ikkje so lite. Det røynte ekstra mykje meir paa motorarne enn godt var, Likevel var det berre ein gong paa fire aar at me hadde motorstopp. Me var paa veg inn til Etne og omlag midt i fjorden rauk veivakselen. Daa vart det sjøvsagt totalstopp. Men me var so "svineheldige" at dei paa Rubbestadneset hadde ein gamal, brukt og billig veivaksel som dei sette inn paa nokre fas dagar, slik at det ikkje vart noko nemnde avbrekk i turen.

-- Dette aaret med Mustad rundt om-kring i heile Hordaland, var ein sers interessant aar som eg lærde mykje av, paa fleire omraader.

-Etter juls i 1935 hadde me fraa januar 1936 fast jobb for heile aaret hjaa Wallendal & Søn i Bergen. Strakst over nyaaret la me til utanfor butikken i Bergen, og tok ombord vareprøver av alle slag. Me hadde lange hyller i Salongen der me stilte dei ut. Det vart ein ikkje liten butikk berre det me hadde med oss.

- I heile to aar gjekk me so i fast fart for Wallendal. Me hadde altssaa ein av dei største og kraftigaste reisandebaatarne som fannst paa heile kysten, og fekk derfor den hardaste ruta som var paa disse kanter. -- Me hadde heile det ytre strøk like fraa Kviteøy i Rogaland, Vestsida av Karmøy, Sira, Bømlo og Bremnes, heile Austevoll, Sotra, Bygøya, Rongøya og Fedje osv.

Av og til var me og inn i Marsfjorden og heile resten av Nordhordlar. Me hadde ein sers drivande agent som heitte Georg Egeland. Han var Rogalending og hadde tidlegare vore til-sat hjaa Racin i Stavanger. Av denne grunn var han kjend med mange handelsmenn i Rogaland, so av og til tok me ein runde ogsaa til desse.

- Egeland var ivrig i tenesta, og vilde gjerne selja mest mulig. Det vart derfor ofte det me kalla for hardkjør, motoren kunde vera i gang fraa tidlig morgon til seine kvelden, og Silseth som skulde betala for olja, klaga paa det store oljeforbruket.

-Serlegt om vinteren var det ein heller stygg fart me hadde, og fleire gonger var me hardt ute. Hugsaa for eks. ein sein haustkveld me gjekk ut Kilstraumen og skulde over fjorden til Gulen. Det var sterk noråvestkuling som me altssaa hadde imot oss. Det vart større og større sjø, og tilslutt so gale at eg tenkte paa aa sru, noko me aldri hadde gjort tidlegare. Men før eg bestente meg til dette kom det ein ekstra stor sjø og løfte baaten opp med baugen so snøgt, at eit fullt parafinfat som var surra til rekka paa babord sida forut, det fauk ca. 2 m. opp i lufta og fell ned paa dekket og knekte to av deksplankarne, slik at vatnet fossa ned i lugaren til Egeland. - Dette var temmelig alvorlegt, ikkje paa grunn av holet i dekket, men paa grunn av at fatet som var ca. 200 kg. kunde slaa ut heile rekka, og gjerne samtådig ta med eit hol i skibssida. - Det var rett og slett livsfarlig aa norma seg fatet.

Men surrast måtte det, og det på dyblikket. Og det var ingen annen enn eg sjølv som kunde prøve på det. - Eg viste det var svært farlig, men med same fatet trilla mot rekka på babord side, sprang eg på det, samtidig som eg tok tak i rekka, - og klarte sovidt å halde det medan kokken sette eit stort tog rundt fatet og rekka. - De var berge, men hadde fatet vunne over meg, slik at eg for eks. hadde brekke bein, og vorte ute av funksjon, hadde ingen av dei andre omkord kunne ført baaten til havnar i storm og svarte måtte som det var. - No kom me til havn på ein slipp ved Filstrømen, der eg om natta reparerte holet i dekket, slik at me kunde gå vidare om morgonen etter ruta.

- Då den tid var det ikkje varlegt at det ombord i baatane var elektrisk ljøs. Me hadde heller ikkje dette. Det var parafinlempar både under og over dekk. Farleg lantermerre måtte vera i topp order, og "sjekkest" kvar einaste dag. - I vinterhalvåret var det mykje gange om kveldarne og me sakne då særleg lyskæstar, - som alle både små og store baatar har no. Me måtte klara oss med ei stor lomelykt. So mykje som me desse to nær smug oss mellom holmar og skjær nattetider, undrar det meg den dag i dag at me kom vel i frer det. Men soleis reira at me ein sein haustkveld sjekk gjennom Goltgesund. Det er eit kagxxxxx trangt gjennomløp, - heilt utan opplysning av noko slag, og med fleire iluer, både med og utan stenger på. Me kom gjennom utan å sjaa noko av dette, og utan å berøra grunnenn.

- Alles kom me sjølvsegt ut for både det eire og andre, soleis var det eingong me lang eit døger på Vines ved Karmøy. Der var det gruvedrift på den tid. Medan me lang der kom det tjukk skodde, noko me like sær deurlagt. - Men gå måtte me likevel, og det var til sira me skulde. Det er ei lita øy som ligg burtimot kx 2 timars fart vestover frå Vines. Men då me skulde stikka ut kurser, som me måtte ha for å koma til sira i skodde, - viste det seg at kompen var vorten heilt "spinnalen" medan me lang ved Vines. Sikkert nok på grunn av minerelar frå gruve. - Baameinte både Egeland og kokken at til sira kunde me ikkje koma før skodde lette. Likevel trudde eg det måtte kunna gå. Eg fann på kartet to små holmar utanfor Vines som eg sovidt kunde sjaa i skodde. Fartet viste at nær eg hadde desse midt for kvarandre akterut, so hadde eg sira rett i Baugen. - Eg mandvarte so baaten i den rette stilling, tok sær merke på korleis kompassane stod, og heldt henne so der og vone det beste. Både kokken og Egeland kom og spurde om me hadde rikelegt med brannstoff ombord, for dei spannde at me kom ikkje til å sjaa land for me kom til Skottland. - Men det gjorde, ut, treff akkurat Ørevangen på sira, der me skulde. - Veste dag var skodde hurte.

- Vinter og skodde var noko me sterkt mislika i denne farten. Men om sumaren og elles i fint vær kunde det vere reine karmxxxxxxxx fornyelsen på farte rundt slik. For eks. var det varlegt at nær me lang i fjøje eller laksehenn var me ute om kveldarne og riske. Og fargst vart det alltid. Det var rikeligt med både sei og lyr, og ein torsk kunde det og verta. Let bende på fine vindstille kveldar at me fann ein fin ankerplass i skjergarden, der me la oss til for natta, fiske og saag på solredgangen. Radio hadde me ombord, og fylgde med i det som hadde både i vårt eige land, og i utlandet. Der vintarer "Nokta" forliste var elles ein sær stormfull og sur periode. - Om laurdagarne var det so travelt på alle handelsplasser at det uråd å selje varer til roken. Derfor vart det til at me mest kvar laurdag, brukte dagen til å gå til Bergen der Egeland hadde familien sin. Der fekk eg og kokken brev heimanfrå. Dei fleste søndagarne i desse to år var me iltso i Bergen, og vart etterkvart bra kjende der. - Farligt komediateatret var me flinke til å besøje. Me saag alle dei stykke dei sette opp der.

Dette teatret var faktisk ein samlingsstad for landsbygd folket som var i Bergen. Der var alltid fullt hus og "stormende jubel" som det heiter. - Det var helst lette stykke, ofte rein bonderomantik. Alf Hordnes som dreiv teatret var sjølv ein god skuespelar. Eg kann hugsa at han spela gardsdreng paa ein framifraa maate. Serlegt kann eg hugsa kor lengseifullt han såg mot det kroskapet han hadde likørflaska si staa-ande, og det huldssalige uttrykket han fekk til daa han endeleg hadde vorte einig med seg sjølv om aa svelgja ein dram. Det var umuligt aa halda seg alvorleg. Men han kunde og spela paa andre strenger. For eks. Jøppe paa Berget spela han aldeles fortreffeligt. - Eg er heilt viss paa at eg har mykje folk med meg naar eg vil paaestaa at Bergen ikkje var den same etter at han vart utfrosen fraa det lokalet han leigde, slik at han maatte slutta. Naar eg etter krigen i 10 aar var formann i Hordaland Fiskarlag vart eg personlegt kjend med Hordnes, og han fortalde meg daa korleid han vart handsame i høve dette. - Det var skammelegt at ikkje Bergen by tok betre vare paa noko som ingen annan norsk by hadde make til. - Diverre døydde han ogssaa altfor tidlegt, og ligg gravlagt paa Fana Kyrkjegard. Det er med sorg eg har besøkt grava hans, naar eg har havt høve til det.

-Elles kann eg hugsa at me ein einaste gong var paa den Nationale Cene i Bergen. -Det skulde opptre seks engelske "dancing girls" tett paa "netto". - Og det var sakte fine "girls", - men dei kunde likevel ikkje slaa ut Komedia etter vaar smak.

Ein einaste gong var me og paa Fløyen. Det var 17 mai 1936. -Men det var ein altfor dyr stad for oss som skulde spara pengar til (kunde) ny reisandebaat. - Det var jo elles forskjelligt ein bruke pengar til i Bergen, daa som no. Eit aar var det ei stor messe paa Wygaardstangen. - Der var mykje aa sjaa, - og mange som saag, men den beste forretning gjorde truelgt statens Vinmopol.

--Denne farten for disse store firmar som Wallendal og Mustad var var paa mange maatar svært intressant i desse aara. Det var stigande konjunkturar ute i verda paa grunn av at fleire land med Tyskland i brødden rusta seg til ein ny krig. Det gjaldt daa likevel ikkje for vaart land. For her gjekk dei styrande i tog 17 mai, med eit avbrøkt gevar som samlingsmerke. Og gjorde elles so mykje dei vaaga paa, for aa misslighalda det forsvaret me endaa hadde. - - Men sjølv om det ikkje var noko militært forsvarsarbeid her i landet, so var det likevel ~~litt~~ raad aa merka litt meir opptimisme rundt om i bygdarne. I Nordhordland besøkte me soleis 6-8 smaa trevarefabrikkar som var komen i drift paa kort tid. Det var kanskje berre 2-4 mann, men det gjekk og det saag trivelegt ut. Og dei betalte det dei kjøpte i rett tid.

-Desse agentarne for slike store firma var elles vel utvalde folk som hadde stor betruelse i firmaet. - Dei tok mot innbetalingarne fraa handelsmennene, og gav beskjed til kontoret om nokon ikkje skulde betruast meir varer. Kvar 14 dag betalte dei og ut leiga for baaten. Dette var alltid greidt.

-Ein gong var det ein brand paa lageret hos Wallendal. Det resulterte i at me kvar mandag i lenger tid fekk ombord i baaten ein del varer som berre hadde faatt lit røyk eller vannskade. -Desse vart selde og levert direkte til kundarne. Det var heller ikkje noko fast pris paa desse. Det gjekk nokk etter-som agenten var i godlag til. Some gjorde nokk gode innkjøp av desse varer. Skaden var ofte berre utanpaa pakninggen. Eg har endaa ei stor pakksag som eg fekk etter denne branden.

Silseth som eide båten ønskte at me burde slutta hjå Vallendal og få oss jobb hjå eit firma som solde manufaktur, på grunn av at det den vilde verte nyske mindre oljeforbruk. Dette hadde han xxx rett i. Men desse jobbarne var det store konkurranse om. -likevel greiddes eg å få avtale med Hans S. Hansen i Stavanger. Han hadde ein av landets store forretningar i hattar og huar, og manufaktur elles. -So me slutta hjå Vallendal og tok til for Hansen. streket over nyttår 1936. -Ja var i Stavanger og tok ombord det me skulde ha med oss. Det var ei pøng av alle slags prøver, frå lommetørkle og slips-, til dukar og undertøy av alle slag. Eg so nyske hattar og huar. Kartområde var Rogaland og Nordland. -Men helst vart det streket mellom Stavanger og Fagrar. Eg me tok helst dei største staderna. Der var det alltid fleire handelsmenn, og alle brukte lang tid. So me brukte lang tid på kvar stoppestad. Og det vart derfor lite oljeforbruk slik som planen var. Agenten var ein sunnberolending som heitte Alfred Lunde. Det var ein aldeles ide-ol mann på alle vis. Og alltid i godlags. Han var gift med ei koselig stavanger dame som han ofte hadde med. Eg Otterson og eg hadde gift meg i juli 1937, var ogsaa mi kone meg nokre årar. -Å hadde det vel som "piens i egget" på det verstaste. Eg hugsar eingong at ein fin lauring gjekk innover Arvefjorden, og hadde koner med. Alle stod i styrehuset og saag at dei flaggde over heile Stne, det var truleg bryllup der. Lunde var omtrent, -"ja der ser de konar, dei ventar oss".

- Lunde var ein gild hameret på alle vis, og han vilde endelig at eg skulde skaffe meg best sjålv, noko eg ogsaa sjålv hadde tankar om. -Eg skulde ann lsa fast jobb heile året hjå H.S. Hansen. Han aa skaffe pengar til ein ny reisendebest saag og radiolast forårlig. Eg hadde til aa med nylig brukt ein del av sparepengarne mine daa eg gifte meg. eg hadde lagt ut omtrent kr. 1500,- på aa vlla eit gamalt bus og fekk av Farvin, og som eg so budde i. Iett noka hadde eg sett den motorbåten og tidlegare hadde brukt på fiske. Men likevel hadde det mirka på sparepengarne.

- Men ombord "Mk.-offevang" som båten heitte hadde aa det likst på alle vis godt, det var vermt som ein turistfart det heil. I ferie tide i 1938 fekk eg høyra at Mons Lunde og brøne hans vilde selja den kutteren dei tidlegare hadde brukt til brislingnota si. Den heitte "jord" og var den same som eg hadde vore med tidlegare. Dei heldt og på aa byggja han aa til reisendebest. -Iett vart til at eg gjekk og saag på båten, og spurde etter prisen. Den var kr. 10 tus. kontant. Lunde skulde den vere heilt fiks xxkxxxxxxxxxxxx rørdig til aa gå ut i fart med handelsreisende. -Eg vart einlig om at i jan. 1939 skulde den vere leveringsklar. -Eg gjorde avtale om kjøp, aa sa som samst var at eg truleg vilde få vanskas med å

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx skaffe dei 10 tus. -Men prøvst det skulde det. Eg hadde sjålv kr. 5 tus. som eg hadde spart sidan eg vart konfirmert. So klarte eg aa låne kr. 5,000 hjå Kjenninger. Men resten som ogsaa var kr. 5000,- saag dei radiolast ut med. -Eg skreiv daa ein søknad til Fjølberg heradstyre og bad om korrur-garanti for denne saken, mot at dei fekk fyrste-prioritetspost i båten. Samtidig sende eg eit privat brev til Birskvar Konrad Lunde ved Viler sjukelag, som var medlem av heradstyret, og bad han hjelpe meg med dette. Eg hadde venlig høvt ein del kontakt med Lunde på grunn av at han var godven med Johu. Silseth.

Svaret på søknaden kom heller snart. Søknaden kom att med påtegning av ordfrar Birik Sila og at søknaden var avalegt på grunn av "konsekvenserne". Seinare vart eg sjålv vart opdsrret i Fjølberg saag og i protokollen at det var mot ei røst, Konrad Lunde, som og

hadde raadd herastyret til aa gjøva garantien .- Dette var eit avslag som eg egentlig var førebudd paa. Eg hadde nemlig paa førehand ei ering av at det daaverande Fjølberg Herastyre si viktigaste oppgøava var aa hindra all framgang, og særleg for slike som meg, som ikkje var fødd til hverken baataxix eller jord.

- Eg hadde derfor paa førehand faat tak i ein vekselobligasjon fraa Eid Sogn Sparabank lydende paa kr. 2500,- og som garantistar paa denne hadde eg faat far min som hadde 6-7 tus. kr. i samme banken, samt ein betydelig ~~xxxxxxx~~ jordiendom med hus paa. Vidare hadde eg faatt Andr. Koløy, eller "Koløyen" som er nemdt fleire gonger før. Han var omtrent i same stilling som far min, men hadde aa lekevel større jordiendom . So hadde eg Alfred Koløy, einaste som til sistnende som hadde ein del tusen staa-ande paa bok i Eid Sogn Sparabank. -So snart eg kom heim etter at eg hadde faatt avslaget fraa heradstyret, gjekk eg til Gædvik med obligasjonen, la han paa disken i banken, og rekna med at no var eg over denne pengeknipa. Men daa rekna eg grovt feil. Det synta seg at akkurat dei same som hadde gjøve meg avslag i formannskap og heradstyre, dei same styrte ogsaa i banken. Dei hadde altsea tidlegare bestemt at eg ikkje skulde betruast aa eige baat, so eg fekk paa flekken beskejd om at dei ikkje kunde eller vilde laana meg pengar mot denne garantien. -Eg maa her ogsaa fortelja at utanom den ovanfor nemde garanti, hadde eg vist dei skriftleg avtale om fast jobb heile aaret for god betaling hjaa Jonas Øglend Sandnes, som var rekna for eit av Norges mest solide firma i manufakturbransjen.

-Men pengar vart det altsea ikkje i Eid sokn. Tydelegare eks. paa grov diskriminering og vond vilje skal det vera vanskelegt aa finna. Eg var likevel ikkje so veldig sikrend, for eg kjende til at Skaa Skaanevik Privatbank i Skaanevik vart styrd av willom enno handelsmann kristofferseh, som eg var godven med.

-Men førebils sykla eg heim til Alfred Koløy og sa med han at bankdirektørarne i Eid Sogn dei betrudde ikkje alle oss i felleeskap kr. 2500,-. -Han vart storsint, og gjekk inn i stova og kom strakst ut med ei bankbok som han smelte i bordet og sa, - " ta denne aa gaa ut til dei kararne og ta up dei pengar du treng". - -Eg tok boka, det var mykje meir paa den enn det eg sku ha, sette meg paa sykkel og kom attende til banken paa mindre enn 1 time. -Det var ingen andre kunder en meg, so eg opna boka og la henne paa disken, og bad om kr. 2500,-. Det vart musestille. -"Me har kje pengar" kom det om ei heller lang stund. -"Vei, De har vel ikkje det, sa eg, men eg ser det ligg ei sjekkbok paa bordet der. So fear De prøve aa skrive ut ein sjekk paa beløpet. So skal eg sykla det snarste eg kan inn til Mons Lande med sjekken. Naar han so faar den skal eg be han springa ut her til Dykk med den, so fear De han ett om ein timetid, og so treng De ikkje pengar i det heile. - Og slik vart det.

Men det var nokk ein sers svart dag for diktatorarne i gamle Fjølberg Herad.- Det var trulegt fyrste gongen dei hadde tapt.

-Men for min part var saka greid. Eg betalte baaten. Slutta hjaa Johs. Silseth, og var med aa sag til at alt vart slik det skulde ombord i "Fjord" som baaten heitte. Eg var sjølv med aa arbeidde, og fekk ogsaa med meg "Koløyen", og i felleeskap gjorde me baaten til ein av dei finaste baatane som var i den bransjen. Eg huskar me strakst før jul ~~xxxxxxx~~ 1938 var ein tur til Leirvik paa Stord. -Baaten var utan overdrivelse som "ei fela fraa topp til taa", den vekte rett og slett opsikt. Bertil gjorde den ogsaa god fart. Med den baaten kunde eg velja jobb, og det vart daa Jonas Øglend som eg altsea hadde skriftleg avtale med.

Størst over nytter 1939 kom delvis av spent, på-vegen til Stord med rutebåter. De tok ombord alle prøverne, og stilte det ut i byllene på bord. De vart liggjende der eit par dagar, for viltend hadde godt salg til dei handlarne der. Og so viltetran fram nær nye og fine bøster. Fyrste turen gjekk me på Nordanger, og me brukte fem - seks vitar på ein slik tur. For han selde mykje og gav oss god tid. Og tente gode pengar, for oljeforbruget var vere lite. - Når me hadde bestatt alle handelskern i området, berre tok me til på ein ny runde. Av og til tok me ein runde rundt Lømo og Fremmen og Årnesvoll. Men Nordanger var ikkje det ikkaste. Høsten 1939 og me gjorde ikkje oss best der. So hadde me sjåvisagt heile Sunnhordland. - Det var eit godt "år".

- Utersom me ikkje fekk lenge på kvar stad, vart me endaa betre kjanda med lokal myndt i distriktet. Berre det som brukte aa koma på kafé og kvilmarer for aa sjå av ein prat. - Det kunne vere nokke merke som sarsint og disautent det som merke på det politiske plan. - Og kann hugsa at det vart sterkt kritisert at det ikkje vart heile skottiskmak stortingsval i 1939. - - slik det etter grueløve skulde heidast. Men kjend valde det eitjant storting meg hieit for eit par ekstru. - Det vart og tykke sarsint at ikkje stortinget gjekk med på dei forslag som vart fremsatte om aa styrka det norske forsvaret, på grunn av den sterke tilspissede situasjonen i Europa elles. - Det var og tykke skriving i aviserne om dette. Mange meinte at mykje av det som vart fortalt om den svenske tyske opprustninga det var "bløtt". Berre godt kann og hugsa at etter at tyskarne hadde heide ein stor militærvesen, med stort oppbud av store tanks, so stod det aa koma i mange aviser at senteparten av desse tank var laga av papp-plater, og solvis berre var til aa la ant, og det gjorde oss. - Og for ein part tok og til aa fylgje med i politikken. og var klur over at og hadde vere heldig aa skaffe meg ein god og sikker sarsint lovovig, som gav meg god inntekt. Men det og hugsa fram den fyrste verdenskrigen gjorde det kjent for meg at vere det krig, vilde det varte slutt med aa selja varer slik me so gjorde. Og på handelsparten ettervart som tyskarane overtok med og med i europe, vart og med og med bostekt over dei som held seg til det "brukne gaver", og heide aa frykte meg på aa eggen vart land kunde koma i farsosen.

- Og etter at tyskarne der i sept. 1939 gjekk inn i Polen, og England og Frankrike etter dette gjekk til krig mot Tyskland, var det vanskelog aa sjå folk som ikkje meinte aa burde styrka vart forsvar av allid ant. Men dette vilde ikkje dei styrande, og det vart lite gjent. - Det vart heller ikkje so svære krigshandlinger i Nordland, og me heldt fram med aa selja varer på vestlandet. Og ved marskiftet kunde og gjere opp rekveskpet for mitt verk. med helst godt resultat. Og etter nyåret 1940 holdt me fram som før, men personleg var og svært skeptisk over kor lenge det vilde vere varer nokk hjå viltend til dette salget. Og tok og til aa frykte for rasjonering av olje, sarsint feitolje, og det vart av denne grunn til at og og bror min kjente lo det feitolje som aa gåvde bort. Og denne som vere godt med oljere, etter at me kom med i viltend fyrste dugerne i april 1940 var me på tur til Nordanger, og on kvelden der 5 april laug me hjå Halge Halvik i Nordanger ved kafen hans der. I halv-gjucide om kvelden hadde me som vordt rasjonert på tur aa høyra nyhende. - Det vart aa opplyst at det overfor Kristiansand var torpedert eit tysk troppeskip, og at det var berge inn til byen tyske soldater i full uniform, som hadde fortalt at dei var på veg til Norge. Ingen av oss som høyrdde dette tvile på sarsint eingong etter nyheterne vilde fua høyra sarsint melding om det

om at det full og almindelig mobilisering. - Og me vilde mest ikkje tru oss sjølve naar det ingenting kom om mobilisering. Men me hørde dei same meldingane seinare paa kvelden. - So den sjølvalde regjeringa stod ikkje høgt i kurs i dette strøket denne kvelden. - Me sat lenge oppe om kvelden, la oss daa likevel tilslutt, og reiste tidlegt opp og fekk høyra kva som hadde hardt i morgontimane baade i Oslo og Bergen og andre stader. - Det vart ein dyster stemning, og me viste ikkje kva me skulde gjera. Me kom daa likevel fram i telefonen og fekk ringa beskjed heim om kor me var, og at me var i orden. Ut paa forniddagen saag me og nokre tyske fly og ein norsk torpedobaat i færvatnet ved Saløy, ikkje langt fraa Herøysund. - Det kom og ordre fraa Øglend paa Sandnes at me skulde slutta av turen og koma heim. - Me gjekk daa strakst heim her til Toftevaag, og tok alle prøverne opp i kuffertane me alltid hadde ombord, og settex dei opp paa sjøhuset her paa Euneset. Tønnesen reiste heim til Stavanger, og vart og sjølvsagt heime og var noksaa utslætt. Kva skulde eg no med ein reisandebaat? - Det vart helst berre aa høyra etter nyheterne i radio. Men det var berre styrjelighet. Etter at tyskerane hadde sett seg fast i landet, kom det beskjed om eit slags "stille mobilisering", slik at eindel ungdomar vart saale forskjellige stader. Men den sjølvalde regjeringa hadde rømt, og ein for meg ukjent Qvisling hadde hadde i radioen sagt at all motstand vilde vera forgjæves so det maatte ein berre slutta med. Og ein meir kjend Biskop Berggrav, hadde kjørt rundt i Wordmarka med bil, og med ropert, sagt i alle retningar at dei ungdomarne som laag i skul der berre maatte slutta av og koma heim-att. - Det var reine kaoset. Eg kann ikkje hugsa akkurat kor mange dagar me laag rolegt. Eg trur ca. ~~ixix~~ 1 vike. So kom det ein dag beskjed fraa lensmannen i Fjæra at eg maatte taka baaten min aa gaa til Fjæra og henta heim ~~xxxxxxx~~ ~~rdmlinger~~ av ymse slag. Eg gjekk strakst til Fjæra og fekk 50-60 mann med utover fjorden, som vart leverte so nær heimstaden som det let gjera. Ein av dei var stortingsmann Knut Markhus som budde paa Halsnøy, og som eg kjende godt fraa den vinteren eg gjekk paa Folkehøgskulen. Han stod ved side av meg i styrehuset paa heile heimturen, og me hadde ein lang og intressant samtale om den stoda me var kome i. Han var om muligt endaa meir nedstemt enn eg var. - Rute-gaasnde kommunikasjonar vart det slutt paa i den fyrste tida. Dette førte til at handelsmannen her i Toftevaag, Andr. Tofte leigde meg til aa gaa til Fjæra med eindel varer han hadde selt til handelsmenn i Odda. Det var egg og kjøtt og diverse andre ting. Dette var etter at det var gjort forsøk paa eitslags forsvar forskjellige stader. Det var ein fin dag me gjekk innover fjorden, og la til kai i Fjæra. Endaa før me hadde stoppa motoren kom uet norske soldatar i uniform og rette maskingever paa oss, og saag i det heile krigerske ut. Dei fortalde daa at dei hadde faatt melding om ~~xxxxxx~~ at det var ein motorbaat full av tyske soldatar ~~xxxxxx~~ ~~fjæraen~~ paa vei inn fjorden. Og hadde i det høve grave ned i kaien ca. 100 kg. dynamitt som skulde sprengjast med same baaten la til kaien. Dei hadde stode med fingeren paa avløysarknappen, og berre vante paa at den fyrste tyskeren skulde visa seg. Det var nokk berre sovidt me ikkje streuk med der dagen. - - Me var seinare fleire slike turar til Fjæra, og vidare med bil til Odda. Ein gong vart me stoppa av ein av ein av H.S.D. sine baatar, og me fekk ved paa baaten vaar ca. 200 kassar med appelsiner som var kome fraa ein baat som tyskerane hadde bomba i Ulvik. Me gjekk opp paa alle kaiar og brygger og la paa land ein eller to kassar, slik at alle kunde forsyna seg aldeles gratis. Ein seinare gong fekk me eindel ost paa same maaten. Det var mykje fransk rokkefaarost. Svert god.

(var)

sjølvvaagt hadde me og sjølv baaga ost og eggsliver so lunge det kunde oppbeverast. - Til Halsrud kan det ellie ikinje tyndnes i det heile. Se her høyrde me berre rjokar. Men det var so notsbildande at det lynde me vite hve som var sarning og hve som var "fisks". mest unvleideligt høyrde me om at engelskmennene skulle koma og iin slutt på tyskstyret. Sindel trude nokstidest på det. Berre var sein skjøpiske, til disse siste hørdde og.

Men alle berdele, kasser og andre gader so folk samlast vant det skilningt for lunge tidlen kan bli en vera. Disse hørdde de nærader omme vakte eit att. - Men før det var det berre nokre iin som kunde ta iin seg. Berre vart gitt på som tykkelig, sjølv om det seinare viste seg at ~~XXXXXX~~ desse gaste vurderte situasjonen nest realistisk. Noksam mange hørdte og at det kom bli en verda ei stor og utindelig nedfallsgang. Det gjekk den Mangel ikinje lunge før det kom rjokter om at det skulle nyljast i gang arbeide som flyplasser og luftstrings-berleg. Og gjekk ellie flekke merke for endr. - disse som berre ut varer berre i lungen, kuggesund og staverger. So noko lunge ledighet vart det ikinje for meg. For i mai kom me berrejed fram igland i Sandnes at me skulle ha pakkene ombordi batten og koma bli Sandnes, for en halde fram med selget, iisobilia i Rogaland. - Søndag 10 eller det var 11 mai gjekk me fram luftstring tidligst på morgonen. Lagre bror min var med som kokk. Vidare var sjarne kotte berre på red, han skulle set-just i land i kuggesund. Me gjekk derfor på innsida av Sandnes i kuggesund og sette fram opp på fastlandsida, og fortsatte so strakst videre utover i Sandneset. Det var litt solskin og rolige vindforhold. Me gjekk framover fastlandsida, og der me kom akst til enden, roppte utveldigst bror min til meg at det lagte med kulur tatt bak batten. Og søkke på batten med eingang, og la batten heilt roleg, og gjekk ut på deknet og saag oppover landet. Der var heile utviktig og ingenting om sjne. Etter et stund sette eg derfor pånytt full fart og atrede utover. Men daa blei kuluregret til pånytt. - og la daa batten heilt rolegt iindan eingang. Men vart det allie på kuluregret. Me vitte so ikinje hve me skulle gjera. Det var ingenting om sjne nokon stad. - Men et tid lot eg batten gaa med å rime fart med kurs mot Kopervik. Det kom seg inges kulur, og derfor sette eg batten lite etter litt, opp til full fart. - Men me nemme oss Kopervik saag me at det meente var derfra kulureget iin, for det var oppsett snaskingaver på kaisen som allie var full av tyskerer. Og där me hadde førstingstid snikingstid fast i kaisen, hoppa det ombord i batten so mange tyske soldater som det var plass til. Me saak ikinje eingang fast i kaisen. Det gjorde tyskerne, der heller ikinje stoppe motoren. Me vart strakst beken med og til det tyske kommandanten, og saak førstingstid om av at eg var engelsk spion, og vilde varte stillt for kriessett. Og var eg skellig vart det nyretning alle same gader. Det saag at bli en be svart til hanstark, - men likevel brakte dei eitallene høflighet. Sjølvvaagt sette eg batten so pakkelig pris på denne hørseninge, og selte med at me meente koma fra optilist sette som meente var ei vinstyding. - Det var sindel spraktesker, men etter ein stundta kom det ein god folk, og etter indre ein god hve hadde dei kontakta levetegener i Hjalberg og igland på Sandnes, slik at me ikke eit sekkle "chein" med skjel og so underskrifter som gav oss rett til so gaa videre. Men det ei vinstyde provisorierbare me hadde på ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ og det var det svart meente-begge mot. Dei lotte og ~~XXXXXXXXXXXX~~ riste på dei fleire ganger. Berlig ein som var ukstre tere hadde dei vort for en lunge verna so gaa sundt. - Dette vart daa likevel ikinje rove av. - Drivrer til heile skilningta var so me hadde gatt gatt på innsida av Sandnes i kuggesund. Me skulle bu gatt opp til kaisen på utsida av Sandnes og inat eitllige "chein" opp. - Men kven kunde vite slikt. - Me var var til en gra der me sjølv vilde.

Me gjekk etter dette vidare direkte til Sandnes utan meir trøbbel. Men på grunn av dette hefte kom me til Sandnes seine kvelden, slik at me fekk ikkje kontakt med Øglend for dagen etter. Ein av sjefarne Sigurd Øglend kom då ned på barten og fortalde at han hadde fått telefon frå Handelsmann Skirnhøenes i Brøndesund om at alle hønsi i distriktet der ute heldt på å svelta ihel på grunn av at det ingen som lenger hadde mat å gi dei. Alle låger var tomme. - Det vart til at me lova å ta med 5 tonn maiskorn til hønsi i Brøndesund. - Me fekk so ned på barten vår, "Toftzy" som han no heitte, 50 hundrekilossekler med maiskorn. Me plasserte 25 sekler på kvar side av barten. Og været var fint, so det vilde gar fint ned kornet som dekslast. - Me gjekk frå Sandnes neste morgon og direkte til Skirnhøenes i Brøndesund, og kom der til i kveldinga. Her vart storblid når me fekk sjå på seklerne på dekk. Det same vart hønseeigarane, som sacla seg på sekkerne og tok dei på laud alt same kvelden. Eg tok heller ingenting i frakt for dette, og derfor var det to av hønse-eigarane som kom ned med ca. eit snøis egg til oss. Det var me jo takksame for. Skirnhøenes takka og svært for dette kornet. -- I ttersom me no var komne utan Rogsland, vart det til at me gjekk ein tur rundt i Sunnherdland og Hardsanger til i slutten av juni måned. - Då skulde det vera ferietid, og me gjekk til Sandnes å leverte opp alle prøvorne. Eg var klar over at det var slutten på min "karriere" som handelsreisande. Me var oppe og tok avskjed med firmaet og dei me elles kjerde. Eg vart vist rundt på sykkefabrikken og konfeksjonsfabrikken. Det var sers intressant å sjå at dei trilla ut oppå kvarandre 10-12 heile stuar med ned dongeritøy, og so gjekk det eit apparat på skinner som klypte eller freste alt dette ut på ein gong, etter akkurat den modellen dei skulde ha. Og det gjekk fort. Det same med synga. - - Etter dette fortalde Tønnesen meg at Øglend hadde sett i gang produksjon av ~~XXXXXXXXXXXX~~ granathylser for levering til tyskerane, men dette fekk eg ikkje sjå noko av. - Etter dette låg både eg og barten i opplag i nokre veker. Det var ein noksn luter stening millor folk, og ein rykteflaum over alle grenser. Folk var mykje intressert i rykterne om at det var sett i gang mykje arbeid ved tyske anlegg, og at folk stod i kø for å få jobb der. Sanninga om dette kom også snart for ~~inga~~ dagen, og det var at tusinvis, og snart tituservis, hadde teke not arbeid ved tyske, sokalla forsvarsverk. Og mange fraktesfartøy var komne i fart for tyskerane. Soleis var det ein søndagsskulelærar herfrå som hadde ei stor skydte som forlenget var teke til med å transportera sand til tyskerane sine anlegg på Osterneset. - Og fekk og høyra at alle dei andre reisande basterne var komne i tysk fart. - Eg var noksn uvisse på kva eg skulde slaa inn på. Men so ein dag i slutten av august 1940 fekk eg høyra rykte om at det skulde setjast i gang arbeid på veg frå Kyrring til Fjara, og at dei skulde ha ein bært til å transportera arbeidsfolk til dei forskjellige anleggs plasser. - Eg mista alt same dagen med barten min til Kyrring og baud fram barten til avdelingssjefen der. Det var ein ingeniør som heitte Frønd. - Her var intressert og kom strakst ombord og saag på barten. Og me vart snart einige om at eg kunde taka til fyrste mandagen etter. - Eg skulde ha fast betaling for den bestente transport av arbeidsfolket, og elles ekstra betaling for tilfeldige turar. - Dette skulde visa seg å verta ein sers god avtale for min part, for det vart mykje meir ekstra turar enn nokon hadde rekna med. - Det vart også ein sers intressant jobb. Eg vart plassert i Aakra, der mange av arbeidsfolket skulde bu.

Hver morgen tok eg so ombord i baster ein 50-60 mann, som eg so fordelte rundt paa dei forskjellige akterter med ein 6-8 mann paa kvar akkort. - Eg so var det attende om kvelden. - Lida i mellom var eg ofte ute paa ekstraturer, slik at eg nærges dagar var i trafikk heile dagen, og det kunde og vera ekstraturer om natta. Eg vart i det heile hardt drevn, men tente ogsaa mykje pengar. Ved helgerne gikk eg heim med dei arbeidsfolket som hadde so kort vei at dei kunde ta ein tur heim med helgerne. Og attende kvar søndagskveld. Alt dette var ekstratøst, og eg gjorde det godt økonomisk.

-Arbeidet med veien skulde gjerast so snart som var, og det vart sett inn meir og meir folk etterkvart. Tilslutt vart det sett at det var 1100 mann fordelte paa heile veistrekkinga fra Kyrping til Fjære. Eg det kom og fleire baster som førte folk paa same maaten som eg. Dei andre var den likevel frakteskjøyer. "Toftø" var den einaste passasjerbåten ei heil tid. Men naar det leid paa i 1941 kom ogsaa Jens Widby fra Stord med ein mindre reisendebåt som gikk i same farter. Jens Widby vart seinare tillitsmann for heimfronten paa Stord. - Arbeidet med veien gikk altso bra, den likevel bortsett fra at det vart fleire stygge ulykker. Ved ein stad strekkes innom kirkhus var det ein stad dei kalla "Glømo". Her fall ein arbeidsformann utfor vegkanten under arbeid, og for nedover bergknausarne og rett i sjøen. Men var død den har vart bogen opp. Tidlegare hadde ein mann vorte mest avklippt av ei steinblokk ved Sæftdal.

Ved Kirkhus var det og ei stygg ulykke, sjelv om denne mannen overlevde. Like-eins ved Teigland og fleire andre stader. Det var min jobb aa fira desse skadde til Skarvevik til dr.Holland, dersom hendaa ikkje var i fjorden paa farsland.

-Men bortsett fra slike syrlige hendse var det trivselgt aa arbeide med veien, som trulegt hadde late venta lenge paa seg, om ikkje tyskerne hadde forlagt veien laga. - Det var for det meste akkort betaling til arbeidsfolket, og dei berg godt i. Ankelte gonger var dei likevel misnøydge, og da snakka dei om at dei vilde slutta, aa ta seg arbeid paa tyske anlegg der betalinga var hogere. - Ankelte gjorde ogsaa dette. - Eg vart verande i Ankrafjorden til det meste av veien var ferdig, paa vaerparten 1942. Den var det ikkje lenger bruk for bast etter som dei fleste av aa arbeidsfolket var ferdige, og trulegt flytta over til tyske anlegg. - Det kunde vere mykje aa fortalt om forskjelligt fra desse burtimot to ar paa anleggsarbeid. Skal ta med eitpar ting. - En dag laeg eg med baster ved Makhus og lossa sement som det vart brukt mykje av. Det var fire mann som bar sementen opp paa land, og lagra her i eit skur ca. 30 m. opp paa land der. Mellom desse var det ein helst liten mann som heitte Branskott, og som skulde vera so usetteleg sterk. - Ein Skaalnes som og var med paa dette snakke fram paa kommandosjekker har trudde han kunde bera i ei vending. Til varleg tok kvar mann berre kvar sin sekk, som den var paa 55 og 2/3 kg. Det skulde vistnok vera 1/3 tunna.

-Tilslutt tok Branskott eit tog og la opp paa eit parafinfat som aa hadde paa dekket. So tok han seg slike sementsjekker og la paa toget, fekk dei i balanse paa ryggen og gikk paa land med dei, og la dei fra seg i skuret. Det var mest utrulegt, og aa som saag paa frykta at kaien som var daarleg skulde bresta under han. - Eg skulde klart ein til aa "Branskotten", - og det trur eg han kunde. - Eg har i mitt liv truffe berre ein mann som var like sterk, og det var feder Løtberg som eg har fortalt om tidlegare.

- So laeg altso mykje i Ankra og kom derfor i god kontakt med folket der. Her snakka dei om haustarne mykje sauer og lamb, og aa kjopte paa sokkila svart, alt aa vilde av dette. Fleire sjeffelvar kjopte eg og hjae Alf Bjelland i Hallvik. Alt paa svart sjeffelvar.

I aakra budde ein mann som heitte Knut Tungsøvik, Det var ein av dei driftigaste dei hadde der. Han hadde mellom anna faattigang mjølkesalg i Bergen, og vart av denne grunn kalla for "Mjølkekout". - Han hadde og truleg tent litt meir enn folk flest av denne grunn, og det var det sjlvvisagt mange som ikkje likte dette, og leid av avindyrkja. Han hadde og vore medlem av XXXX Nasjonal Samling og gjekk rundt og vilde at flest mulig skulde verta med der. Han kom og til meg, men eg forklarte at politisk intressert var eg ikkje. Det kunde einast vera naar det gjaldt bygdepolitikk, som eg meinte var sterkt diskriminerande, i allfall der eg var fraa. Han kom att fleire gonger noko som berre verka til at eg fortalte at eg var sers lite fornøyd med dei som styrte paa Halsøy der eg høyrde heime. Dette av grunnar eg har fortalt om tidlegare. Eg fekk etterkvart skjøn for at Knut Tungsøvik hadde eit eller tillitshverv fraa dei styrende, som gjorde at han kunde fse avsett desse "knokarne" som styrte med alt i gamle Fjelberg Herad. Eg let han skjona at dette vilde vera reine fornøyelsen for min del, og fekk og skjøn for at han var paa bølgeleunge med lenchandler Johs. Silseth i Toftevaag. - Men paa vearparten 1942 vart det slutt for min part i Akrafjorden. Eg reiste òs heim som skuldri mann, følte meg førebils økonomisk overpaa, og gløynde ut det eg hadde fortalt til Tungsøvik om kommuneegaranti og likvande. - Det var derfor ein stor overraskelse for meg da eg vistnok i juni 1942 fekk rekommendert skriv om at eg var oppnemnd til ordførar i Fjelberg fraa ein viss dato som eg ikkje kann hugse. Det kom fra Hordaland fylke. Dette var noko eg aldri hadde tenkt meg. For det fyrste var eg heilt ukjend med slikt arbeid. Hadde aldrig vore paa noko slags offentlige møter, viste knapt nok kva eit kommunebudsjett var for noko. Eg var heilt klar over at eg var totalt "ukompetent" til dette arbeidet. - So eg føretok meg ingenting for aa fylgja opp denne oppnemnings. Men so vart det kunnngjort i radio at ordførar i Fjelberg var heretter Johs. G. Tofto, i Toftevaag. Og har som tidlegare ordførar hadde vore, gav beskjed om at han var slutta aa fungera og at eg maatte overta. I tillegg var det mange av bygde-folket som oppfordra meg til aa fylgja oppnemnings, ein av desse var Johs. Silseth, og eg fekk seinare ut at det trulegt var han som var hovedansvarleg for at eg vart teken ut til denne jobben. - Eg venta likevel altfor lenge for eg hente heim det som høyrde med til ordførarjobben. Men ensider menna eg meg opp og tok motorbaaten min og gjekk ut til sidsvik for aa taka mot fraa gamleordføraren det som eg hadde faatt beskjed om stod klart aa venta paa meg. - Og det gjorde det. Alt var samla i ei stor eldgammal kiste, som motter rakk av. Men forutan dette var det nokre papirer han vilde ha kvittering for, og det fekk han. Han saag ut til aa vera i rektigt godlage av ein eller annan grunn som eg dan ikkje skjona, og heillar ikkje brydde meg aa. - Men eg var hastig for aa kona meg heim for aa sjaa nemere paa kva som var i kista. - Og so snart eg fekk henne i hus vart ho opna. Òs skjona eg grunnar til gamleordførarens godlage. Kista var heilt stappfull av alle slags papirer, men saman - rørt som om dei skulde ha gætt gjennom ein separator eller tromle. - Eg brukte trevaker for aa sortera det fraa kvarandre og fse lagt det so noklunde i kvar si mappe. Det var jo ikkje heilt sikkert alltid, kor alt høyrde heime. Men so noklunde vart det noka. - Etterkvart som eg sorterte laga eg meg fire nye skuffer som passa til dei pappapper og hadde kjøpt, og sette so ilt paa plass med navn paa kvar mappe. Etter dette var det raad aa finne fram til det rette paa kort tid.

Korleis dei tidlegare hadde ordna seg kjem nokk aldri for ein dag, for no er "alle døde". -Men for ein dag kom no ting som paa ingen maate tolte dagens ljøs. -For eks. , - naar eg før krigen gjekk med handelsreisande som det heitte, kom eg som før fortalt i kontakt med mange folk rundt omkring mange stader. Millom anna med ein Thorvald Bie fraa Espevær. Han kjøpte seg ein stor baat som var bygt av Gunnar Djuve her fraa Halsnøy. Daa eg spurde han korleis han kunde skifa seg nokk pengar til dette, svara han at det var med laan fraa ein statsbank for 90 % sitt vedk. og so var det 10 % i direkte tilskot. Det var ei ekstraordning som gjaldt berre i fiskerikommunar fortalde han. Eg som gjerne skulde kjøpt baat sjølv ergra meg svært over at det ikk-je skulde gjelda ogsaa i vaar kommune slik at eg og kunde faatt laant pengar. Men gjorde det altsaa ikkje. - - - Men i den kommunale kista eg no hadde paa stovegolvet fann eg millom anna rarheit heller tjukk bunke med trykte søknadsskjema om akkurat denne ordninga. Og vidare fann eg ei mindre bunke med opptrykte plakatar som fortalde at alle som stod i fiskerimantalet i alle kommunar kunde faa slike laan og tilskot. - - - - - Det var berre det at desse plakatar aldri hadde vore oppselgne i Fjelberg Herad - - -. - Det skulde berre mangla at slike som ikkje var fødte til det , skulde faa seg baatar. Og det var det heller ingen som fekk i Fjelberg Herad, ikkje med statshjelp. -- Soga er 100 % sann sjølv om det er utrulegt. Ved eit litt seinare høve delte eg ut baade skjemaerne og ~~plakatarne~~ plakatarne til slike som kom paa besøk. Kan serlegt hugsa at Anton Eide fekk med seg fleire slike plakatar, som har viste fram. -Det vart mykje snakk om dette i bygda. Eg kom ogsaa over andre merkjelege ting. For eks stod det i møteboka at ~~Blaxi~~ direktør Lunde ved Valen sjukehus, ein to -tre aar før krigen hadde tilbudt Halsnøy, vistnokk 200 kw. straum fraa kraftverket til sjukehuset paa Valen. Etter at dette tilbudet var handsama av dei fire klokaste menn i formannskapet, med ordføraren i spissen , vart tilbudet avslaget. Etter at freden braut laus i 1945 fekk samsame ordføraren ~~ikkje~~ 1200 kr. i sekalla søsløn. Det maatte trulegt vera for slike avgjerdar som ovanfor nemdt.

- Men etter ei tid gjekk det tolegt bra med ordførararbeidet. Men naar det leid litt paa hausten fekk eg melding om at ingen kunde vara ordførar utan at han var medlem av W.S. og eg der stod at eg derfor var innmeldt og rekna som medlem. - Dette brydde eg meg førebils ikkje so mykje om. Men etter-kvart kom det rykter om at alle som var medlemmer av W.S. dei skulde etter krigen forvisast til Bjørnøya, - eller skjytast. - Dette var jo ikkje so lystelige utsikter, so eg tok ein dag i sept. og skreiv eit brev til Nasjonal samling sitt kontor i Bergen, og sa fraa om at eg ikkje kunde gaa med paa aa staa som medlem i partiet. Eg nemde og at eg var inot forskjellige ting som partiet etter tysk paatrykk maatte finna seg i.

~~Etter~~ Eg kann serlegt hugsa og nemde forfylgjinga av jødarne . Etter dette høyrde eg ikkje meir om dette, og heller ikkje at eg ikkje kunde halda fram som ordførar. Det brevet eg sende til Nasjonal Samling var sopass ~~kritisk~~ kritisk at eg den første tida var litt nervøs for at det kunde faa fegger for meg, men det gjorde ~~altsaa~~ altsaa ikkje. Og eg heldt fram som ordførar i Fjelberg.

Samarbeidet med heradstyremedlemmerne gjekk helst svært bra. -Men ettersom dei var baade gamle og "knokte" etter min oppfatning, vart det oppnemdt nye og yngre representantar fraa nyaaret 1943. Men førebils hadde me altsaa dei gamle aa dragast med. Eit av dei faa ting me kunna ordna med i denne tid var aa byggja veier. Eg gjekk strakst i gang med aa faa bygt veien "Toftavaag -Landa" som det hadde vore arbeidt for aa faa sidan 1912. Serlegt Stavanger Preserving som dreiv sardinfabrikk i Toftavaag hadde sagt seg sers ivrige for aa faa denne veien.

Dei hadde nemlig mykje folk som kom fram frå Høylandsbygd til arbeidet på fabrikk. Dei hadde og i 1912 sagt seg villige til å gjøva kr. 1800,- til denne veien. Men det hadde ikkje vorte noko av veibygginga på grunn av at dei som eigde grunnen rekta å avstås veigrunn. - Dette dsa ved uttak av Andr. Koldy som vilde ha veien bygt. - Eg tok dette opp i eit av dei fyrste heradstyremøti eg var med på, og fekk to tredjedels fleirtal for at det skulde heldast skjøn hjå dei som ikkje vilde selja veigrunn frivilligt. Det vart hjå alle med unntak av "Koldy". - Eg fekk ordna det slik at skjønnet vart halde noksså snart. Dei fleste grunnveigarane var sers uvillige, og særleggt Johs. Silseth gjorde allslags karster for å forhindre at arbeidet vart sett igang. Det var fyrst sokalle lensmannskjøn, og dei fleste grunnveigarane måtte fram personleggt. Og so sjølvsgt eg som representant for kommunen. Paa beferinge kom eg hugså at som til sin av grunnveigarane ordna det slik slik at han kom til å gaa berre eitpar meter framfor meg. - Om ei tid klarte han dsa å prestera ein heller kraftig sokalle "braksjitt", og for å vere sikker på at det skulde merkast mest mulig, letta han rikleggt på sine bakfoten samtidig med brakket. - Det vart sjølvsgt også overskjøn, med serskrivar Haukass som formann. - Naar dsa kom at fram skjønnet om kvelden, vart det hjå han beslaglagt div. varer som han måtte fremså han hadde fått gratis hjå Johs. Silseth i Toftavnag. Det var altså resjoverte varer. - Silseth og Co. sette so å segja himmel og jord på ande for å hindra at arbeidet vart sett i gang. - Dei rekta å ta i mot pengarne for grunnen, og rekta absolutt alt. - Likevel fekk eg sett arbeidet i gang med eit arbeidslag her fram Toftavnag. Til Formann fekk eg ein flink kar fram Lynæs som heitte Arthur Sundal. Arbeidet gjekk bra og Silseth og Co. var utan overdrivelse heilt rasande. Akkurat naar me var ferdige over Silseth sin eigedom hadde han faat istand eit eller anna for sin eigen del, slik at eg fekk telefon fram politimesteren i Nordalend, tidlegare "S. medlem Cappelen-Dahl om at arbeidet over Silseth måtte stoppest på øyeblikket. Me var dsa komen over på naboen sin eigedom, so eg var vrang og stor i kjeften, og rett ut rekta å taka mot ordre fram politiet utan at eg var dønde for eitkvart på fyrhend. - Men vart sjøvnsgt heilt rasande, noko eg ikkje brydde meg om. Og arbeidet heldt fram. Me fekk ferdige den eine akkorten etter den andre, og ved fredsutbrotet i 1948 var veien sett på planert heilt fram til dei som bur ved veien på Landasanden. - Igv vart seinare gjort ferdig fram til hovedveien. - Men som lagde "braksjitt" under skjønnet og fleire andre av hans varmaste slekt, bur naa ved denne veien og brukar han difor dagligt til å fram sine nybygde hus. Men elles had e eg utrulegt mykje arbeid ~~akkurat~~ for å faa denne veien bygt. Soleis hadde eg venskar med tyskerane som meinte dei som arbeidde på veien burde vere på tyske forsvarselegg. Eg vart og eingong truga med arrestasjon, noko eg ikkje trudde større på, og som helle-r ikkje vart noko av før freden braut laus. - Etpar nar etter fredsutbrotet dsa veien var heilt ferdig, heldt Stavanger preserving ein takke-fest for Fjelberg Forsærveskep som innbedne vresgjester. Dsa sat det folk der, som hadde gjort altdei kunde for å hindra denne veibygginge, og tok mot takk for veileiort. - Men utanom denne veien fekk me bygt mykje andre veier i Fjelberg under krigen. Soleis vart heile veien fram Gravdal til Sjøvangen ferdig planert. Eg kann endaa hugså den dagen eg var med ing. "itter inn til Sjøvangen og bestemte kvar endepunktet med kai skulde vere. Det var to eiend på vagen, og lagge vilde ha kaien, sjølvsgt. Det er i slike avgjerdar ein misser sine venner.

Eg kann og hugsa at ein gamal mann i Sjøvången takka meg svært for at dei no endeleg hadde faat vei, som dei hadde arbeidd for heile sitt liv. (For Sjøvången). - Det vart og bygt ikkje so lite paa veien fraa Arnevik til Syanes i desse krigssaara. Det skulde ikkje undra meg om ikkje noko herad i heile landet kunde mela seg pr. inbuar med det me gjorde her i Fjelberg under krigen, paa akkurat akkurat dette omraadet. Men sjølvsgt gjorde me ogsaa andre ting. Eg vil nemna at i 1944 tok Haldor Haldorsson paa Rubbestadneset til aa planleggja ut-byggjinga av Blaafalli etter krigen. Han sende i høve dette, ut eit rundskriv til alle ordførarar i Sunnhordland, og bad om deira syn paa dette. Eg ~~svara~~ svara omgaa-ande og svært positivt paa dette. Men det hadde nokk ikkje alle gjort, for om ei tid kom det eit nytt rundskriv, og der stod at det vilde vere ynskjelegt om alle hadde det same positive synet som ordførarar i Fjelberg ~~hadde~~ hadde paa dette. Dette førte til at eg i samraad med Lars Gjerde fraa Arnevik, sette fram forslag om at kommunen skulde setja av pengar til eit elektrisitetsfond. Dette var heile heradstinget einig i og det vart sett av eit fond paa 30 tus. kr. (Eg er ikkje heilt viss paa summen) Kanskje var dette det fyrste elektrisitetsfondet i Sunnhordland. -Litt vei vart det ogsaa bygt paa Borgundøy under krigen, - endel av ~~veien~~ veien mot Bjellebø. - Eg er heilt viss om at mest alle folk paa Halsnøy og i Fjelberg Herad i det heile, støtta meg i det arbeid eg gjorde for veibyggjing i mi ordførartid. Det er ein kjendsgjering at det i desse omlag tre aar vart bygt meir vei, enn det vart bygt i det same omraadet i dei føregaa-ande 70 aar. - I høve av alt spektaklet det var om veigrunn til veien Toftevaag - Landa, gjekk Torbjørn T. Tofte, og Peder Hillestad rundt paa øya og samla inn pengar som skulde brukast til aa betala for denne veigrunnen. Mest kvar einaste familie paa heile øya teikna seg paa lista som eg har her framfor meg i original. Den siste paa lista er Stortingsmann Knut Markhus. Og den fyrste Stavanger Preseving. Det kom inn fleire tus. kr. som vart innset i Skaanevik Privatbank. Eid Sokn Sparebank vart funnen ubrukkelig til dette, ettersom dei som styrte der var grunneigarar som ikkje unte folk veigrunn for nokon pris. - Eg gjorde mange interessante erfaringar i mitt arbeid som ordførar. -Mykje var det berre ein fornøyelse aa arbeida med. Men ikkje alt var bra. For eks. var det slik at ordførarar hadde plikt til aa skaffa hus til dei som ikkje klara dette sjølv. Det kunde eksproprierast om nødvendig. Dette lika eg lite. Men maate gjera det i eitpar høve. Det var ein familie paa ~~Borgundøy~~ Borgundøy som budde paa eit loft som var nærmast som eit naust, og vinteren 1943 vilde dei rett og seltt frysa ihel, - akkurat som tyskerane i Russland. - Dei bad jammerlegt om hjelp ettersom dei og hadde eit lite barn. Eg fekk opplyst at det paa Brække lærargard var eit lite ~~gamalt~~ gammalt hus som stod ubrukt. Men dette var det læraren som disponerte. Eg rodde over til Borgundøy og la saka fram for læraren og bad han leiga ut huset til denne familien. Det var ei eldre dama, dotter hennar, som ogsaa hadde ei lite jente. Men han paastod han hadde bruk for huset sjølv. Eg kravde daa aa faa sjaa paa huset, noko han var lite villig til. Det vart no likevel at han laaste opp so eg fekk sjaa kor mykje han brukte det. -Huset var heilt tomt burtset fraa at det i stova stod ein halvfull sekk med mjøl. -Eg sa daa med han at huset vilde verta rekvirert til bruk for denne familie. Eg reiste heim og sende rekomandert rekvisisjon alt same kvelden, og familien flytte inn kort tid etter. - Etter omkring eit halvaar, kom det skriv til heradstyret fraa læraren ~~med~~ med krav paa ein heller dryg erstatning, paa grunn av at denne familien hadde trakka ned graset paa lærargarden, og det var vist og nemdt andre ulemper.

Dette kravet sette eg opp paa sakliste til det siste møtet me hadde med det gamle beradstyret. - Eg hadde inillettida undersøkt kor mykje inntekt læraren hadde gjeve opp til skattleggjing fraa garden sin. Dette var litt over 1 kr. - Av denne grunn meinte eg at han ikkje hadde krav paa noko erstatning. Men nokne mange av dei andre representantane var av ei annor meining, og ~~ikkje~~ tok til aa diskutera kor mykje han skulde faa. - Men meden dette gjekk forseg skreiv eg inn i protokollan, at paa grunn av at det ikkje var overrakt paa lærarens gardsdrift, vart søknaden om erstatning avslagen. - Og so las eg det opp, med bakad om at dei som var ueinig i vedtaket kunde faa det innført i protokollan. Som ordførar hadde eg høve til aa gjera det paa denne maaten. Men det viste seg das at det var ingen som vilde ha namnet sitt i protokollan, - mot eit slik begrunna vedtak. Det vart altsaa ~~innført~~ einstemt. - Men so var det alltid slik at avskrift av møteboka vart sendt til bladet "Sunnhordland". Og so stod det strakst etter aa lesa i dette bladet, at læraren i Brekke skule ingen skattbar inntekt hadde av lærargarden. - Ikkje lenge etter dette, fekk eg høyra at det utsida av skulen i Brekke, stod aa lesa med store bokstavar, "Gud fri og bevare oss fraa læraren vuar". - Og ikkje lenge etter dette kom det opsei-ing fraa læraren. Han slutta og seinare har eg ikkje høyrte meir fraa han. Me fekk ein god lærar att.

Ordførarjobben var sera interessant og eg kunde ha fortalt mykje om dette. Men det vil føra forvidt. - Kanskje var eg den yngste av alle ordførarane i heile landet? - Dette veit eg daa likevel ikkje sikkert. - For at eg kunde utføra mine andre gjærnmaal gjere maalt fekk eg tilsett sekretar som hadde kontor paa Sjøvik.

- Paa vaarparten ~~1942~~ 1943 daa eg akkurat var slutta i Aakrafjorden og var komen heim med baaten, slo det til med eit svært godt vaarsildfiske ved Bokn og ved Bøale. - Eg fekk daa med meg 4 mann herfraa og me tok baaten min og gjekk ut paa sildepitling som var so "på noten" paa den tid. - Me gjorde det godt, og sjølv om det var ulovlegt so salte eg vel 100 tønnar med sild. - Men utanom dette so kjøpte eg to laster med sild hjaa nokre Halsvylag som hadde sildelass ved Bønnelhamn. Denne silda reiste eg rundt i bygdane i Sunnhordland og selde til folk. Dette var alle takkeme for, og kjøpte fraa ein til 2-3 hl.kunn. - Meir enn 3 fekk ingen. Serlegt alle i Aakrafjorden var flinke til aa forsyna seg med sild. Dette var og strengt ulovlegt, men eg høyre aldrig noko fraa noko hald. Dei vel hundre tønnar eg hadde salte selde eg seinare til Odda forsyningsmann, - som baade takka og betalte for silda. Svidt eg eg hugsar var prisen omkring eithundrekroner for kvar tunna. Likevel tykte eg dette var ein bre pris. - Vinteren etter var det fleire av bygdas beste menn som forsøkte seg paa det same. Dei salte eit større kvanta, og i allfall ein del av dette vart selt til Tyskerane paa Stord for kr. 300,- pr. tunna. Dette veit eg heilt sikkert, paa grunn av at eg sjølv ein gong eg skulde eit sma erind til Stord, hadde med meg ein del av desse tønnarne.

- Diskusjonar om krigsutviklinga var sjølvseg daglig kost i denne tida. Endel hadde det med at det stadt var berre kort tid att so vilde engelskane koma aa gjera slutt paa lendigheta. - Og kan hugse at eg eingong kom i hard diskusjon med ein veiformann fraa Tysnes som heitte Frøkedal om dette. Eg meinte at krigen kom til aa vaa i mindst fema nar fraa 9 april 1940. Han forklarte at i sofall skulde eg faa kr. 1000,- hjaa han. Dette var mykje pengar paa den tid. Det er 50 gonger mindre i dag. - Eg har til dessar ikkje krove dei inn. - Men Frøkedal har innrømt at eg vann dei.

Hordaland fylke hadde paa denne tid noko som heitte "Opplæringsfondet til praktisk arbeid". Det stod vist og noko om at det tiltenkt evnerik ungdom. -Ein dag kom ein Wils T. Engelsen inn til meg for aa faa litt orientering om dette. Desverre var det slik at søknadsfristen var utegaaet. Men det vart likevel til at me laga ein søknad om tilskot som eg tilraadde paa det beste. -Det var ein rutebaat som gjekk herfraa Toftevaag om natta, og ettersom det var forsinkt fraa før maatte brevet med søknaden koma med denne baaten. -Men so viste det seg at hverken eg eller Engelsen hadde frimerker. -Men offentlegsak frimerker det hadde eg, og sette so paa eit slikt, og Engelsen la sjølv søknaden i postkassen i Toftevaag. So tenkte eg ikkje meir daa dette. Men omlag ein maanedstid seinare kom denne komforluttan i posten til ordføraren i Fjelberg, med spørmaal fraa politimeisteren i Hordaland om kva for offentlegsak ordføraren hadde varsteke med dette brevet. -Slikt tull hefte eg meg ikkje stort med. Brevet vart lagt i ei skuff, og gløymt. Men etter omlag 3 veker kom det eit nytt brev om det same, der dei bad om svar innan ein bestemt dato. -Det vart lagt oppaa det forrige. Men naar den oppsette fristen var uten kondat strakst eit rekomandart brev, der det heller skarpt vart kravt svar omgaande. - Eg fann daa at eg vilde svara paa desse breva og skreiv omtrent slik til politimeisteren, etter at eg hadde rekna opp datoen paa dei tre breva, og iarømt at eg hadde mottaekt samtlige. -

"-Herr politimeisteren i Hordaland, jeg har mottatt samtlige ovenfor nevnte brev, og kann opplyse at det her i mitt kontor finnes mange forskjellige hyller. Øverst opp i sydøstre hjørne finnes en hylle hvori legges slike brev som ikke skal besvares. De meddeles herved at samtlige ovenfor nevnte brev ligger i nevnte hylle."

- Eg hørde aldrig noko meir om dette. - Men eg kann endaa lo høgt naar eg ser for meg han som fekk brevet, - naar han les det. - Etter at eg paa vårparten 1943 hadde vore ute paa sildetur med ~~xxxxxxxx~~ M.K. "Toftøy" hadde eg baaten ligjande ved kai her og brukte han berre til private turar for det meste. Alle andre baatar som ikkje var brukt til fiske var i tysk teneste. Av og til forsvant det ein baat, - som alle viste var faren til England. - Eg var faktisk den einaste som hadde disponibel baat til eige bruk. - Dette var det trulegt einkvan som mislikte. I allfall fekk eg ein dag skriftleg beskjed om at eg skulde møte med baaten i Bøgen, og melde meg for den tyske havnekaptein der. - Det var ikkje sett noko bestemt dag for dette fram møte, og eg tok det derfor ikkje so hastigt. Det gjekk nokre dagar. Daa fekk eg ein dag telefon fraa lensmann Svendbø om at eg skulde møte fram strakst. Eg fekk daa ein mann med meg og me gjekk til Bergen med baaten. - Me vart daa med eingong sette i fart mellom Bergen og Herdla flyplass, - der det daa var meir enn 1000, - norske arbeidarar i arbeid med flyplassen. Det var alt fann 5-6 slike baatar som min, som førde disse arbeidararne til og fraa arbeidsplassen. Ei natt me laeg paa Herdla kom det engelske fly over plassen. Det me daa fekk oppleve var noko i allfall eg aldrig kann gløyme. Det var tolv store sokalla "Flakbatteri" paa Herdla, og alle desse pluss div. andre kanoner, skaut for fullt, og mange med sporlys, slik at me kunde sjå kulebanarne. Det var eit aldeles utrulegt skuespel. Og det vart inga bombing om natta. Men neste morgon i 7 tida kom det to engelske fly inn frae havet i rasande fart, berre ~~xxxx~~ 20-30 me. over plassen. Men heller ikkje desse fekk høve til aa gjera noko insats som me merka, men truleg tok dei i allfall bilste av området. - Men skulde eg vara ordførar heime kundex eg ikkje vera ombord i baaten. So eg fekk løyve til aa reisa heim, og so vart Thorvald Kristensen og sonen Karl sette ombord i "Toftøy".

Men baaten var aitsaa rekvirert av tyskerane, og han kom aldrig meir til Toftavaag, og eg var aldrig seinare ombord i han. Kristensen og sonen førde baaten like til eg selde han til to nordlendingar 6-7 veker før krigen var slutt. Prisen var kr. 17500,-. - Eg fekk litt menneskelig betaling som leiga, men det var helst lite, for tyskerane betalte både mennesket og vedlikehald. Etter at eg no kom heim og rekna meg for baatløst, bestemte eg meg for at eg vilde byggja meg ein ny og større baat, som eg kunde bruka paa havfiske naar krigen tok slutt. - Eg fekk skibsbyggjar Hermann Grevdal til aa laga teikning av ein strømlinje-baat paa 69 fot, som eg fekk godkjendt av skibskontrollen i Bergen. Og Olav T. Opsanger som var ein sers flink skibsbyggjar lova aa staa for arbeidet, naar berre eg skaffa tilveies det som kvaest trøngst til arbeidet. Men det var mykje, og alt var rasjonert. - Eg gjekk likevel igang med friskt mot. Kjøpte mykje timber hjaa skogeigarane paa Sydnes - Arnevil. Olav Sydnes var tillitsmann for Vestlandske Skogeigarsamband, og ordna alt paa lovlig maate. Eg fekk alt eg vilde ha mot kontant betaling ved Ivering. Dei let meg likevel fortsaa at dei vilde setja pris paa om eg gløymde aa gjeva melding til likningsfolket om kjøpet. Og det gløymde eg. Alt som kvaest trøngst til innved kjøpte eg paa rot oppe ved skoggrensa hjaa Larsen i Longgastlia. Eg var sjølv med og tok det ut i lag med tre andre. Det var so uførligt at me kunde ikkje bruka baat, det maatte dragast og løypast med handemakt like til sjøen. Det var god trimm. Me vart sprøke alle etter den turen. Olav Opsanger sitt arbeidslag fekk so akkort paa aa spanta baaten opp somdet vart kalla. Kva eg betalte for dette hugsar eg ikkje. Men eg hugsar at eg den 1 juli 1944 gjorde avtale om at dei skulde faa 5 tus. kr. for aa leggja hud paa baaten. Og same dagen reiste eg sjølv ut paa aalefiske med dei nye aaleteinerne me hadde funne opp her i Toftavaag, dei seinare sokalla "Halsdyteiner". Og desse var so effektive, at naar huda var komen på, hadde eg stakkarsalt selt nokk aal til aa betala dei 5 tus. som dei skulde ha. Dette vilde dei ikkje tru naar eg fortalde det, so eg maatte visa dei leveringsattlarne. - Eg fiska endaa noko meir aal denne sumaren. Det var nemlig mykje aal rundt om alle stader, paa grunn av at alle skikkelige og "Gode" nordmenn var paa tysk arbeid av eit eller anna slag. Aal og hummar fekk soleis samla seg under heile krigstida. Og me fiska rett mykje av begge disse fiskeslag etter fredsutbrotet.

- Eg hadde noksaa store vanskar med aa skaffa det nødvendige av spiker, bolt og drev og anna til denne baaten, og hadde eg ein del trøbbel med skibskontrollen, som forlangde ting som det var heilt og aldeles uraad aa skaffa. Soleis vart det kvaest 6 store jernkne i laesterommet. - Tilslutt fekk eg godkjendt at desse kunde vera av tretrøter. Gamle vils Opsanger stod so i lenger tid aa sjaa paa desse røterne, og tilslutt vart dei tilpassa og sett paa plass med nokre spikrari kvar ende. So vart det bora ca. i tommе djupe hol der det skulde boltast, og det vart tillegg boltar so-a var høvelege i dei 1 tommе lange hola, og det saag ut som det var store gjennengaa-ande boltar slik det var forlært. Naar baaten so var ferdig tog eg ei slegge og slo vekk det heile, for dei var svært mykje i veien for lasta ombord. - Baaten var nemlig sterkare en vanlege baatar utan staa desse svere tretrøterne. Baaten vart bygt i ei vik som vart kalla Gangset. Der dreiv ogsaa ein mann som heitte Lars Tveit skibsbyggeri. Millom anna bygde han jemsides med min baat, to sokalla "Snellbaatar" for tyskerane. Dei var paa ca. 80 fot og bygde etter spesialteikning. Det vart sagt at dei millom anna kunde skjyta ut torpedoer. Lei vart ferdige og leverte eingong i 1944.

Med min baat gjekk det seinare. Eg var heller ikkje intressert i aa faa hærskjøset før krigen var slutt. Men i mai 1945 varskjølve skroget ferdigt. Og eg hadde og vore i havik i sogn og kjøpt ein brukt 40 hk. Avancemotor som eg vilde bruka i baaten. Eg hadde heller ikkje noko gjeld paa baaten. Eg hadde nemlig spart eindeil pengar etter veibygginga i Aakerfjorden, og paa sildehandel, aalefiske og anna. Og so salssummen for "Toftøy". Eg meinte aa staa bra økonomisk. Wybygget i Gangstøvika var verd ikkje so lite. Det maatte vera ein bra tilvekst til kongeriket Norge, i ei tid daa slike baatar vilde verta ei stor mangelvare. - Eg saag tolegt ljust paa framtida, daa det i april-mai 1945 var tydelegt at det laid mot slutten. - - - - - Men eg tok storlegt feil.

- Det hadde dei siste vekerne vore alslags markjelege rykter aa høyra om mest alle ting. - Og etter kapitulasjonen 8-9 mai, høyde me at alle saakalte nasistar og ordførarar vart arresterte paa "løpende band" som det heiter. - Eg tok det ~~skuffe~~ derfor rolegt og venta paa at det kom einkvan og arresterte meg og. Men sjølv dette tok eg rolegt, for eg kunde ikkje tenkja meg at eg kunde hava noko ansvar for den tyske okkupasjonen va Norge. Eg viste at det var -inar Gerhardsen og Wygaardsvold & co. som hadde demonstert med det "brukne gevær", og hadde havt styringa i lang tid før okkupasjonen. Skulde nokon gjerast ansvarleg meigte eg det maatte vera dei som hadde havt makta, og ikkje dei som aldrig hadde sloppe til aa styra med noko. Og som vittørligt vart haldne til nær naar dei kravde opprustning før krigen. -- Men eg tok storlegt feil.

- Det viste seg at det var dei som aldrig hadde ordne med nokonting som hadde skulda. - Og dei som hadde arbeidt i aarevis paa tyske flyplasser og festningsanlegg dei var heltar og "gode" nordmenn. Medan dei som hadde vore heime og for eks. bygt veier, dei var forbrøytarar og landssvikarar. -

- Daa det etter eitpar dagar likevel ikkje kom nokon for aa kunnat henta meg, ringde eg ut til lærar Jon Solheim, som eg viste var kontakt mann for den sokalla heimefronten, og spurde han om korleis det vilde verta her. - Han kjende ikkje til at det var noko ordre om arrest for mitt vedk. - Eg ringde daa ut til Jens Eldøy paa Stord og spurde om han hadde faatt noko slik ordre. - Han og eg hadde vore gode vener sidan me var i Aakerfjorden ved veibygginga der. Han fortalde daa at det var ein Lide som hadde ringt dertil og kravt at eg maatte bli arrestert. Men hadde faatt som svar at det vilde dei ikkje. - Etter dette tok eg til med varlegt arbeid, og rekna med at eg kom til aa faa fred. - Men eg tok storlegt feil.

- Ein dag seinare reiste eg paa skogen for aa faa heim eindeil ved eg hadde der. - Etter eitpar timar kom kona mi roandes paa ein gammal baat, og fortalde at det kom fem godt bevopna karar fraa Etne og skulde henta meg, og eg hadde med aa infinna meg snarast. - Eg rodde med henne heim. Det tok ca. 1/2 time.

Det stod daa fem mann oppstilte rundt huset heime. Dei hadde alle rifler, og nokre hadde i tillegg ogsaa maskinpistol. Eg kjende ingen av dei, og har aldrig faatt rede paa kva dei heitte. Men dei saag noksa faerlege ut. - Det var berre aa fylgja ordre, og ilag med andre vart eg transportert til lairvik paa Stord. - Dagen etter som vistnokk var paa sundag, vart ee, noksa mange teken ombord i ein rutebaat og transportert til Bergen. Der var det nokk kunnigjor at dei som hadde skulda for at Wygaardsvold & co. hadde styrt lande i ulukka, dei kom no til byen. Det var nemlig svart med folk som tok mot oss med hui-ing og skriking. - Dette orkesteret vart dirigert av ein umaateleg tjukk person, som eg ikkje veit navnet paa. Diverre. - Men han mas sikkert vera rett og slett sprukken for lang tid sidan.

Det vart so einlags "spissrotgang" til me kom til tinghuset i
 Bergen. Der fekk alle utlevert eit papir med melding om varetekst-
 fengslingi 30 dagar. - So vart me inkvertart i eit hus vistnokk
 paa Engen. Der skulde me sova var det meininga. Eg trur kje dette
 vart mykje. Me var alle mykje i villrede om korleis dette kom til
 an utvikla seg. - Me fekk snart høyra at alle frontkjemparar vilde
 verta avretta ganske snart, ~~xx~~
 ordførarar trulegt det same. Det var nemlig "grovt landesvik"
 aa vere ordførar, naar ein ikkje var fødd til det, skjona eg no.
 - Me var altsaa plassert oppa paa loftet i eit gammalt trehus.
 (me) Det var sjelve muret paa huset var overlate. Detmaatte likevel
 vere ein kvar som var klar over realiteten i det som skulde koma
 for plutselig tok det til aa brenna i huset, heilt barste ved
 uppa. Og branden den spreidde seg lynende fort. Det var berre sovidt
 me klarte aa koma oss ned treppa før heile loftet var heilt
~~xxxxxxxx~~ overtent. Me vart no samla aa i hagen utanfor huset, og
 det var tydelegt at det var frykt for at ein kvar skulde stryke
 sin kos. - Men sjelv om dette sikkert hadde vere muligt, var det
 ingen som nytta høvet. Alle var tilstades naar huset var heilt
 nedbrennt og det vart teke kontroll.
 -Dagen etter vart me sette i bilar og kjørde til Espeland fagelair
 i Heus. -Mat hadde det vorezers ringt med, so me tok til aa verta
 noksaa svoltne. -For min part tok eg til aa skjona at det planmessigt
 dette at me skulde vera utan mat. Og det vart det heller ikkje paa
 Espeland førebils. Me vart derimot kommanderte til aa stille opp
 intil veggan paa eit stort hus, - med ansiktet inntil veggan. Me
 skulde staa musestille, og dei som ikkje fylgde oppskrifta vart det
 hørsa med paa forskjellige maatar. Skjyting rundt legger-ne var ein
 maste. Trugsmal om øyeblikkelig avretting var ein annar, osv.
 Dette varte mange timar, men tilslutt vart me tekne inn og rennsakte,
 og vart frastekne alt me hadde med oss av verdisaker. -Soleis
 miste eg ein fin og dyr fyllepenn eg hadde feant som ~~xxxxxxxxxxxx~~
 avskjedsgaave frae kontorsjef Kristiansen hos Valle-dal daa eg
 slutta der. - Me vart so inkverterte i eit stort rom, med køyer
 rundt paa veggane. Me var nokso mange i dette rommet.
~~xx~~
 (me) -Til middag voste dag fekk me
 utlevert to poteter, so store som valnøtter. - ikkje større vidare
 ein fiskestykke, av saltfisk, - ikkje større enn ei fyrstikkeske.
 So fekk eit beger med sokalla "suppe". -Det var noko grønt vatn, -
 absolutt ingenting anna, daa burtset frae noko grønt pulver som
 alltid laeg paa boten av spenret det var i, og som aldrig vart opprøi.
 Det var dette som sette farge paa vatnet. -Eg kann terkja meg at
 kalori-innholdet i ein slik middag kunde liggja millom 1 til 200.
 Til kvelds fekk me utlevert eit stykke av det simplaste brød eg
 nokongong har sett og smakt. Sikkert spesialbaka. Om det var tilset
 søgmugg kann eg ikkje segja sikkert, men slik kjendest det i allfall
 ut i smaken. -Det brød me fekk kjøpt under krigen var reine delika-
 tessen i forhold til dette. Brødstykket var ca. 5 cm. langt, vidare
 fekk me eit stykke margarin, - det skulde vara 20 gram, noko eg
 tvilar sterkt paa at det var. Anna mat ~~xxxx~~ var kje snakk om, og
 dette skulde me dela i to, og ha halvparten til frukost neste dag.
 Men dette var det sjelveagt ingen som gjorde, me sat opp alt med
 eingong, so det vart ingenting til frukost. -likevel trur eg det var
 dette brødstykket som gjorde at me overlevde. For noko betring av
 kosten vart det ikkje paa lang tid. -Til middag kunde det variera
 millom fisk og sild. Men posrjone-erne var so smaa at det var til
 lite hjelp, og alle gjekk sterkt ned i vekt. Det vart ein effektiv
 avmagringskur for alle. -Etter ei veketid fekk dei fleste dysenteri,
 tildeils temalegt alvorlegt.

Det maatte helst sitja paa do heile tida. Men ^{er} ettrom det var forbudt aa gaa ut etter ei viss klokkeslett, maatte det brukast bøtter som stod inne paa soverommet. Det var og forlite bøtter slik at det rann over. Det vart ei lukt og eit griseri som ikkje kann beskrivast. Aa lukka opp glasi var forbudt, og om ein i det heile viste seg i eit glas vart det skote mot ein. Det vart det og om ein forsøkte aa gaa på "latrina" som det heitte. - Det var tvillaust at det var den sokalla middagsmaten som var skuld i denne elendigheta, men det vart likevel inga forbetring paa lang tid enne. For min part slutta eg aa drikka det grøne vatnet som vart kalla "suppe", og eg fekk ikkje dysenteri. Eg har enne den dag i dag sterk misstanke om at "suppa" var tilset eitkvart ekstra med vilje.

- I leiren elles vart det dreve terror paa alle vis. Det foregjøkk forskjellig slags arbeid i leiren. Og naar me so traff ein av vakterne skulde me gjera militær honnør. Og gjorde me ikkje dette paa foreskrevne maate kunde det verta skjyting rundt føterne vaare, eller anna tull. - Ein dag fekk me eit slikt tilfalle der ein av vakterne skaut forbi ein som ikkje hadde gjort skikkelegt honnør. - Kula den fortsette sjølvsagt vidare, og omlag 100 m. burte raka ho ein sokalla frontkjempar som heitte Oskar Knutsen, fraa methopen.

Kula gjekk inn i ryggen paa han, og han vart strakst lam i nedre delen av kroppen. Han kom daa paa sjukehus og vart operert, og kom all paa krykker etter nokre veker. - Knutsen saag svært ung ut, og kann ikkje ha vore gamal karen daa han melde seg til fronttereste.

(rad) - Eg kann fortelja ei med hendelser fraa dette opphaldet, men skal xx likevel berre visa til Marta Steinsvik si bok "Frimodige Ytringer" som kom ut i 1946. Eg kann bekrefte mykje av det utrulege som ein kann lesa om der. - Det er uten vidare klaart at dersom tyskerne hadde ordna slik med sine fanger under krigen, særlegt naar det gjaldt maten, vilde ikkje ein einaste overlevd. - Ingen man koma aa fortelja meg at dette ikkje er sannings.

- Eg kann ikkje hugsa akkurat korlange me var paa Espeland. Men etter nokre veker vart mange av oss flytta til Ekelund Skule for Evneveike. Der kom eg millom anna i lag med Sjurd Tjeldflaet fraa Aakre. Me var svært godt paa bølgelengde viste det seg. - Maten her paa Ekelund var etter same oppskrifta som paa Espeland. Det var tvillaust at heldt det frem slik gjekk det mot svelthel. Og me var derfor stadig paa leit etter eitkvart som kunde ~~stikke~~ etast. - Eg og Sjurd Tjeldflaet var i lag mest muligt. I lesa som høyrde til Ekelund hadde vakterne 5-6 griser som fekk ~~matning~~ leivninger fraa vakter sitt kjøkken. Eg og Tjeldflaet ~~mangakdatta~~ oppdaga dette, og var derfor fleire gonger for dagen burte i lesa og saag etter grisemat. Iv og til var me heldige. Ein varm sumardag kom me soleis over ein full sinkstamp med tjukk og god ertersuppa. -- Dette var jo mest utrulegt, - men det var berre det at det saag ut som det var gjering i erters, - det sa "plupp plupp" og kom bobler opp. - Og so var det dette med sinkstampen, sinkforgiftning var den visse død viste me. - Etter ei tid tok eg likevel ei tom hermetikkøse, som trulegt hadde vore brukt til aa gjeva katten mjølk i, og smakte litt paa erters. Det gav kraftig ~~meirsmak~~. - Eg aat fyrst litt, og sette meg til aa venta paa eventuelt megesjuk. Men det vart ikkje, og det enda med at baade eg og Sjurden sette tillivs alt me orka. Det er den beste ertersa eg nokongong har eta. Nesten fekk griserne som ogsaa overlevde. - Ells var det slik at terroren fraa Espeland den heldt frem paa same maaten ogsaa paa Ekelund. - Men likevel vart det slik at me vart van med svineriet, og fann ut boterader. - Eg og Sjurden spela veldig truskjyldige og livredda, og stakk oss mest muligt vekk. Men ein dag vart me uttakne til aa flytta kontormyblarne til vaktstjefen over i eit anne rum.

Dette var nærmest eit tillitshverv skjøna me. Det var ingen vakter med på dette. Me fekk berre ordre om kvar for ein rom det skulde flyttast over til. - Me tok det svært rolegt og undersøkte alt nøye om det skulde finnast mat eller tobakk i skuffer eller skap. - Dette vart det førebils ikkje noko resultat av. Men tilslutt oppdaga me ei skuffe i ein kommode som var avlaast. - Me rekna då med som sikkert at den maatte vera lagerplass for eit eller anna me kunde tilvende oss. Og dette gjekk svært lettvindt, for skuffa ovanfor var ulaast, og nær me trekte denne heilt ut, var det fritt tilgjenge til den skuffa som var under. - Og til vår store overrasking var skuffa halvfull av engelske sigarrettar, - 50 stk. i kvar pakning. Me betærkte oss ikkje ik eit einaste sekund, men tømde skuffa. Deretter gjekk det radigt med med å flytta resten av møblarne til det andre rommet, og setja alle skuffer og skap på plass. - Deretter kleiv eg heilt opp på mensespira i eit uthus og plasserte alle sigarrettarne der. Me skulde bruke dei til å gjera handel ~~kjøkkonpersonalet som styrde med maten, og etter dette "kuppet"~~ leid ikkje eg og Sjurden so mykje av svolt. - Me bytte til oss mot sigarrettar det me træng av brødmatt. - Men førebils gjekk me og venta på kva som vilde henda når det vart oppdaga at heile ~~sigerettlageret~~ sigarrettlageret til vakterne var fersvunne. Det gjekk 2-3 dagar, men so var ein viss mann laus. Alle menn vart oppstilt ute på plassen medan vakterne endevende alt som inne var. Men på mensespira i uthuset var det ingen som leita. Og ikkje heller skjøna dei at det var eg og Sjurden som hadde ordna denne saka når me flytta møblarne, for skuffa hadde jo vore laast. - Etter dette levde eg og Sjurden sutaleust, og gjekk for "dei rike menn". Filhøvi elles var slik at det berre kann karakteriserast som "det reine halvøtet". Det var rett som det var at det vart skote rundt folk, og særlegst dersom du om kveldarne viste deg leit av glasi. Då var det heilt vist at det kom eit kulregn. Trulegt likte dei å høyra lyden av skot, noko dei ikkje våga på å prøve seg med so lenge det var krig. No var det jo noksså ufarligt. - Her på Skelund vart eg sett til formann for eit arbeidslag på 80 mann. Me skulde mellom anna bera opp til leiren det vatnet me træng. Me brukte to bytter kvar, og henta det i eit vatn eit stykke lenger nede. Me hadde då med oss 2 vakter, som skulde sjå til at me ikkje stakk av. Det var også to vakter som heldt vakt i porten og lukka denne opp når me masjerte ut og inn. - Dette vart dei etterkvart van med. Ein dag kom ikkje dei vakterne som skulde fylgja oss etter vatnet til fastsett tid. - Eg kommanderte då "fremad marsj" slik som eg pleidde, og stende mot porten. Vakterne der gjorde og slik dei var vane til, - lukte opp porten, og dermed var 80 mann ute av kontroll. - Me tok det då med stor ro. Gjekk ned til vatnet og tok oss eit bad, noko som vel ~~trængst~~ trængst. Dei som røykte bomba sigarrettar hjå ein tropp av dei sokalla engelske "Red Levels" som også bade seg der. Og me kobla soleis heilt av i fleire timar. Svidt eg skjøna var det fleire som fekk serdt heimt små brev til sine nærmaste. - Men tilslutt fann me det best å koma attende, og me fylte bøtterne med vatn og gjekk oppover til porten. Då fekk me vanskar med å koma inn, for det hadde vore vaktskifte medan me var på "frifot". Men då eg forklarte at me gjerne vilde reisa heim dersom dei ikkje lenger var interesserte i å ha oss der, slæpte dei oss inn, sjølv om me var utan vakter. - Eg skjøna at dei skjøndest over at dei hadde vore so ~~måtpått~~ sløpphendte med slik storforbruytarar. - Eg og Sjurden vart elles noksså snart kleier over at fraa Skelund kunde me reisa heim kva dag me vilde. For når me var inne i låa kunde me kliva ut eit glas der og koma ned på veien, utan at nokon av vakterne kunde merka det.

Av og til vart det teke eit fullt lasteplass med "landssvikarar" og køyrde til Bergen for å gjera eit eller anna oppryddingsarbeid. Midt iderive flokken av farlige forbrytarar sette dei so ein unggut med eit maskingevær. Og alle sat tett saman. Denne gutungen skulde passa på desse farlige menn. Kva dei eigentlig tenkte eller trudde vart vel ingen. Men solekksart er det i allfall i at det heile var skuespel. Om dei som var på planer hadde fute på det var det den mindste kunst å teke mordvæpnet frå gutungen, og om det faktisk vart rett og slått kvelt han. Ikkje eingong sjasuffidren trong merke det. - Men ein fekk jo bruka vatet som hadde det.

Utanom den fysiske terror vart det og ~~myk~~ åreva andeleg terror. Ein fekk såleis ingen forbindelse med heimen. Det var totalt forbudt. Og for mange sitt vedk. var dette rett og slått ei lukke, på grunn av at det seinare synta seg at det mot dei på-rørende i dei fleste tilfelle hadde vore gjort grove overgrep. - Ein dag kom det til Ekelund ein mann som det vart sagt skulde lida av ein svært smittsom og farlig sjukdom. Han vart innelåst på eit rom, og fekk ikkje koma derifrån. Eg vart pålagt å bringe inntil han den matkvoten han skulde ha. Men snakke til han var absolutt forbudt. - Til kvart meal-tid sette eg den inne på bordet til han det som var hans. Eg segg og sjølvsgatt at han ikkje hadde smaka på maten på onleg to dagar. - Tredje dagen eg kom inn fann eg han hangende etter gardinsora. - Det vart sagt at einaste grunn-en var medlemskap i N.S. - At han hadde faktisk sjukdom var sjølvsgatt berre tull. Det høyrde med til terroren. - Diverre hugsar eg ikkje namnet på mannen. Men som hans var gardsdreng hjå Torbjørn B. Tofta ei tid under krigen. - So svært langt vart me ikkje på Ekelund. - Eg trur at nær me kom til juli nærad, vart mange av oss flytte til Knapper Interferingsleir som det heitte. Det hadde vistnokk vore ein forleignings-leir for tyske soldatar der. Og spesielt hadde det vore ein kvileheim for ubestmannskap oppå på ein høyde der. - Her vart tilhøvi noko betre, serlegt nær det gjaldt maten. Men ettersom både eg og dei fleste andre hadde teke av ca. 10 kg. på 7-8 veker, so var me likevel alltid sveltnø, og gjekk på jakt etter mat. - Ein dag fann me på avfaldungen 7-8 store savelatpølsar. Det lukta av dei men likevel tok eg ein kniv og skar i dei. Det synta seg daa at det utanpå pølsarne var eit 7-8 cm. tjukt lag som var heilt rote, men det som var att, saag fektisk ut til å vera brukbart. Me tok dei åkrapa godt vekk alt det som var rote. Røsten vart kraftigt vaska og skrubba. Og snart deretter vart alt vel oppete. Ingen vart sjuke. Eg trur me den gongen var svært heldige med at det ikkje hadde kome Botulisme i dette rotakjøtet. Daa hadde alle stroke med. - Etter at me no ikkje lenger svalt so svært, vart me interesserte i å koma i kontakt med vaare familiar. Men dette var strengelagt forbudt, og belagt med ekstra straff. - Det var slik at klørne vaare maatte sendast heim for å veta vaska. Men bande ut og imogaa-ande pakker vart nøye undersøkt. Alt skriftlegt vart "besleglegt". Ikkje ein lyd heimanfrå, eller omvendt. Men ein dag vart det oppdaga at ei av brakkerne hadde featt dualagt med lus. - Dette var vakterne redde for, og alle som var på denne brakka vart sendt til Bergen, for avlusing på eit slikt kanleg som tyskerane hadde etterleta seg. Dette gav meg ein ide. Eg skreiv eit brev der eg forklarte at dei skulde fann tak i ei ikkje forstor papreske med tjukke sider i. So skulde dei stikka ein kvass kniv opp mellom papp sidene slik at der vart oppning nokk til litt brevpost, og so stikke brev opp i denne dobbeltside. Eg la so dette brevet midt i mellom inn i ei del skitne underkleid som eg pakka i ei liten eske eg hadde. So skreiv eg med tydelige bokstavar på eit papir, at det var mykje lus i kladi.

Vidare tok eg ei ny bælbersope og hadde faatt tak i og holdt denne
 fraa botnen av, og la ein liknende brevlapp med same instruksjon på
 inne i sope. Heitte paa denne ein merkelapp der det stod at dei
 skulde dela denne sope paa dei to smørentererne mine, og la dei
 bruke henne som vanleg toalettsaape. Alt dette ax la eg inne i
 kassakassen klespakken, med luseskrifta paa toppen, og so vona eg
 at enten saapa eller brevet eller begge delar skulde koma gjennom
 kontrollen. Dette slo heilt til. Vaar dei hadde sett paaskrifta
 om at det var mykje lus i klædi, hadde dei ikkje kontrollert i det
 heile. Alt kom heim i undert stund. - Seinare fekk eg kvar vake
 post heimanfra, og sende heim brev paa same maaten. Eg hjelpte
 ogsaa mange andre. Dei skreiv brev til sine, som eg plasserte i det
 henneløge rummet i pappeskja. Vaar dei so kom heim til kona mi
 sette ho frimerker paa dei og la dei i posten. - Dette heldt eg
 gaa-ande so lenge eg var paa Knappen. Eg vart som ein slags postmann.
 Eg kann hugsa at floire av offiserane i Nordalend nytta seg av
 denne postruta. Millom anna offiserar Tvsit fraa Kvinherad. Han fekk
 eingong i oppdrag aa slakta to griser for vakterne. - Han forklarte
 daa at han maatte ha ein god mann med seg til kitta dette, og peika
 ut meg. - He fekk daa i fellesskap livet av griserne, og delte dei
 opp. Det skulde vera stor fest i vaktbrakka ein laurdagskveld. -
 Vaar det vart fest ogsaa hjan oss. Aldrig har det vel vore slakta
 griser med so lite koteletter i som vart vart etter denne slaktinga.
 - Det stod mange brakker tone etter tyskerane her paa Knappen.
 Eg og styrd gjekk paa opdagingssturar i desse. Ein dag me kom inn
 i ei brakke stod det ein telefon der. - Det var spennande. Eg tok av
 røyret, - det høyrdest ut som det var liv i han. - Eg ringde daa
 paa og fekk svar med eingong. Sa nummeret som stod paa apparatet
 og bad om aa fea budsendt kona mi. Dei tok mot bestillinga og eg
 sette meg til aa venta. Det skulde ikkje taka so lang tid trudda eg.
 Og spenninga steig. - Men diverre gjekk det slik at før kona kom
 i telefonen, kom det heilt tilfeldig ein av vakterne stigande, og
 forklarte at me var paa forbudt område, og maatte koma oss ut.
 Seinare fekk eg vita at kona hadde vore i telefonen, men daa var
 det ikkje svar fraa dei som hadde bestilt. Veste dag var apparatet
 burte. - Det var alles ordeløust med tøy og tull. Ein dag eg gjekk
 paa veien traff eg ein vaktmann som forklarte at eg ikkje hadde
 gjort nokkøylgt "honnør" til han. Og det hadde han vel noksaa rett i.
 Somstraff skulde eg gaa 10 gonger omatt og gjera honnør kvar gong.
 Eg gjekk forbi han og attende, og talde so ein gong, medan det
 egentlig var to gonger. Likevel vart me usinige naar me var komne
 til ni, etter ni rekning. Han veigta ~~natigndstxunxxtixkxkskixkx~~
 nemlig det var ti gonger. - Jo, men daa fekk me begjynne fraa nytt
 av aa eg. - Daa vart han rasende, og forklarte at eg skulde møte
 i vaktrommet kl. 8 om kvelden. - Men eg mdtte ikkje, for har var
 so sint at han rødt gløydde ut aa spyrja kven eg var. Og eg høyrde
 derfor aldrig noko om dette. - Det var og ein smøkerverksted i
 denne leiren etter tyskerane. Me var av og til der og arbeide
 med eitkvart. Det vart millom anna laga nokre store glassrakter som
 vakterne skulde bruke i vakttaarni sine til vit-terer. Det var eg
 som tok maal av størrelsen til desse slik at dei skulde passa inn
 i oppbuarne i taarni. - Eg sytte daa for at dei aldrig vilde
 fylla ut i dei store oppbuarne. - Desse rammerne var i fullt arbeid
 paa verkstaden daa eg om ikkje lenge maatte sleppast fri.
 Men ein dag me var i fullt arbeid med dette, høyrde me ei rød med
 skjoting ute ved døra der det altid stod ei sterkt vapne vakt,
 som skulde passa paa desse farlige bandittarne som arbeide inne.
 Me sprang daa til døra for aa sjaa kva som stod paa, og ser daa
 at denne vakta hadde skote seg sjølv i foten, og det blødde ikkje
 so reint lite.

Gutungen var heilt forebrynd. Me fekk han paa ei provisorisk basar og bar ham opp til vekthuset. Ein av dei farlige bandittarne kom etter med nordvepenet og lærte det til dei skikkelige og "gode" nordmenn.

- Som sokalla lairsejff hadde me paa Knappen ein som heitte Kerebergen. Han hadde tilknytning til ein røyrførretning i Bergen med same navn. Og hadde vore i tysk fangenskap. Han rekna med at det var han som hadde markkrigen vunnit krigen. Og han stilte opp alle fangarne fleire gonger paa den sokalla "appelplassen", og forklarte oss om den sure insatsen han hadde gjort. Serlegt fortalde han om korleis han hadde lurt dei dumme tyskerane, ved brevsmugling og liknande. "Men dere sa han vil aldri kunne klare slikt, det er dæra for dumt til". - Netts som det var ette han i gang rassa etter tobakk, som jo var forbudt aa ha. Men dei fann aldri noko, endaa dei kunde kje-ene røykjelukt. - Tobakken var nemlig gjøymt oppgjennom stol og bordbein, som det var bora hol oppgjennom med små spiralbører fraa møkkerværkstaen.

- Ein dag fekk eg ein stor sending med tobakk, paa den maaten at far min som var heime, hadde "leppa" eit par gamle og utslitne tresko med store trelappar, mest to tumar tjukke ved helea. Disse var so utholte fraa den sida som laag mot treskoen, og deretter fylte med tobakk og epikra godt fast. - Det er eyrjelegt at eg gjøymde att paa knappen desse tresko. - Eg skulde i dag gjeva mykje for aa faa dei att. Dei skaffa meg mykje god mat fraa kjøkkenet.

- Eg fekk ogsaa ein dag tilsendt eit liter glass med skosmurning. Eg fekk det ogsaa utlevert. Dei hadde kontrollert det ved aa stikka ein spiss gjenstand ned i glasset ovafraa. - Det var ekstra god skosmurning. Naer eg tok vekk eit svart lag paa vel 1 cm. som laag oppi glasset so var resten god og tjukk rjome, som eg alltid har lika svært godt. Men dette var truleg den beste rjome eg nokongang har smakt. - Det hende og paa Knappen at eg og Bjurd kom over halvfulle melerispen med prima risengrynssuppe som vakterne hadde bora til grisehuset. Daa vart det store etegilder. Me fann ogsaa avogtil leppekaus. - Det kann skrivast ei stor bok om det som foregjaekk paa Knappen. Med tull og djevelskap uten ende. - In i-millom alt dette hadde me vore til mange forhøyr.

For min part var eg fyrst inne etter at me hadde vore ca. 36 dagar. Daa var nemlig dei 30 dagarne me var varetektfengsle gætt ut, og eg forlangde aa verte sett fri. Ivt vart daa forhøyr y med falske og alseles uholdbare praestender, slik at fangslinga kunde forlangjast med tre maanader. - So gjekk alt som før.

- Men ikkje lenge etter dette vart det fleire forhøyr, og dei falske og derfor uholdbare praestender falt vekk litt om sen. Millom anna skulde eg i den tid eg førte arbeidsfolk i Akrafjorden havt oppset paa baaten min ein fleire meter lang plakat, med "S. Propaganda. Men daa ingen av alle dei arbeidsfolka eg hadde ombord hadde set denne plakaten, vart det ingen anna utvei en et dette matte falla burt. Men det var naar mangeaarige lærar Ares i Tofte krete som hadde skdt skriftleg melding om denne plakaten. Vidare hadde eg sendt brev til tyskerane om ein best som gjorde seg klar for englandsfart. Dette brevet hadde dei, og eg sat i lange tider og skreiv det av gong ettergong, med forskjellige pennestillinger. Dei skulde sjaa om det var mi skrift. Men daa alle kunde sjaa paa lang leid at det ikkje kunde vera eg som hadde skreiv dette, matte dette ogsaa falla burt. - Eg tilbød meg daa privat aa finne ut for dei kvensom hadde skreiv brevet. Det var nemlig ting i brevet, og skrivemaaten, som sa meg at det var ikkje mange aa velja millom. Dei sa meg dan rett ut at dei var berre intressert i skrivaren, dersom det var eg som hadde skreiv det.

So vart det ein mengd med meir og mindre "tullete" spørsmål. Og dei hadde ei heil bunke med papir som ikkje eg fekk sjå noko av. Det hadde sikkert vore interessant og fast les gjennom ulendigheta. Men det dei vart mest interessert i var likevel min skalla økonomiske situasjon. - Eg skulde ha tent so "ustyrteleg" mange pengar på sildesalg og sildesalting. - Atffortalde korleis dette var i virkeligheten hadde ingen verkemål. Men då eg rekna opp nevri og serlog tittel på dei som siste krigsvinteren selte sild til tyskerane på Stord for 300 kr. kanna dei høyre og aldri meir om dette. - Eg fekk tilslutt inntrykk av at dei som dreiv med desse utallige forhøyr, vart meir og meir i villrede om kva dei skulde finne på. Dei to siste gongane eg var tilforhøyr, hadde eg laga ein heller lang, skriftleg og utførlig forklaring som eg forlangte vedlagt sakt. Dette rekta dei, men tilslutt tok dei likevel mot dette. Men om det verkeleg ligg ved soma veit eg ikkje. - -- Men det gjekk ut på at eg ikkje på noko område kunne sege meg skuldig i tyskerane sin okkupasjon av norge. Og heller ikkje kunde eg erkjenne det mindste ansvar for ting eller gjerningar som andre hadde utført. - Men om det kunde påvisast gjerningar som hadde skadd nokon var eg villig til å ta ansvaret for dette. - Eg straka og godt under at om det skulde gjerst ansvar gjeldande for det som okkupasjon hadde kosta for Norge, so måtte dette gjerst mot dei som styrde her i åra før krigen. Verelig dei som marsjerte med det "bruke gevær", og i mange år gjorde alt dei vagn for å gjere det norske forsvaret ubrukende, noko dei greide. Og som heller ikkje mobiliserte, endå alle skjona at dette var absolutt nødvendig då tyskerane var på vei mot norge. - Eg påstod også at om me hadde mobilisert på den tid Sverige gjorde, vilde me unngått okkupasjon. - Det meiner eg forresten endå meir idag. - Eg er klar over at disse bjørnevaska personarne som tok opp desse forklaringsne, seig med stor uvilje på det syret og heldt fram. - Ikkje lenge etter den siste skalla forklaringa vart eg taken med til Bergen til ~~Xxxxxxx~~ eit forhøyr der. - Det vart det same "tullete" om igjen. Tilslutt tok han til å spørja etter ei heil red med namngjevne personar frå heimbygda mi, om eg var i slekt med dei og kva slags folk det var. Eg skjont då at det vart komet eit krav om at eg skulde sleppast fri, og at dette kravet var underskreve av mange bygdefolk heime. - Eg fekk beskjed om at eg kunde reisa heim, og eg fekk utlevert kr. 10,- av mine egne pengar slik at eg hadde til billette heim.

-/a Lona heim etter ei slik behandling, var trulegt som å "staa opp fra det døde". Og det var nykje å kusse fortelja frå begge sider. Andre kvelden kom det nykje folk på besøk. Eg fortalde då frå mitt møte med det skalla "demokratiet". Willow arma at ein Ljuvik fra Nordland politti, kom opp på Knappleneiren ei natt i 12 tida og kommanderte alle skalla varetektfanger til oppstilling ute på plassen. Me måtte der staa der under stram givakt i timevis, og 7-8 skalla "tyskertøser" følt besvinte om utan at nokon fekk lov å ta seg av dei, osv. - Eg fortalde og at ein eldre gardbrukar fra Meruffjorden, - djert laes, døde av lungebetændelse utan å få doktorshjelp. Det kom om nokre dagar ein fir ostale av han i eit berganstua. - Men kort tid etter kom det ein beklingelse over at dette var trykt, han hadde virkelig vore ordførar. - Dei tre hadde og mangt at fortelja om behandlinga av skalla "tyskertøser". - Dei hadde hørt om hærklipping og smaa grov misshandling fra fleire stader. - Til særlikning i dette leve skulde det vere av sær stor interesse å vist kor mange "leusungar" det vart i tyskland etter at dei norske, engelske og alle dei andre soldatane var låst der i mange år.

Der det faar me nokk aldrig høyra noko om. Heller ikkje kor mykje den norske stat har betalt i bidrag for slike fornøyelser.

- Men elles var det både store og interessante nyheter aa høyra. Soleis hadde lensmann Endresen vore i husein min den 7 juni, og teke beslag i alt som mitt var. - Men hadde brote opp private kister og skuffer, og teke med seg alt, både "likt og ulikt". Soleis det skippercertifikatet og hadde fært fra Sjøfartsdirektoratet, det har og aldrig sett seinare. Alle private brev, og kr. 2500,- i kortanter, som eg hadde meint at kona og mine to ungar pas 7 og 3 år skulde ha arveva av megden "rettsoppgjøret" pågjekk. - Alt var burte.

- Lensmannen hadde havt store vansker med aa få sak i ein mann som min vitne til dette arbeidet. Han hadde spurt mange som var aldeles uvillige. Ein av dei var Abraham Hvidevoll. ~~Kannakkdraxvora~~ Denne hadde vort skarp i ordet, og bedt han forsvinne. Han hadde dra gått rett over veien, - til språggsskulelærer Georg Lands. Denne var villig, og eg har her framfor meg det sokalla beslagleggelses dokumentet der han har skrive under paa at alt er beslaglagt, men ettersom kona og ungene har bruk for inbuet og feringsen, kann dei få behalda dette til solgje.

- Dette er den same Georg Lands som under det neste aa krigen transportererte sand og anna til forskjellige tyske arlag paa Vestlandet. Han dreiv med dette ogsaa heile den tida den eg var i Sakrafjorden og dreiv transport for Nordland Velvosen.

- Dei fyrste vekerne etter "hoinkosa" brakte eg til aa vinna att krefterne, som var godt reduserte, sjølv om den siste tida paa Knappen ikkje hadde vore so alleverst, kva maten angjekk, paa grunn av at me skaffe oss ekstra-rationar ved aa byta ~~kannakkdraxvora~~ tobakk mot mat. - Eg kann ikkje hugsa akkurat kva tid det var eg slapp heim. Men trulegt var det omkring siste halvdel av august.

- Etter 5-6 veker heime var eg att i god form, og kunde "ta knappen" opp for aa berga det som bergast kunde. - Men kona var det verre med. Ho var ikkje robust nokk til aa tola slikt djvalskap. - Ho hadde soleis i maanedskiftet juli-august faa med seg ei nabokone fra Sjo, kona til Laurits Sjo. Dei hadde reist til Bergen, og kome seg opp til Knappen, og bedt om aa få beskjaa meg. Eit sokalla kvinnfolk med rødekorssbind paa armen, - hadde teke mot dei og forklart at det var heilt uvelukka. - Men ein heller stor pakke med god mat hadde ho teke med for aa levara han til meg. Ogsaa eit par billed av smønjentene vore. - Eg fekk likevel aldrig noko av dette. - Ho hadde ogsaa vore mykje nedtrykt heile tida sidan fredsutbrotet, og eg er klar over ho denne smøren fekk ein helseknakk som ho aldrig kom over. - Det var heller ingen tvil hja meg om at dette var den egentlige grunn til at ho døde. - Larre og her genial. - Var det gjeld nettpakkar so har eg seinare vorten klar over at alle slike som kom til Knappen og dei andre leirane, dei gjekk til dei ~~finfjærs~~ firfette griserne.

- I oktober var eg i full orden og la planar om aa fullføra arbeidet med nybaaten. Skipsbygger Olav Tysæger hadde kalt nemlig gjort meg den beste av teksene nyttyget til berre kr. 15 tus. - Eg tillaud so det sokalla "Fratatningsdirektoratet" aa donere desse pengarne med aa få baaten fri. Dette gjekk i orden. Eg skaffe pengarne ved aa selja halvparten til mi-bror Gjert. (eg var ein norsk, eg skulde lært pengarne) - Me sette so folk i arbeid med aa gjera baaten ferdig. - Dette gjekk bra, og se fekk tak i ein heilt ny 50 hk. Union motor, som se kjøpte paa ~~kannakkdraxvora~~ "svart" hja "gode" nordmenn paa Moster. - Dette vart det seinare dit overt spetshel om, fra eit eller anna direktorat i Oslo. Det var helst ei litt eventyr anleine. Men eg kom godt fra det, paa grunn av at dei som var sett til aa ordne opp i slikt, rett og slett ikkje skjona nokonting.

Woko det først mange andre som var. Soleis fortalte Hallvard Gravdal meg, (Gravdals Skjybygggeri) at ein nivrgelevn person hadde fått tilvilt ~~xxxx~~ sursteig til styret på skjypta si. Dette var nemlig stor mangtlivara. Len fisketester var altså prioriterte.

-- Len kender arbeidet med ryetningen pågjekk, vart det forebudd mindst to rettsaker mot meg. Len fyrte kom heller svar-t. Det var Johs. Vilseth som hadde tatt politiaisterer i Nordland til aa stemme meg inn til "rettsak" i Tofte skule, skulde for aa ha bygt veien Tofteveag -lands på ulovleg måte.

-Det var stilt i ytalt de:de fangsel og stor skadeserstatving for dette arbeidet. Og politiaisterer kom i eigen person med sketskeskjysa direkte til Tofteveag. Her rekna rokk ned aa also eit stort slag for "fæderlandet" i de:ne uke. - Her vart på kaien antoken av ein stor flokk vekene menn. Dei samle seg rundt han og fylgde han like til Tofte skule der retter var sett. -Det fekk her storsint, og bare var "likkleik" de "forhandlingerne" tok til.

-vils H. Sjo, Ordvik, var den mine konsarven. Len andre hussar og ikkje i farten. - Politiaister Cappelen-Bahl gjekk min so i gang med aa rekne opp alle dei lovbrøt og skulde be gjort. -

-Vaer han so ensider var ferdig. - førde eg 6-5 vitner på at alt det han hadde passa opp, var ikkje bare usanning men direkte løgn. Alt. -- Her vart nokk ikkje lite skuffe og truleg og betenkt,

men gjave seg vilde han likevel ikkje, og sa tilslutt at kr. 250,- i mulkt det skal du ha. Og det vart det. - So har eg altså ~~xxxx~~ betalt kr. 250,- i mulkt for at det vart bygt fornykjs veier i Fjellberg Herad i ei ordspertid. Samtidig som det i alle aviser stod aa lesa at dei skulde "S. folket ogsaa var ansvarleg for at arbeidet på dei norske veianlegg lang ned under krigen.

-Etter prisnivået i dag kann ein gange dei kr. 250,- med 40,- Det vil de verte kr. 10 tus. idag. Men det var likevel bedre smakteri mot det som var i vente. - For endson lide gjekk fakk og stadig beak av lennsmanndrassen. Her kom att gong på gong med skinnat dei same spørsmål som eg hadde svare på i mest det uendelige. - Og skulde og meatte ha aa mengd med pengar som eg hadde stakke vekk. Tilslutt var eg roksaa "forbanna" på dette tullet.

Min dag har her var og heime sakine, og tok til med same greslet. Og aa de rett ut at no var det nokk med slik tull. Her kunde berre lesa igjornen dei mindst ti forklaringsne har hadde fra fdr. Woko min forklaring blir ikkje, for sake kjem for den sakella "retten"

-Her vart storsint, reiste seg opp og forklarte med korranderende torslag " jeg forlanger at du bruker parlamentariske ord naar du snakker med en offentlig tenestemann". -Har rekne so med at eg skulde "falle til fote" som det heiter. Men eg had e no vore storsint i menader. og forklarte i tenrele kraftige ordslag at etter det eg no hadde erfart fra sakella offentlige tenestemann, so var respekten fra mi side langt under null, ~~xxxxxxxxxxxx~~ og slike som deg skulde sin hita hovudet av og spotta det inn i halvets. So tok eg papirbunke home og lo henne i veske, lukte opp de og spurde aa har vilde ga ut de fra frivilligt, eller aa eg skulde hjelpe til ?

-Her gjekk, og seinare kom han sidrig min til meg. -Hadde han protester og gjort motstand, kunde det lett ha vore enden på hen. - Og det hadde kanskje ikkje vore de verste, ~~xxxxxxxxxxxx~~ for aa hadde eg iallmill vist kvifor eg sku straffest.

- So har her likevel skjyve, og de har spend her var i Skarvevik.

Det gjekk like til hausten 1948, den 18 nov. får saka mot meg kom opp ved Sunnhordlands Heradsrett.

-Formann i retten var serskrivar Haukaas, den same Haukaas som vart avskjedd etter at ha teke mot rasjonerte matvarer frå Johs. Silseth ved vaikskjendet hjå han. - Skrivar i retten var kona til Haukaas. - Men domsmennene hugsar eg diverre ikkje namn på. Forsvarar var overretssakfører Johnsenen frå Stord. - Han var gamal og utaliten og det forsvaret han la opp til var heilt verdslust. - Den derimot forsvara eg meg kraftigt sjølv. Aktor var ein kjend mann frå Stø, advokat Austad. - Et eg og han var personlegu venner var det ingen som viste. Men eg hadde brukt han som komman sin advokat under dei saker me hadde mot dei gjetrudige grunneigarane i mi ordforartid. - Det var ein voksen mann, han sa ikkje eit ord utanom det at han las opp statsadvokaten sin tiltaleboluttning, som gjekk ut på fengsel i fire månader, tilsvarende den tid eg hadde vore sokalla "varetektsfengsel", - og se kr. 27500,- i inndragning. Tilslutt las Austad opp den ugjølding og hadde særst "s." i 1948, og som var sopass skarp at eg visste på at ingen sokalla "Gode nordmenn" hadde vanga aa skrive sit navn under den i kaffi 1948. Ein original kopi av denne var vedlagt saki.

- Etter som Austad maatte nan ein rutebuss til Stø, kom han for rettsmøtet var slutt burt til meg og tok meg i hande og sa takk for for laget og ynkste meg lukke til. - Brukt har slikt aldri hendt i norsk rettshistorie. - Og det vart eit dytlikk heilt stillt i den sokalla "rettssalen".

- For min part var eg klar over at i denne sokalla "retten" kunde dei ikkje hindra meg i aa segja det eg vilde. Eg tok meg derfor god tid og heldt fram at dei som var ansvarlag for okkupasjonen av Norge, det var dei som styrte før og etter okkupasjonen. Og som hadde marasjert med det "brukne gevar" og ødelagt det norske forsvær so mykje dei vanga på. Og som ikkje hadde mobilisert for den 11 april -a dagaa etter at landet var teke. - Eg fortelde og om at general Hugo den 10 juni 1940, på vegt av den norske regjering, hadde undertekna ein kapitulasjons-avtale med tyskerane, som i følge avtalen gjaldt for dei samla "norske områder". - Etter dette vart dei norske fangarne frigjevne og folk reiste heim. Offiserane og mot aa skriva under på at dei ikkje meir skulde bruke vespen mot tyskerane.

- Etter dette var det Høger Lovensjonen som Norge hadde skrve under som gjaldt, og den bestemt at ~~fråkkkkrise~~ okkupanten skulde lydast, og ikkje ei eventuell rådlingsregjering her eller der. Videre heldt eg fram at denne same rådlingsregjeringa inge rett kunde ha til sitja i London og gjve lover på å tillaksverkande kraft, som folk ikkje kunde faa kjenskap til for nenge år seinare, og soleis ikkje kunde retta seg etter, om dei vildet det aldri so mykje.

- Eg viste og aa fortelja at hurtinot 100 av veare stortingsmenn stenda for aa avsetja kongen, - ved ei prøverstyting dei hadde om dette. Eg meinte og at heile stortinget var ulovlegt på grunn av at dei i 1939 hadde valgt seg sjølv for eit år ekstra. Eg påstod og det eg meiner framleides, at eg var ein av dei som bjelpde tyskerane minst under heile krigen. Eg rekna opp at det "Norsk -Tyske Handels-kamrar" hadde 650 medlemmer. Og at medlemstata med kartotek nokaa "beleiligt" forsvant. Eg minnte og om et det var meir enn 100 tus. norske arbeidlarar på tyske anlegg i alle nar. Og at elles hadde jordbruk og industri arbeide alt dei kunde for tyske innteresser. Vende og biskop Berggrav sin biltur rundt i Vardmarka den 9 april 1940 der han med report oppnoda daison gjorde motstand til aa slutta av med de tys. Og elles dei som alt dei fyrste krigsdagane hjelpte tyskerane med aa halda i orden dei flyplasserne som engelsmennene hadde bomba.

Som ekstra påheng på denne dommen fylgde og med tap av stemmerett og tap av "retten" til å gjera krigstenesta i ti år. - Men dette fekk ei noksa merkeleg avslutning, på grunn av at det vart so mykje tull med deling av rovet nede i Tyskland, då serlegt naar det gjaldt Vest-Berlin, at det var stor frykt for at det kunde koma til krigshandlingar millom Russland og Vestmakterne.

-Det var derfor ikkje so svert lenge for det kom eit skriv om at eg hadde faatt "benaadning" for dette siste sitt vedk. Og eg fekk tilsendt fleire slike militærkort som skulde returnerast til eit sokalla innrulleringskontor. - Ættersom eg ikkje ~~xxxxxxx~~ svara på desse i det heile, kom det om ei tid trugsmaal om at eg skulde anmeldast for dette. - Eg sende då eit heller langt brev til dette kontoret, som konkluderte med at det alltid hadde vore slik, at ein kunde velja sjølv om ein vilde taka mot benaadning eller ikkje. - Og at eg med dette gav beskjed om at eg ikkje tok mot noko benaadning, og på ingen maate vil delta i "Ders neste krig".

-Etter dette fekk eg ingen fleire militærkort, og hørde aldrig meir om dette. - Men at det var på "nære nippen" med den neste krig det gjeit me no. - Når det gjeld dei fyrste åra etter fredsutbrotet kunde det vore rett mykje å fortalt om millom anna fordeling av gavepakkar med klær frå Amerika. ~~xxxxxxx~~ Om kornbiff som skulde fordelast osv. Men det faar vera, skal berre segja at det var utrulegt usselt, - slik sume vilde at det skulde gjerast.

-Fornøyelegt var det elles at lensmannsbetjent Berge om ei tid kom til meg og spurde om eg kunde gjeva han eit "tips" om kven som hadde maala 12-15 svære hakekorsar på alle husa til Johs. Silseth. Denne hadde nemlig anmeldt dette til politiet og var elles svert sinnt for dette. - No var det slik at eg og hadde faatt to smaa korsar på kjøkkenglaset i huset mitt, og kven som hadde laga desse viste eg med sikkerhet. Men eg viste og at det var heilt andre folk som hadde ordna med dei kjempestore korsarne hjaa Silseth. Dettex siste sa eg likevel ingenting om til Berge, men eg let han faa navni på dei som eg viste hadde laga korsarne hjaa meg.

* Og då gjekk det akkurat slik eg tenkte meg. - lensmannsbetjenten rekna med at det var dei same som hadde maala ogsaa hjaa Silseth, og gjekk til dei og heldt forhøyr på dei om dette. - Det vart eit heller stort spetakkel, som eg hadde mykje ~~xxxxxxx~~ moro av.

-Eg opplevde og at dei eg hadde kjøpt tømmer av under krigen, og som då var takksame for at eg ikkje sende oppgava til likningsnemda, dei kom no og spurde om eg ikkje vilde vera gild skriva dei vitnemaal om kor mange kr. eg hadde kjøpt for hjaa kvar, og det var tydelegt at kronesummen burde vera so stor som raad var. Dei hadde altfor mange kr. ved saneringa, - rimeligvis.

-Etter at eg no hadde selt baeten og, - som eg trudde, - gjort godt opp for meg med rømlingeregjeringa, bestemte eg meg for at eg vilde setja i gang med ein trevarefabrikk her på Buneset. - Eg fekk kjøpt ein høveleg tomt av farsgarden. Kjøpte det tømmer eg trong og fekk det skore hjaa Anton Sandvoll som eg var godven med.

-Eg fekk ogsaa lov frå Fylkesforsyningsnemda til å byggja av eigne matrialer som det heitte. Alt anna var strengt rasjonert. Eg leigde med meg Johannes Lygre den eldre, og Johs. Lygre, bror til kona mi. Me gjekk laus med handemakt i eitpar maanader og planerte høveleg tomt med nødvendig kai. Deretter var ogsaa far min med og me støypte 3 meter høg mur, og tok til å reisa opp huset. Alt gjekk radigt. Eg kan hugsa at dette var om sumaren, og etter at leige-folket slutta av i fentida, gjekk eg i feringen der eg hadde 50 anleteiner som eg sette ut rundt strenderne. Neste kveld trakte eg dei, tok utaaalen og sette dei ut til neste kveld osv.

Kom heim til meg etter eitpar veker. Det var ingen som skjøna korleis dette kunde ha gått til. -Og Aarseth veit det ikkje den dag i dag. -Ei tid seinare stod eg og monterte på ein av desse maskinane. Ein sokalla fres. Den vart dreven av sokalla trapjeskiver, so det maatte monterast nøyaktigt. - Eg saag då at det kom opp trappa to godt oppdessa ungdomar, - noksaa bratte i ryggen. Eg tenkte meg at det var sokalla rasjoneringskontrollørar, so eg berre heldt på med mitt. Men etter at dei ~~sakka~~ snakka til ein av dei andre som arbeidde med meg, kom dei burt til meg og preenterte seg som bygningskontrollørar. -Eg forklarte dem det dei viste, at eg hadde byggjeløyve av eigne materialar, og peika oppetter veggene, som viste tydeleg sirkelsag-skur. - Jo det var tydeleg det sa dei, og held på aa gaa med det. -Men so var det ein som saag ned, og sa straalamde, " at her er det jo lagermaterial, og saag blid ut. - Eg viste dem at eg hadde berre ein sjangse til aa undgaa ein ny mulkt, og det var at dette var "mammagutar" som ikkje hadde rede på nokonting. Eg sa derfor, -"jamen de som er kontrollørar veit vel at ein tiendedels standard den kan kjøpast fritt", - og her er akkurat ein slik tiendedel, resten ligg der, og so peika eg på det som var att og laag oppe på bjelkarne. Berre dette var mykje meir enn ein tiendedel. - Men det gjekk fint. Dei gjekk slukørte burt til ein av naboeane som hadde kjøpt eitpar buntar med tjørpapp utan anvisning, og gav han to tus. kr. imulkt for dette. - Dette kom for retten, men kva det vart tilslutt har eg

det) gløynt. --- Men no gjekk etterkvart noksaa bra med monteringa av alt maskineriet. Trevarfabrikken var snart ferdig og kunde takst i bruk. -Det var særlegt dører og glas me skulde laga, og dette var det stort behov for. Eg hadde alt mange ordrar. Eg hadde førebils i arbeid Aksel Tofte, Torleif Akسدal, Olav Skaalnes, Harald Tofte, og ellers periodevis fleire andre. -Det gjekk i det heile bra, eg utvida huset baade sørover og vestover, og på nordsida sette eg opp ei heilt ny og stor sirkelsag. Forutan glas og dører selde eg forskjelligt som høyrde til bygningsbransjen, millom anna fiberplater, som alle bruka mykje av i husi sine. Maling var og ein stor artikkel. Eg fekk kommunetilskot til vei fram til fabrikken slik at lastebilar kunde koma ned hertil. Eg saag lyst på det. Heile Halsnøy kjøpte hjaa meg det eg hadde aa selja. Me heldt på nokrøx aar og alle levde brukbart. Me sende dører og glas like til porsgrunn, og til Haukeli og mange andre stader. Med Fjelberg Likningsnemnd og skatteinspektøren hadde eg likevel stadig ugreie. Dei meinte eg tente store pengar, noko eg helst ikkje burde. - Det var det desverre ogsaa andre som trudde, og det tok til aa koma fleire som tilbød glas og dører, Soleis brødrene Koløy på Sæbøvik. Dette gjorde at prisarne vart daarlege. Det vart forlite att. -Og dette særlegt på grunn av at dei offentlige avgifter til sosiale og andre formeal dei auka for kvar termin. I 1954 fekk eg besøk av min kjening Isak Koløy som dreiv ein liknade fabrikk som eg. Han sa dem at no har me ein ting aa gjera, - Det er anten aa laana eitpar millionar eller ogsaa slutta. -Eg var klar over at dette var so, eg fekk ei aning om at dei styrande kom til aa ta knekken på alle smaabedrifter, dei var rett og saett raskta uønskte. Det var tydelegt at det offentlige maale ~~skatte~~ ~~skatte~~ var berre store berifter, som dei das lettare kunde kontrollera og diktera. Avindsykja plaserte seg meir og meir i høgsetet baade her og der. -Eg hadde no i mange aar havt ei fast anonce i bladet Sunnhordland som lydde slik, -" hastverk er lastverk, tinga difor dykkar dører og vinduer i god tid fraa Toftevaag Treindustri". Det var ogsaa eit billed av fabrikken her. Dette hadde skaffa rikelegt med ordrar, og Toftevaag Treindustri var eit kjendt navn. Eg hadde og kjøpt ei 38 fots skjøyte som eg brukte til transport, og i ferien til salefiske rundt i Sunnhordland

-Eg hadde gjort gode aalefangstar kvar sumar med vaare nye "Halsnøy-teiner". So gode at fleire av mine sambygdingar forsøkte seg med fiske etter aal, med teiner etter denne modellen.

Det vart til at Isak Koløy på Koløyholmen han laante mange pengar og moderniserte sin fabrikk. Deretter døydde han av stress.

Eg bestemte meg i slutten av 1984 til å slutta av med "Toftevaag Treindustri", og gaa over til fiske, særleg det aalefiske som hadde gjeve meg gode inntekter i der tid eg dreiv dette.

Eg avertørte daa at eg ikkje lenger tok mot ordrar, men vilde levera det som var tinga til ein viss dato. - Likevel forsette det å koma nye ordrar, og endeleg slutt vart det ikkje for eit aarstid seinare.

- Men i 1956 selde eg ~~minne~~ det meste av maskinane og tok til med fiske på heiltid. Dette førte til ein del avisskriving og det kom spørsmål til meg kvifor eg gjorde dette. Eg svara daa at hovedgrunnen var at folk som vilde driva noko på bygdane "var lite velsedde" og truleg ikkje vilde få livets rett. Det synta seg å slå heilt til. Det no berre att nokre få småbedrifter. Resten er gått fallit eller slutta frivilligt. -Det kunde vere mykje å fortelja fraa dei ca. 9 aara eg dreiv "Toftevaag Treindustri". -Det får heller verta ei bok seinare. Men vil eg likevel nemda et eg i alle desse aar dreiv med mykje skriving i fleire aviser. Særleg i Sunnhordland og Haugesunds Dagblad. Fleire gonger fekk eg premiar til jul for det beste inlegget. Eg kann hugsa ein gong eit billed og ein annan gong ei kalkun. Spesielt hugsar eg og ein artikkelserie eg og Silseth hadde gaa-arde i "Sunnhordland" i 1946 om vei-bygginga i mi ordførartid. Det vart noksa harde paastander etterkvart, og det enda med at redaktør Hystad maatte gjeve meg heilt rett, og skriva at han kunde ikkje lata vera "å gjeva sin gode ven Silseth ein smekk over fingrane for skrive-maaten ~~minne~~ hans."

-Etter dette skreiv Silseth aldri meir i nko avis, det eg veit. Dette var ogsaa sjlvsegd ein "smekk over fingrane" til folitimester Cappelen-Bahl som hadde dømt meg til kr. 250,- i rækket mulkt ~~for~~ på grunnlag av Silseth sine usanne paastander. - Alle desse aviserna har eg liggjande. Dei skal no snart verta utstilte i det private museum eg har planlagt i mange aar, og som vil verta ferdigt om eitpar aars-tid.

-Det daaoverande Fjelberg heradstyre var tydeligvis ~~itt~~ ikkje oppglødd for den avisskrivinga det vart om slutten for "Toftevaag-Treindustri". For ikkje lenge etter fekk eg skriftleg melding om at eg på siste heradstyremøte var vald til formann i Fjelberg Tiltaksnemd. Og eg fekk ein ikkje ubetydelig pengesumm til disposisjon, med oppfordring om å forsøkje å få ny industri til heradet. - Etter å ha tenkt meg om ei tid tok eg kontakt med ein del firma, særleg i plastbransjen som eg trudde hadde ei ny framtid for seg. Eg var ~~me~~ soleis ein tur like til Fredriksstad til konferanse med "A.S. Panco". Var og til fleire firma på Jæren og Oslo. Tilstut kom eg heilt tilfeldig over Brødrene Vik i Sykulven som daa akkurat var taka til med oppal av laks og aure. - Eg skreiv etter dette fleire artiklar i aviserna om dette, som førde til at Brødrene vik sitt nye anlegg i Sykulven vart vist fram i fjernsynet, med tilhøyrande ~~int~~ intervju. -Eg fekk og etter dette mange private henvendelser om kvn eg meinte om slikt oppal. Soleis var Ole Havn fraa Koløyholmen og besøkte meg i høve dette. Eg meinte det hadde ei stor framtid for seg. - Han gjekk likevel i gang med minn, noko han truleg har angra på.

-Eg fekk likevel industri til Halsnøy. Det vart til at ~~sk~~ Gerhard Skanla, som dreiv Bjørke Baatbyggeri, var villig til å setja i gang livbaatproduksjon her, - mot ein mindre kommunegaranti som han fekk. Det kom so i gang produksjon av plastlivbaatar, og det er etter den tid levert fleire tusen slike baatar herfraa. Og på det meste var det 20 mann i arbeid. Firmaet heite no Harding.

Utanom dette kom eg i kontakt med skibsredar Risanger og fiskebaat - redar Lars Møgster og fraktebaatredar Samson Bjellebø. Dei kom hertil før eg hadde selt maskinerna vekk frå "Toftevaag Treindustri", og før eg var vorten formann i tiltaksnemda/ Det var heimefront tillits- man Jon Solheim, lærar i Sætre krins, som då var formann.

-Desse tre redarane var interesserte i å gå igang med staalskibs- byggeri, og ettersom dei var hastige med å koma i gang, vart me einige om at dei skulde leiga trevarefabrikken av meg, og elles reisa skibsbyggeriet tett ved her i Toftevaag, - på Alv Tofte sin eigedom som var legelegt til dette. Alt var i orden her frå Toftevaag. Andr. Tofte skulde og vera behjelpelig millom anna med lagerplass. - Dette vart det likevel ikkje noko av, på grunn av at lærar Solheim tok med seg dei andre medlemme i Tiltaksnemda og kjørte rundt i bygda og saag etter ein annan stad til å reisa skibsbyggeriet på, og til meg som hadde fått det heile istand, på grunn av at eg kunde tilby ein komplett trevarefabrikk som kunde startast opp på dagen, til meg har formann Solheim ikkje, - aldri kome til denne dag. Og Nils H. Sjø som var sjef for ~~xxxxxxx~~ den sokalla arbeidsformidlinga hadde sagt til Risanger at hvis skibsbyggeriet skulde reisast i Toftevaag vilde det verta vanskar med å skaffa arbeidsfolk. Bjellebø har og bekrafta at daaverande ordførar H.M. Eide hadde skreve til dei, at skibsbyggeriet vilde heradet gjerne ha, - -- men staden, - der maatte diskuteras. - Etter å ha vore her hjå meg til forhandling tre gonger, så Risanger, - "dette var nkk løgne folk". So reiste dei herfrå med Møgster sin private feriebaat., og seinare kom dei sjølv sagt ikkje meir hertil om denne saka.

- Det var trulegt dette som var den eigentlige grunn til at eg vart valt som formann i tiltaksnemda etter Solheim. Og so fekk altsoa Bjørke Baatbyggeri kommunegaranti, sjølv om livbaatfabrikken vart reist i Toftevaag. - Dei som var ueinige maatte rett og slett "bita i det sure eplet". - Ke er fleire her i Toftevaag som er klar over at dei styrande i Fjelberg, ibåde kommune og bank, i meir enn 100 aar har høvt delvis store vanskar med å "halda i age" (har) ein del personar som vakse opp her på Tofte og Toftevaag. Som styrar for Bjørke Baatbyggeri si avdeling her vart tilsett yngste bror min Harald Tofte.

- For min part dreiv eg no fiske på heiltid, forutan det smaabruket eg overtok etter far min i 1954. Eg fekk søg og etterkvart 20 bikuber, som heile tida seinare har vore ein interessant hobby, som ogso har gjeve litt inntekter. - Bistell hadde eg lært hjå Silseth då eg i 15-16 årsalderen var hjå han av og til.

- Hausten 1958 (?) fekk eg melding frå Fjelberg Fiskarlag om at eg var vald til utsending til aarsmøte i Hordaland Fiskarlag som vart haldei i Bergen i okt.

- På dette møte var det mange ting som vart diskutert. Eg hadde mine meiningar. Serlegt kom eg "på kant" med stortingsmann Storeide frå Finnaas når det gjaldt reising av jernverket i Mo i Rana. Tilslutt spurde han meg om eg var sogalen at vilde samanlikna fiske med storindustri. - Det vilde eg, og det vart so hard diskusjon, at då det neste dag skulde veljast eit nytt styremedlem til Hordaland Fiskarlag, - vart eg einstemmigt vald. Dette var i fiskarkretsar rekna for eit viktig tillitshverv. Eg skulde representera Sunnhordland Og det var noko eg ikkje hadde tenkt meg. - Etter dette var eg med på alle styre og aarsmøter i Hordaland Fiskarlag. Eg var med på å handsama mange heller store saker både i fiskesektoren og andre som me fekk til uttale. Eg trur nokk og at eg i enkelte saker gjorde ~~xxxxxxxxxxxx~~ meg sterkt gjeldende. På aarsmøtet i 1962 vart formannplassen i Hordaland Fiskarlag ledig.

(eg)

akt

Dette er den fremste tilitsmannsjobben for fiskarane i Nordland ~~xxxxxx~~ og eg rekna med som sjølvsgatt at den nye formannen kom til å verta Simon Svretveit frå Telvaag, som var styremedlem og fiskebaatredar. Dertil hadde han vore i tysk fangenskap sidan tykerane sine ødeleggjelse i Telvaag. - Med i valnemda var og Johs. Balleheim frå Brønnø. Her hadde i lag med ein annan, fyrste krigsåret, - sikt og redd over til England og vore med dei norske ~~xxxx~~ styrkarne der. - Len største overraskelsen eg har fått i heile mitt liv var derfor, at valnemda foreslo meg som framtidig formann i Nordland Fiskerilag. Det viste seg at heile særsmøtet fylgde valnemda si innstilling, og eg vart vald einstemmig. - Og eg vart seinare i ni år til, valgt pånytt, liketil eg etter 10 år som formann sa frå meg attval, på grunn av at eg slutta som fiskar, og tok jobb som "plastsjef" ved Harding sin livbaatfabrikk her på Lureset. - Simon Svretveit vart vald til ny formann etter meg. - Ei tid etter dette vart eg og vald til skulestyreformann i gamle Fjelberg, etter skulestyrar Sigurd Sandvik som sa frå seg attval. Og vart eg soleis den siste skulestyreformannen i Fjelberg Herad. Me vart seinare slegne saman med Kvinherad. - Eg kom soleis over til Kvinherad kommune med ein heil bukett med formannsjobbar, ettersom eg og hadde nokre til, iforsjellige kommunale nender.

Men formannsjobben i Nordland Fiskerilag var utan samanlikning den mest interessante. Det kunde ogsaa om dette skrivast mykje. Det får og vera tilsolenge. Men litt maa koma med. Serlegt førde det med seg mykje reising. Soleis til konferansar og særsmøter i mange av dei andre fylkeslag. Til felle-smøter og til landsmøter i Norges Fiskerilag i Trondheim. Eg kom i kontakt med mange både Stortingsmen og statsrader, fylkesmenn osv.

- I slutten av mai 1964 kom det beskjed frå utenriksdepartementet, at statsminister Krusjov vilde koma på besøk til Bergen, og gjerne vilde verta orientert om dei norske fiskerier, og det vart bestemt at formannen i Nordland Fiskerilag skulde gjera dette.

- ~~Krusjov~~ Krusjov skulde koma til Akvariet på Nordnes kl. 11 den 29 juni, og der skulde eg halda motakingstalen for han.

- Eg skulde stå fram i god tid før ankomsten, og det gjorde eg. Det var sterk politisperring rundt akvariet, og det undra meg at eg slapp inn berre ved å sege namnet mitt. Eg vart ikkje kontrollert det allermindeste. - Heile fylgjet med Krusjov og Gerhardsen i spissen kom ca. ein halvtime forseint, slik at den opsette plan vart seinke med same tids. Det var trulegt vel 100 personar i alt, daa var med ogsaa alle pressefolka. - Eg hadde manuskript som var stempla med "godkjendt" av utenriksdepartementet. Det var med ein velroyd tolk som oversette etterkavrt. Likevel gjekk det litt lenger tid enn planlagt, so forseinkinga berre auka på. Eg skjona at pressefolka mislika dette meir og meir. - Og serlegt hjaa Bergens Arbeiderblad kunde ein i referatet dagen etter, skjona at fiskerilagsformann Tofte hadde snakka so mykje for Krusjov at det var ingen andre i Bergen som fekk snakka med han. - Eg har alle avisarne liggjande. Arbeiderbladet meinte vel at dei hadde fyrsteretten på ein slik mann. - Men Krusjov og fylgjet klappa i allfall etter velkomsten, trulegt på grunn av at eg eg tilslutt streka under vora ~~xx~~ om at tilhøva million vaare land, i framtida maatte verta like gode som dei alltid hadde vore. -

- Etter velkomsten var det framvisning av akvariet ved direktør Rolleson. Og Krusjov overlevrte eit par stolar som gaava til akvariet. Dei var altssaa levande og har seinare formeirt seg.

- Etter omvisninga hadde Bergen kommune bedt inn alle til middag på Fløyan. - Alle som var med måtte fram i vaar beste puss, men Krusjov merkte seg helst ut dei andre veier. Det var lite med buksepresser i forhold til oss andre. Han trydde seg nokk lite om slikt. Kona hans og dottera var og med. Dei var begge svært enkelt klædde.

Under middagen heldt Krusjtsjov tale og overleverte ei gaava til fru Marie Østrem fraa Os som hadde hjelpt russiske krigsfangar under siste krig.

--Etter middagen gjekk me opp i andre høgda der det vart servert kaffi og "drinkar" ved smaa bord. Eg vart sitjende i lag med ordføraren i Laksevaag ved eit bord aleine. - Me tok oss eitpar smaa drinkar og ~~xxx~~ snakka om ordførararbeid som eg jo hadde god greida paa.

- Me fylgde lite med i kva som elles foregjekk i salen. Men so var det ein som prikkja meg paa aksla. Daa eg saa-g opp var det vaar norske statsminister Gerhardsen. --"Krusjtsjov vil snakka med deg" sa han. - Dette var eg paa ingen maste førebudd paa, men kunde jo ikkje nekta, so eg reiste meg og fylgde med Gerhardsen burt til Krusjtsjov. Han reiste seg, og me tok kvarandre i handa. - Eg sa daa at det for min part var sers intrassant aa faa snakka med ein verdens mektigaste menn. - Det gjekk lett aa faa samtalen i gang, og tolkarne oversatte so snart et me kunde snakkest heilt skikkelegt. - Det vart mykje snakk om fiske. Eitersom Gerhardsen sat og hørde paa tenkte eg og mykje paa han, og forklarte at dei norske fiskarane berre ved lange dagar og hardt slit hadde klart aa halda den same levestandard som resten av folket i Norge. - Eg fekk~~xx~~ slett ikkje noko daerlegt inntrykk av Krusjtsjov. Han virka paa meg rett og slett omgjengelig.

- Tilslutt sa han at han hadde merka seg det eg hadde sagt om dei norske fiskarar sitt seige slit, og eg kann fortelja deg at det er slike folk me har bygt vaart velstandssovjet paa. For min ~~xx~~ han arbeide og sleit i kolgruverne i heile sitt liv, og eg har og arbeidt der i to aar. Du maa helsa dine tusen fiskarar i fraa Krusjtsjov.

- Dermed var "Audiensen" forbi. - Han var nokk ikkje klar over at den han hadde forsegg berre var ein stakkars saalefiskar fraa Euneset. - Men trudde nokk eg var ein slags fiskeriminister. - Men intrassant var det likevel. - Eg kunde ikkje sjaa at politimeister Cappelen-Dahl var paa denne middagen. - Eg hadde havt stor moro av aa sete tilbords med han. Men der moro fekk eg altssaa ikkje.

- Om lag ein 5-6 veker seinare var eg paa Eldøy Mek. Verkstad paa slipp med skjøyta mi. - Om kvelden sette eg ut saleteiner der, slik eg alltid brukte aa gjera. Var so tidlegt oppe og drog dei, og kom tillands med motrbasten og saleteinerne akkurat til arbeidstid. Hadde og fast bra fangst slikeg brukte aa gjera. Daa kom ned paa kalen to oppdessa karar. Den eine kjende eg, det var sjefen for Sunnhordland Kraftleg, og so trulegt ein ~~ikxxxxxxxxxxxx~~ annan liknande. Dei spurde kva det var eg hadde i beaten, og daa eg sa, ~~xxx~~ dei nye sokalla "Halsøyteiner" for fangst av aal, vart dei meir intrasserte og snakka mykje om aal som dei lika godt. - Eg kom daa til aa segja at ete aal, det hadde eg gjort berre ein einaste gong. - Dei vilde daa vita kva tid det var. - Med eit flir ~~xi~~ sa eg daa at det var den 29 juni i aar daa eg var med eg aat middag i lag med Krusjtsjov paa Fløyen i Bergen. - - Det var ikkje det mindste overraskande for meg at dei daa kviskra noko til kvarandre og gjekk sin vei. Seinare har eg eldri truffe dei. Det var jo ikkje ventande at dei hadde interessa av aa snakka meir med ein mann som laug so grovt.

-- Fann elles fortelja at i aara 1961-62 og 63 var eg tilsett i fiskeri-direktoret, og reiste paa forsøksfiske etter aal med "Halsøyteiner".

Me tok til i Findalsfjorden, - strakst sørom Brønnøysund, og heldt paa mest like til Tromsø. Det var meininga aa finna ut korlangt nord ~~xx~~ kunde fiskast aal. Dette var var mykje intrassant, og eg vart kjend med baade folk og land paa heile denne strekkja. - Me fekk og ~~xxxxxx~~ tildels helst store fangstar, Soleis i Velfjorden paa Nordland, Ved Svolver, og i fjordane sør om Narvik. Men det viste seg at det var lite von om aarligt saalefiske, paa grunn av at det kom ikkje aal attende naar me hadde fiska det som hadde samla seg i mange aar.

I Lindalsfjorden har det likevel ~~xxxxxx~~ vore fiska eindele aal kvart aar seinare. - Ein av dei ting eg hugsar svært godt fraa desse ~~xxx~~ sumrane der oppi var den store gjestfrihet det raadde millom folk.

(ein) Kan soleis fortelja et laurdags ettermiddag eg og skipperen paa baaten me hadde, kom ned fraa ein tur me hadde gjort gjennom holet i T-rollhatten, vart me bedne inn til ein heilt framande stor gardbrukar som budde i nærleiken. De fekk flott bevertning med drem og felespel og avskjedsklemm av kona tilslutt. Slikt hender knapt her sør. - eg er av den meining at dei fleste nordlendingar er svært bra folk, og mykje nasjonalisinna, og eg var av denne grunn svært godt paa belgjelengde med dei.

-- Tidleg paa vaaren 1966 fekk eg spørsmål fraa Erik Bye ein sokalla idebank, om eg vilde delta i eit fjernsynsprogram dei skulde ha om fiske etter aal. - Det vart til at eg reiste inn til Oslo og var med paa eitoptak om fiske etter aal ~~xxxx~~, -der eg paa skjermen viste fram den sokalla "Halsøyteina" og forklarte korleis ho skulde brukast. - Dette vart teke opp paa film ein times tid før det skulde sendast. Eg vart derfor med Erik Bye heim og me sat daa der og saag programmet. Der var ogsaa nokre tilder, millom anna overlege Leikvam fraa fengselsykehuset ved møllergata i Oslo.

- Det vart ein heller stor fest der utover natta, og Leikvam fortalde til meg enkelte interessante ting han hadde oplevt fraa sin praksis der. - Serlegt etter fredsutbrøt i 1945.

- Det vart til at eg stoppa eitpar dagar i Oslo. Naar eg da kom heimviste det seg at det var kome i hundredevis av brev fraa folk som vilde ha meir opplysning om aaleriske med slike teiner. Og det heldt fram med store mengder brev. Det var uraad aa svara paa alt dette. So det vart til at det vart skreve ei lita brosjyre som Idabanken gav ut. - Den vart sendt til alle som spurde. Tilslutt i den orientering eg der gav, stod det at alle som ynskte det kunde faa tilsendt ei modelteine mot postopkrav dersom dei bad om det.

- Dette førte til at eg maatte leiga folk med meg til aa laga teiner. Og i fyrste omgang vart det sendt ut over 1400 modelteiner, fordelt over det meste av landet. Eg gjekk som regel paa postkontoret med eitpar ~~xxxxxxx~~ trillebører kvar dag, samtidig som eg henti nye bestillinger. Det minke daa av litt om seinn, men det har hendt like til det siste at eg faar spørsmål etter ei modelteine.

Eg vart etter dette klar over at fjernsynet har ei utruleg stor gjennomslagskraft. - Eg har ogsaa seinare vore med i fjernsynet, soleis i eit intervju i forbindelse med det sokalla "Store giftslep. ut ved Hidle". Fjernsynsmannen Lars Sigurd Sunnansaa laga daa til ein heilt meiningslaus reportasje, som kosta staten fleire millionar heilt unndvendingt. - Paa grunn av den mest endelause tusseskapen *san* vart sett i gang om dette, vart den sokalla "Giftprammen" liggjande ved kaien til Bror min her ved Bunaset i 5-6 veker. Eg gjekk tett forbi denne fleire gonger til dagen, naar eg skulde til aa fraa Harding sin baatfabrikk her, der eg var sjef. - Ein dag eg gjekk heim til middag saag eg at det stod to høgtidaleige menn paa taugen av prammen, og tok opp sjøvann med eit ~~xxxxxxx~~ avlangt spann. Eg stoppa og spurde kva det var som foregjekk. Dei forklarte daa at dei tok prøve av vatnet under prammen, for aa sjaa om det var forurensa av alt det giftstoffet som i følge Sunnansaa, var lagra i dei over eittusen tønner med malingavfall som laag i prammen.

- At vaksne vetuge folk kunde reisa to mann sterk fraa Bergen for aa utføra slik tusseskap, tykte eg var ei so grenselaus sløsing med offentlige midlar, at eg om kvelden skreiv ein artikkel som stod i "Sunnhordland", der eg fortalde om kva eg hadde sett. Samtidig som eg minte om at det like sidan Voas Ark sine dagar hadde vore slik at visst ein baat eller pram lak, so hadde han alltid lake inn i baaten. - Dersom det viste seg at denne prammen hadde leke ut

var det ein oppdagelse som vilde faa so stor verdenshistorisk (det)verknad at strakst paa timen maatte takst ut verdens-patent paa slike praemiar. - Det var truleg dette som gjorde at eg vart innkalla som vitne i denne saka daa ho omsider kom opp for Sunnhordlands Heradsrett. Det einaste Aktor, Sakkariassen, tyktest vera intressert i aa høyra fraa meg, var om eg var godven med tiltalte H. Berge. - Og serlegt var han lite intressert i aa høyra om Noas Ark, og praemiar someventuelt lek ut.

-- Fyrst i 60 aare kom den sokalla "Cheinenda" si instilling om samanslasing av kommunar i heile landet. - Her hjaa oss var det foreslege at Fjelberg skulde slaa-ast saman med Kvinnherad. Om dette var det delte meininger millom folk. Serlegt dei som hadde styrt med alt her, var levande redda for at dei skulde misse det høvet dei hadde høvt til setja ein stoppar foralle kunde finne paa ting dei ikkje var foddde til. Og dei sette igang ein intens propaganda mot samanslasing. - -Av grunnar som eg har fortalt om tidlegare, hadde eg svert lite aa takka dei gamle makthavarar for. Og eg skreiv fleire avisartiklar der eg raadde til at Fjelberg Herad vart samansleige med Kvinnherad. - Serlegt ein, der eg rekna opp ei rad med saker dei gamle makthavarar hadde ordna med slik at alle no kunde sjaa at det var gjort "ravgale" vart dei svert sinte for. - Spenninga var stor paa det heradstyremøtet der saka skulde handsamast. - Men resultatet vart at det vart eit knapt fleirtal for samanslasing. Dei gamle makthavarane skulda meg og Johs. Fjelland som var varaordførar for dette. - Far min og mor til Johs. Fjelland var syskin, endaa-til tvillingar, - og eg trur nokk at me i fellesskap tar paa oss hovudansvaret for samanslasinga som vart gjennom-ført. - Fyrste resultatet av dette vart at likningssjefen som var innfodd Halsndybu, sa opp stillinga si og reiste fraa bygda. -Det vart so strakst halde val paa heradstyre for det nye og store Kvinnherad. -For min part vart eg sett opp som nr. 27 paa lista til Kvinnherad Arbeiderparti. -Det var trulegt meint som sokalla listefyll. - Letviste seg imidlertid at eg kom inn som ein av dei som hadde mest stemmer. Og ettersom eg hadde so mange formannsjobbar fraa gamle Fjelberg, forutan at eg ogsaa var formann i Hordaland Fiskarlag, kom eg med i baade skulestyre og tiltaks-emd (varaformann) og altfor mange andre nemder. - Og daa Osvald Birkeland fraa Valen etter ei tid reistefraa bygda, kom eg ogsaa med i formannskapet der eg før hadde vore varamann. -Aarsmøte i Kvinnherad Arbeiderparti valde meg og fleire gonger kom utsending til aarsmøte i Bergens arbeiderblad, og til aarsmøte i Hordaland Arbeiderparti. - Det vart faktisk so mykje slike hverv at eg i lange periodar var heilt oppteken. Serlegt Fiskarlaget brukte mykje av tide mi. Men so hadde eg og betaling der. For det andre fekk me jo ingenting. -Reise og diettpengar fekk me daa lekevel. - Eg oppdaga det intressante at naar det var "allmannamøter" kunde eg vera sikker paa aa verta vald, dersom slikt skulde føretakast. - Men naar ~~ikk~~ spissarne i partiet ~~ikk~~ skulde peike ut nokon til eitkvart, kom eg aldri paa tale. Grunnen skjona eg etterkvart. Det var frykt for at eg skulde slaa ut Løseth som stortingskandidat. -Og dette hadde dei ogsaa mykje ~~ikk~~ arbeid med aa forhindra, eit nar daa Jens Røslund og andre forsøkte aa faa dette til. - Dei maatte bruke "vasiskuldingar" for aa klara det. Dette har eg fraa bror til kona mi, Odd lønningen, som var med paa nominasjonsmøtet som utsending fraa Ullensvang Arbeiderparti, der han var kommuneingeniør. - Løseth har daa og no vore ei tid paa stortinget som varamann. Me faa sjaa ved valet i haust om han har samle stemmer.

Utanom dei hvern som alt er nemde var det fleire andre. Kann nemna ikkje so rart lite som anngjekk "Hordafisk", - salslaget for fiskerane i Hordaland. I 1963 (?) vart eg soleis valt til formann i ei nemd som skulde vurdera salslaget si omsetningsform, noko eg hadde sers mykje arbeid med. Eg var ogsaa i mange aar formann i Hordaland Fiskarlag si organisasjonsnemd. Dette gjorde at eg var med paa eit stort antal av fiskarlag sine aarsmøter, og som regel var talar paa desse.

- Det vart etterkvart so mykje at det var vanskelegt aa "røkta" alt paa forsvarleg maste, og eg maatte sjaa til aa "kvitta" meg med litt etterkvart. - I 1962 døydde den fyrste kona mi. Dette gjorde at smaa bruket me dreiv i lag, var ute av drift til ~~xxxxx~~ i 1966 daa eg vart gift oppatt med ei enkje fraa Bidfjord.

- Det siste eg slutta med var styret i Hordaland Fiskarlag, der eg stod til aldersgrensa, 67 aar.

-- Dette har no vorte langt, men det er likevel berre ein brøkdell av det eg kann fortelja fraa mitt 70 aarige liv. - Overgangen til den sokalla pensjonisttilværelsen har eg faktisk ikkje merka stort til. Og grunnen til dette veit eg heilt visst. - - Det som i dag vert kalla "fritidsproblemer" har alle dagar vore heilt ukjent for min del. - Tvertimot har eg alltid ha forlite tid. Mykje forlite.

- Ei hending fraa febr. 1945 mas eg likevel ta med. - Det var so at baaten min, "Toftøy" var rekvirert av tyskerane, som bruka han til aa transportera "Code Wordmenn" som arbeidde paa festningen og flyplassen deira paa Herdla. Det var her meir ~~xxxxx~~ enn 1000 mann i alle aar. Men daa det slo til med eit godt vaarsildfiske ute ved kysten her, hadde eg lyst aa vera med paa det, og det vart til at eg og bror min tok ein mindre baat han hadde og gjekk utover Bømlafjorden ~~xxx~~ ein still og fin vinterdag i februar. - Daa me kom utforbi tjernagel merka me at laag eindel sild og rek paa sjøen. Dette auka paa, og om ei tid vart det so mykje at me tok ein haav og pitla opp sild so mykje me vann paa. - Me sette kursen utover mot elspevær, daa det i denne kursen var mest sild som flaut. - Me heldt paa med dette til det vart myrkt, og gjekk daa til havn paa Bømselhavn. - Me hadde ein god slump sild i den vesle kutteren til bror min. - So snart det ljosna var me paa plass, men no ilag med mange andre som hadde høyrte om det lettvinte sildefisket. Det var endaa fint var og rikelegt med sild som kom rekande fraa øyarne rundt Røgvær utanfor Haugesund. - Det vart fortalt at det var eit minebelte der som eksploderte, og hadde drepe all denne silda.

- Me heldt det gan-ande med sildepitling utover dagen, men det auka no paa med sydvestvind, og omlag i 12 tida vart me merksame paaat det komrekande ein raud og rund ~~xxxxx~~ tingest med kurs beint paa der me laag. - Alle meinte det var ei mina, og naar ho kom for nær oss rodde me alle inn paa havnen, og vona at mina vil raaka berget utanfor aa eksplodera. - So sat me og vents spennet paa skellen. Men den kom ikkje. - Ingen vaaga likevel aa ro ut, for me hadde høyrte fleire forteljingar om syrjelege resultat av slike minebesøk.

- Eg luska meg tilslutt opp paa ein haug, og fekk sjaa at mina var komen i land paa ei lita vik litt lenger nord. - Eg saag og at ho var slegen sund, og skjona at det ikkje kunde vera ei mina.

Dette sa eg likevel ikkje til andre. Men eg og bror min rodde ut og pitla sild av all makt, for no hadde silda samla seg langsmed landet. Dei andre vaaga seg ikkje ut paa grunn av mina, so me tente gode og lettvinde pengar paa denne sokalla mina. - Det var store mengder sild som hadde stroke med, so mykje at kom sild like intil Varaldsøy i Hardanger. Og paa Sandvika paa Halsnøy vart det samla sild og kjørt opp paa akkrane til gjødsel.

(det)

(det)

Det var det mest lettvinde fisket og nokongong har vore med paa.
 -I mange aar etter krigen var det og eit anna fiske som gav gode inntekter.- Og det er faktisk det mest interessante fisket som kann tenkjast. -- -- -- Det var nemlig slik at under krigen arbeidde alle "Gode Nordmenn" som hadde høve til det, paa dei sokalla tyske forsvarsanlegg. -Og det var soleis absolutt ingen som brydde seg med aa fiske etter hummar. Det saag ut som folk rett og slett hadde glemmt ut at det kunde vera hummar i sjøen. - Ten var den og mest utrydja før krigen, slik den no paanytt kjem til aa verna om kort tid. -Men under krigen hadde den fått heilt fred, og det var hummar under nest kvar stein, og ofte fleire under kvar. - Me som hadde teke vara paa teinerna gjorde store fangstar. Eg var kvar haust i selva ved tysnes, og heldt paa like til jul. og gjorde det godt. - og hugsar eg ein mandag fekk ein hummar som hadde hengt seg opp utanpaa ei teina. Ten var so stor at eg rakna ut at eg kunde kjøpa ein heil 14 dagers kalv for dei pengarne eg fekk for han. - Men ellis var den so stygg og blaa, at den knapt var etanda etter mitt skjøn. -Eg selde den das likevel og fekk pengarne for den, og vone den vart kjøpt av ein sokalle "God Nordmann".
 -Av interessa kann det og verna at das det i mars 1976 va et skipa "Halvdy Lions Clubb" var og ein av dei 38 som fekk tilbod om aa vera med, noko eg sa jatakk til,- under den stilltiande forutsetning at eg slapp høge tilbithverv,- noko eg ikkje lenger var interessert i. Eg har no altsoo vore medlem i 5 aar, og serlegt paa den turen eg i 1978 hadde til Amerika, hadde eg fleire gonger stor nytte av dette medlemskapet. Det viste seg nemlig at det vesle Lionsmerket eg hadde paa trøya gjorde at eg slapp inn paa baade private og offentlige stader, der eg uten dette merket knapt hadde kome inn. Men nemne eit stort industrianlegg i Alabama, og eit forskningscenter i Iowa. -Et eit stort sykehus i Des Moines i Iowa var det endaatil to doktorar som brukte ~~xxxx~~ ca. 1,5 time paa aa visa meg rundt paa heile sjukehuset/ -Eg kann nemne at paa fødeavdelinga der laga det akkurat den 5 nyfødde, som akkurat hadde fast paa seg eit noksoo kraftigt messingband rundt sine foten, med navn og nummer.- - Og dette var klinka fast, slik at det maatte spesialverktøy til for aa ta det av. -Lei tok ingen risk paa ombyting. - -Iaa mottaksavdelinga paa dette sjukehuset var det ellis noksoo uhyggrelegt, forsovidt at at det nettopp ~~xxxx~~ var kome irnskade etter ei bilulukke. For meg saag det ut som lik,- men dei paastod det skulde vera liv i dei. - Paa dette sjukehuset var det og ~~xxxxxxxx~~ ein stor kafeteria for sjukehuspersonalet, der me fekk kjøpt mat for ca. halvparten av det det kosta utanfor sjukehuset. Dette var mulgt ved at me henta maten sjelv ved disken, og naar me hadde ete, vaska me sjelv opp kjøruldi og leverte dei reinvaska ved disken. Det var altsoo ikkje betjening utanfor disken. Det saag ut til aa verka brukbart. Eg gear utfraa at den som har lese det eg her har fortalt, om det sokalle "rettsoppgjøret" etter krigen, har skjøn at mine tanker og følelser om dette, ikkje paa nokon maate er paa "~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~" "bølgelengde" med det som i dei siste 36 aara har vore hevda fraa offisielt hold. Eg vil difor ta med ein kort komentar til det som har vore detoffisielle syn om dette etter krigen.
 --Det er ein kjendsggering at heile den norske befolkning no i ca. 36 aar, har vore "hjernevaska" av alle aviser, radio og fjernsyn, til aa tru at dei som marsjerte med det "avbrukne gevar", og avrusta og saboterte det norske forsvar, i heile den tida dei styrte Norge, og etter aa ha skrve under kapitulasjonsevtaale med tyskerne, rønde til England, og der hovedsakelig var optakne med aa langa tilbakeverkarde lover, for aa skaffa syndetukkar. Lei er store helter.

(Noko av det fyrste desse "heltar"inga sag i England var lover som oppløyste ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ deira tidlegare ektekap , slik at dei kunde for seg "nye koner" til de kosa seg med i sin rømlingetilverselse.)

-Men dei som i særvis hadde advart mot denne utvikling og forlangt opprustning, og som tærk vorte latterliggjort, og ikkje ~~xxxx~~ toke det minste omsyn til, dei har skulda for at Norge vart okkupert av tyskarane i 1940, og er stempla som "landsvikarar". Vedan dei ~~xxxx~~ ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ godt over 100 tus. som arbeidde på tyske forsvars- anlegg, og elles i tusenvis som dreiv transport for tyske anlegg på sjø og ~~xxxx~~ land i fem år, og dei 850 firmar som var medlemmer av tysk Norsk Handelskammer og mange andre, - dei er "Gode Vordrerne".

-Hovedgrunlaget for dette er at Qvisling strakst før krigen hadde vore ein eller to turar å bjæ ~~xxxxxx~~ Hitler, og Hansum vistnokk ein gong under krigen for se fra friggitt gisker.

--Vær det norske sokalla "rettsvæsen" kann stempla folk som "landsvikarar" for at dei har vore medlem av eit heilt lovlegt politisk parti, og elles ikkje har gjort "einkelt fortred", daa kann dette best sannliknast med, om for eks. eit medlem av Kr.Folkeparti har stole heile Norges Bank, og ein so gjer kvar enkelt av Kr.Folkeparti sine medlemmer økonomisk ansvarleg for dette. Er dette Norsk lett so er "rettsoppgjøret ogsen rett". - Men er det ikkje rett at kvar enkelt medlem er personlegt ansvarleg for kjealtringskap som eit eventuelt medlem av Kr.Folkeparti har gjort, so er det rett som professor jur. Jon Skjerve skreiv i si brosjyre i ~~xxxx~~ 1945, - "At so stor rettslshet har ulårig forekommet i vaar historie".

-og det er nokk ikkje berre N.S. medlemmer som ikkje kunde skjønne at medlemskap i eit lovlegt politisk parti kunde vera straffbart og gjøva grunnlag for total økonomisk ruin og "landssvike stempel". For 4 av høgsterett sine dommarar kunde heller ikkje skjønne dette, og stænde mot når dette var hundsen av høgsterett.

-let er derfor lett skjønneleg at len "berykta Erik Solem" i si bok "Landssvikenordningen" som kom ut i 1946, maatte gå tilbake like til Kristian den 5 Danske og Norske lovbøker for aa finne noko til forsvar for det ~~xxxxxx~~ sokalla "rettsoppgjøret". Fra side 17 i nemde bok kann ein lesa grunlaget fra kristian~~xxxx~~ den 5 lovbok slik, p-- "den skyldige skal have forbrudt Åre, liv og Gods, (salighet uteglymt) den høyre hånd af hænren leverdes avhugges. Kroppen parteres og Lægis paa Stagle og Hiul, og Hovedet med Hænden Sattis paa en Stage".

--Ja dette stæar faktisk aa lesa som grunnlag for rømlingeregjeringa sin "landssvikenordning"/. Men naar Erik Solheim skr iv boka hadde han ogsaa sikkert for seg resten av Kristianen 4 og 5 lovbøker. Der kann ein ogsaa lesa om mange andre straffemåtar. Soleis er det bestemt at ein som vart ført til "Fetterstedet", paa bestemte stader skal "Knibes" eit bestemt antel gonger med gløende tærger osv. i same stil.

----- Vår 92000 nordmenn vart tiltalt ved grunning i ovanfor refererte lover, endaa til med tilbakeverkande kraft, maas det vera solekkaart at rømlingeregjeringa har vore klar over at det var bruk for massavis av "syndebukar". Og det er skjønneleg. Ten-k om de ikkje hadde Qvisling og N.S. slik at dei maatte stæde tilrettes for sin "brukne geværs politikk" og det som vart resultatet. -dei burde egentlig verax vere mykje, sors mykje, takksæe mot "syndebukarne". -likevel kann eg ikkje segja at eg fyler hverken hat eller bitterhet mot desse folk. -For eg trur dei gjorde sitt beste, som dei hadde ikkje bette vet, og det bår ikkje folk straffast for. -Men heltar var dei på ingen måte. -

--let er heilt andre som har takt storparten av skulda for det som i kare etter krigen vart gjort mot 62000 av Norges mest nasjonalsinne inbyggjarar.

Serlegt to merkjer seg ut her, og det er fyrst Biskop Gyvind Berggrav, representant for dei norske prestar og den norske kyrkja.

-At ein stor part av dei norske prestar tok til råd en "hjernevaska" den norske befolkning under krigen, kann vel utan vidare slaa-ast fast attersom dei sjølve skrjter av dette ved alle høve. Die preika hat og djevelskap. - Men naar so Berggrav i 1945 heilt av eigen drift gav ut eit skrift her kalle "Folkedommen over N.S.", men som egentlig var "Bispedommen over N.S." daa slo han fast at han var heilt imot det her var sett til av lære folk, det vænlig et "mitt rike er ikkje av denne værd". - Det var den herskesjuka, som øste av fordøming av dei forsvarslause. - Akkurat det same kann segjest om eit skrift som kom ut same året av professor Hallsby. Det heitte "daa kongen kom".

-Etter aa ha lese gjennek dette beanytt akkurat no, kann kommentaren lettast gjerast ved eit ikkje ukjendt referat som lyder slik, - "For Lykka skuld vert Guds navn spotta millom heidningar." Det mer vera rein gudsbespottelse naar slike folk seigjersag aa representere Guderike paa jorda. - Eg kann berre samanlikna dei med dei kyrkjelege representantar som like fram til midten av 1800 talet i Guds navn brende i millionvis av menneskje, mesteparten kvinner levande, paa grunn av at dei var hekser. - -Var det gjald dette siste er eg persoenleg sterkt interessert i aa faa veta kven av desse som "skal øvva Himmelen", - anten dei som vart brende som hekser, eller dei som brende dei. - Eg tvilar ikkje paa at dei som drøv dette djevelskapet i fleire hundreaar, gjør krav paa fyrsteretter ogsaa i himmelen, og aa tvilar heller ikkje paa at Berggrav & Hallsby og likesinna vil gjøva sineforgjengjar denne retten, men om det skulde vera so at det finst ein rettferdig Gud, vil han nokk faa store venskar med aa tak mot Berggrav & Hallsby og ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ alle dei andre haksebrennarar som har ørive paa med sin "gesjeft" like til denne dag. - Eg er personlig overtydd om at utan den store støtta rømlingerregjeringa fekk fraa kyrkjelege spissar, hadde dei aldri vega aa setja i gang det djevelskapet som gaar under navn av "Hettesoppgjøret".

- Mit avgjerande bevis for at det dei skulde aa. 100 tus. av vaare mest nasjonalsinna nordmenn for, var "Løgn og Forbanna Dikt", det er den kjendsejerning at sjølv om det norske "Hettesoppgjøret" bestende at no i Norge hadde titusenvis av verdens største kjeltringar og bandittar, og fekk alle norske massemediar til aa laeka dette inn i folk i sarevis, - ja like til denne dag. - So har me likevel ikkje havt eit einaste tilfelle av terror eller gjengjeldelses-aksjonar fraa dei det gjekk utover. - Det mer vera merkjelegt et ikkje ein einaste av alle desse titusener, fannt at han vilde gjøra opp med sine fiendar paa den einaste maaten slike folk foretar. - Løysinga kann berre vera at skuldningane var usanne og grunn-lause. - Var dei sanne vilde me havt "Irske tilstønder" forlengst, berre mykje verre. Og so det gamle ord om "at ein faar bruke vtet som her det".

- Det er i virkeligheten heilt utrulegt et ein etter eit slikt "Hettesoppgjør" heilt har undgeett hevnaaksjonar av noko slag. Mer at det har skaaføre, - kanskje ødelagt den "Norske Folkesjela" det fryatar eg vil syne seg.

- Heilt tilslutt kann eg fortelja et hadde eg ikkje havt familie i 1945, hadde eg reist med N.S. "Scholaris" til Sydamerika, noko eg hadde tilbød om. - Men eg fann aa maatte segja neitak for aa vera heime og gjøra det beste eg kunde for kona og ~~XXXXXXXXXXXX~~ dei tre døtrene mine. - Eg er og klær over at eg etter omstendigheterna ber vera nøygd med det eg har faatt utav livet. - Trulegt har eg havt eit rikare liv enn - -kanskje dei fleste. Og eg sitt som 70 aaring at med ein værd offeringar som eg ikkje lenger har bruk for.

- Og har og heller mange kjenninger og verkalege vener rundt både ~~XXXXXX~~ i Kvinherad og i mest heile landet alles. - Og at nokon rekne meg for nokoslags mindreverdige nordmann har eg aldrig merke det mindste av, og trur helst eg har dekning for aa sege det motsatte. - Men likevel er eg svært skjæptisk naar eg kjem i kontakt med topp-politikkarer paa Rikslandet. - Der er det nok grunn til aa vere svært misstønstsam, og eg kann godt skjønna den amerikanske forfatteren ~~XXXXXXXXXX~~ Hemmingway som skreiv at, "Jo ledre jeg lærer menneskene aa kjønne, jo større pris setter jeg paa min bund". - og so dagen etter skaut seg.

-- Som eg har skreva før kan eg aldrig tilgjeva skulderna om "landsavik" og den framferde som fylgde av dette, og vil til mitt siste andedrag fortelna dei som var ansvarlig for dette, og eg veit og ~~XXXXXX~~ heilt visst, at det har dei alt gjort dei som er avlidne, og dei vil dei koma til aa gjera dei som erno lever att.

- Om dei hadde dømt meg til 10 aars fengsel for opprør, so var det ein skuldning eg kunde godteke, for ein opprørar mot diskriminering paa sosialt, økonomisk, kulturelt eller eg slektsmessigt grunnlag, det har eg vore sidan mine guttedagar. -- Men "landsavikar" - Aldrig. - So vil eg endeligta taka med ein hending fraa dei treperioderna eg var med i Kvinherad Heradstyre. - Alt av dei fyrste aara vilde eigareren av Nordøya utanfor Vikane ved Livo, selja øya til ein utanbyggs, som paastod han vilde driva bagebruk med grønnsakproduksjon paa øya. - Prisen var so laag at eg heldt fram at kommunen burde nytta forkjøpsretten som kommunen hadde i dette høve. - Eg skreiv og ein artikkel i aviserne der eg heldt fram at kommunen burde kjopa alle slike øyar etterkvart som dei vart tilsalgs. - Men senterpatriet med ordfører Seberg i spissen vilde absolutt at den utanbyggs kjøperen skulde faa kjopa denne øya for der svært rimelige prisen. - Seljaren var og svært ivrig for aa faa ~~XXXXXX~~ handelen avgjort, og eg vart personligt truget med at om eg fekk stoppa dette, burde eg i eige interesse aldrig koma til Vikane for aa fiske etter sei. - No er det slik at sjøen er sopass stor at dette trong eg ikkje bry meg nøykje om. - - Og eg tenkte meg til aa halde fram med aa prøve faa kommunen til aa overta øya. - Men so hende det seg at Kolsøya her hjem oss vart tilsalgs. Og daa enda det heile med at eg og Henrik Lønnerhoff vart oppnevnte til aa forhandla med eigareren, Olav Markhus om kjøp av øya. - Se fekk so Markhus til aa koma hertil meg, og inne i stova her vart me einrige om kjøp for ein pris av kr. 66 tus. - Dette vart godkjendt av heradet, og øya ve rt utlagt som friområde, og me fekk stort statstilskot til kjøpet. Ikkje lange etter kjøpte aa og Vetlelausdy til same fremmaai av same eigareren. - - Etter dette la me oss ikkje naar burt i selget av Nordøya, so det og gjekk i orden til den utanbyggs kjøperen. - Det er no mange aar sidan, men det har seivare ikkje vore dyrke det mindste av nokonting paa øya. Ikkje eingong graset har vore nytta, øya ligg heilt "øde". - Om kommunen hadde overteke øya slik det var fullt høve, til, kunde ho idag trulegt vore sold for 6-8 gonger den daavorende salgssummen. - Men sjølvsagt burde den og vore inkjøpt og utlagt til friområde.

- Og so skal eg berre fortelja at ei av dei største erfaringsme eg i mitt 70 aarige liv har gjort, det er at naar det berre er dei litte som har gjort det, serleg vist dei er fødte til det, daa kann dei ha gjort same hva det er, til og med snikmord, og det er heilt i orden. - Men en slike som eg tillet seg aa snakka om dette, - daa er det eg som er rik den gamle, ikkje dei som har gjort det.

- Med denne skrivninga veit eg at eg har traktet konna paa tørne".

 John G. Tofts, -Toftevaeg-.